

Rapport

PSYKISK PARTNERVOLD

EN KVANTITATIV KORTLÆGNING

Mai Heide Ottosen & Stine Vernstrøm Østergaard

PSYKISK PARTNERVOLD – EN KVANTITATIV KORTLÆGNING

© VIVE og forfatterne, 2018

e-ISBN: 978-87-7119-529-3

Forsidefoto: Sine Fiig

Projekt: 301093

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE blev etableret den 1. juli 2017 efter en fusion mellem KORA og SFI. Centeret er en uafhængig statslig institution, som skal levere viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og den offentlige sektor. VIVE beskæftiger sig med de samme emneområder og typer af opgaver som de to hidtidige organisationer.

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Partnervold er et alvorligt socialt problem, der hyppigere rammer kvinder end mænd. Partnervold kan manifestere sig gennem forskellige voldsudtryk. Mens vi i Danmark har en vis viden om forekomsten af fysisk og seksuel partnervold, har ingen dansk undersøgelse hidtil belyst udbredelsen af psykisk partnervold.

Denne undersøgelse belyser på baggrund af data fra SHILD-undersøgelsen for første gang, hvor mange mænd og kvinder der årligt udsættes for psykisk partnervold. Desuden kobler den udsathed for psykisk partnervold til andre partnervoldsudtryk og bagvedliggende baggrundsforhold, som giver indblik i, hvem der er udsat for psykisk partnervold, og hvordan de trives.

Undersøgelsen er gennemført af seniorforsker Mai Heide Ottosen, der har fungeret som projektets leder, og analytiker Stine Vernstrøm Østergaard.

Til undersøgelsen har været tilknyttet en følgegruppe, som skal takkes for sine konstruktivt kritiske bidrag. Også lektor Rikke Holm Bramsen, Syddansk Universitet, der har fungeret som ekstern referent på undersøgelsen, skal takkes for sine kommentarer.

Undersøgelsen er rekvireret og finansieret af Lev Uden Vold – Den nationale enhed mod vold i nære relationer.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for Vive Social

August, 2018

Indhold

SAMMENFATNING	6
Formål	6
Hovedresultater	6
Undersøgelsens metoder	8
1 UNDERSØGELSENS BAGGRUND OG FORMÅL	9
1.1 Fænomenet psykisk partnervold	9
1.2 Undersøgelsens baggrund	10
1.3 Undersøgelsens formål	12
1.4 Analysetilgang	12
1.5 Rapportens fremstilling	13
2 FORSKNINGSMÆSSIGE PERSPEKTIVER PÅ PSYKISK PARTNERVOLD	15
2.1 Indledning	15
2.2 Erfaringer fra den kliniske praksis med partnervold	16
2.3 Forskningsmæssige udfordringer ved at undersøge psykisk partnervold	18
2.4 Skandinaviske undersøgelsesfund om partnervold	21
2.5 Den empiriske tilgang i denne undersøgelse	26
3 UDBREDELSE AF PSYKISK PARTNERVOLD OG ANDEN VOLD	30
3.1 Indledning	30
3.2 Befolkningens erfaringer med at være udsat for vold i almindelighed	30
3.3 Udsathed for partnervold	34
3.4 Sammenhænge mellem at være udsat for partnervold og selv udøve (fysisk) partnervold	39
3.5 Udvikling i forekomst af partnervold over en kort tidshorisont, 2012-16	42
3.6 Konklusion	43
4 HVEM ER UDSAT FOR PARTNERVOLD?	45
4.1 Indledning	45
4.2 Alder	45
4.3 Etnisk herkomst	46
4.4 Familieforhold: Parforhold og børn	47
4.5 Uddannelse og beskæftigelse	48
4.6 Økonomi	50
4.7 Modeller, der estimerer sandsynligheden for partnervold	51
4.8 Konklusion	53
5 PARTNERVOLD OG MISTRIVSEL	54
5.1 Indledning	54
5.2 Sammenhænge mellem partnervold og udvalgte psykosociale faktorer	54
5.3 Øger polyvictimisering sandsynligheden for mistrivsel?	58

5.4	Forløbsanalyse: Sandsynlighed for lav livstilfredshed som følge af psykisk og fysisk partnervold	59
5.5	Konklusion	60
6	UDØVERE AF PSYKISK OG FYSISK PARTNERVOLD	61
6.1	Indledning	61
6.2	Partnerkarakteristika	61
6.3	Konklusion	63
7	KONKLUSION OG PERSPEKTIVER.....	64
	LITTERATUR	66
	BILAGSTABELLER	72

SAMMENFATNING

Formål

Psykisk partnervold er et komplekst fænomen, som kan foregå i et kontinuum af alvorlighedsgrader. Den findes i parforhold med en meget skæv magtbalance og kan ytre sig gennem trusler, devaluerende behandling, følelsesmæssig manipulation eller kontrollerende adfærd. I den grove ende kan der være tale om, at den udsatte bliver berøvet sine grundlæggende frihedsrettigheder. I modsætning til fysiske voldshandlinger, som man ofte iagttager som enkeltstående hændelser, er det ikke den enkelte episode, der konstituerer psykisk vold. Psykisk vold er et mønster af vedvarende eller kontinuerligt degraderende og truende handlinger, som kan have tendens til at eskalere over tid. I nogle tilfælde kan det finde sted over mange år. Hvor lang tid den udsatte kan forblive i en sådan relation, må formodes at bero på den individuelle resiliens og på den strukturelle position af afhængighed, som hun eller han befinder sig i. Psykisk partnervold kan stå alene, men kan også optræde sammen med andre voldsudtryk, fx fysiske overgreb.

Denne undersøgelse indkredser, hvor udbredt psykisk partnervold er i den voksne danske befolkning, og sætter oplevet psykisk partnervold i forhold til oplevelser med andre typer partnervold: fysisk, seksuel eller økonomisk partnervold, samt til, om man selv udøver fysisk partnervold. Rapporten er den første danske undersøgelse, der belyser erfaringer med psykisk partnervold hos både kvinder og mænd. Psykisk vold er i undersøgelsen målt ved, om man i løbet af det sidste år har været udsat for voldstrusler fra en nuværende eller tidligere partner, eller om man er blevet udsat for nedværdigelser, ydmygelser, latterliggørelse eller konstant kritik af denne.

Hovedresultater

Udbredelse af psykisk vold

Rapporten belyser, hvor hyppigt den voksne befolkning oplever at være udsat for psykisk vold og andre voldsformer, både i almindelighed og af deres nuværende eller tidligere partner.

Når man fokuserer på udsathed for *vold i almindelighed*, er psykisk vold den mest udbredte af de fire voldsformer, som undersøgelsen beskæftiger sig med. Inden for en 1-årshorizont oplever næsten tre gange så mange at blive udsat for psykisk vold i forhold til fysisk vold, som er den næst mest udbredte voldsform. Seksuel tvang og økonomisk vold opleves sjældnere. Selvom mænd og kvinder i næsten samme omfang bliver udsat for vold, oplever de den i vid udstrækning i forskellige sociale rum. Betydeligt flere kvinder end mænd oplever, at volden finder sted i de nære relationer, mens mænd ofte udsættes for vold af fremmede. Mandlige udøvere står bag langt den meste af den vold, som både mænd og kvinder bliver udsat for.

Også i *parrelationer* er psykisk vold mere udbredt end fysisk vold. Der er systematiske kønsforskelle: Inden for en 1-årshorizont har 3,9 pct. af kvinderne og 1,2 pct. af mændene oplevet sig udsat for psykisk partnervold. Kvinder har med andre ord mere end tre gange så hyppigt som mænd været udsat for psykisk partnervold; for de tre øvrige voldsformer er det dobbelt så mange. Som helhed har ca. 5 pct. af kvinder og 2 pct. af mænd været udsat for mindst en af de fire partnervoldsformer i løbet af det sidste år. Tendensen er, at kvinder hyppigere bliver udsat for vold af en tidligere partner, mens mænd hyppigere oplever volden i en nuværende parrelation. 1 pct. af befolkningen har inden for en 1-årshorizont været udsat for flere typer partnervold (såkaldt polyvictimisering), som kan være en proxy for, at man er udsat for mere alvorlig partnervold. Knap 4 ud 5 polyvictimiserede er kvinder.

Rapporten belyser også sammenhænge mellem at være partnervoldsudsat, og om man selv har udøvet (fysisk) partnervold. Vi kan ikke klarlægge, om volden udøves gensidigt, primært initieres af den ene part, eller om den foregår i nødværge. Vi finder dog, at med stigende voldsudsathed stiger også sandsynligheden for, at man selv slår fra sig.

Når man ser på udbredelsen af psykisk partnervold og andre partnervoldstyper, må vi konkludere, at partnervold er et kønnet fænomen, som langt flere kvinder end mænd er udsat for.

Hvem udsættes for psykisk partnervold?

Rapporten undersøger, om udsathed for psykisk vold (og andre voldsudtryk) er forbundet med bestemte sociodemografiske karakteristika. Risikoen for at blive udsat for psykisk partnervold falder med stigende alder, mens den stiger, hvis man er økonomisk udsat. Har man som kvinde både været udsat for psykisk og fysisk partnervold, forstærkes billedet af, at socioøkonomisk svagt stillede kvinder er mere risikoudsatte. Desuden finder vi, at kvinder af udenlandsk oprindelse har højere risiko for at være udsat for både psykisk og fysisk partnervold set i forhold til kvinder af dansk herkomst. Endelig er der en flerdoblet risiko for at være udsat for både psykisk og fysisk partnervold, hvis man som kvinde har været anbragt uden for hjemmet som barn. Dette resultat tyder på, at en barndom præget af mange genvordigheder (fx omsorgssvigt eller vold) kan mindske kvinders modstandsdygtighed mod selv at blive et voldsoffer senere i livet.

Partnervold, helbred og mistrivsel

Vi har undersøgt, om der er helbreds- og trivselsmæssige forskelle mellem dem, der er udsat for partnervold, og dem, der ingen partnervoldsoplevelser har. På næsten alle de trivselsparametre, som vi har inddraget, er der betydelige forskelle. Partnervoldsudsatte trives hyppigere dårligt end dem, der ikke har oplevet partnervold.

Vi har undersøgt, om det gør en forskel, om man er udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold. Resultaterne peger på, at personer, der er udsat for psykisk partnervold, i store træk synes at være lige så dårligt trivselsmæssigt stillet som dem, der er udsat for fysisk partnervold. Vi har også belyst, om det gør en forskel, om man var udsat for en eller flere former for partnervold. Analysen viser, at kvinder, der er udsat for polyvictimisering, har en forøget risiko for at have lav livskvalitet.

Rapporten har også sat fokus på, om partnervoldsudsatte mænd og kvinder trives forskelligt. Generelt hæmmes analysemulighederne af, at datagrundlaget for mænd er spinkelt. Men hvor det er muligt at gennemføre analyser, efterlader resultaterne et blandet indtryk. På flere områder er der kun mindre forskelle i voldsudsatte mænd og kvinders trivsel, på andre områder er de større. Voldsudsatte kvinder oplyser fx hyppigere, at de har en psykisk lidelse, mens mændene oftere rapporterer om lav livskvalitet. Vi rejser spørgsmålet, om kvinder i højere grad end mænd opsøger hjælp og får sat en diagnose på deres problemer?

Et væsentligt spørgsmål er imidlertid, om det forhøjede mistrivsniveau, som vi kan observere blandt de partnervoldsudsatte, alene er et resultat af volden? I undersøgelsen sandsynliggør vi, at livstilfredsheden falder, når man introduceres for partnervold. Samtidig er det også sandsynligt, at mistrivsel eller helbredsvanskeligheder kan gøre en person sårbar eller mindre modstandsdygtig over for vold. Fx kan vi konstatere, at kvinder med et fysisk handicap hyppigere bliver udsat for partnervold.

Udøvere af partnervold

Vi har indkredset, om samleverne til de partnervoldsudsatte, der medvirkede i undersøgelsen, har særlige karakteristika. Undersøgelsen viser, at mænd og kvinder har forøget risiko for at blive udsat for psykisk og fysisk partnervold, hvis deres nuværende partner har en psykisk lidelse. Uafhængigt

heraf øges kvinders risiko for psykisk partnervold, når partneren har et fysisk handicap, og for både psykisk og fysisk vold, hvis partneren har et dårligt alment helbred. Disse resultater gælder imidlertid kun for voldsudsatte, der levede sammen med en voldsudøver på undersøgelsestidspunktet.

Undersøgelsens metoder

Undersøgelsen er baseret på VIVEs SHILD-data, der blev indsamlet blandt et tilfældigt udsnit af 20.000 voksne danskere i 16-64 års-alderen i 2012 hhv. 2016. Datasættets spørgebatteri om vold er udformet efter inspiration fra den Europæiske Istanbulkonventions definitioner om og klassificeringer af vold i nære relationer. Af datatekniske grunde er hovedparten af undersøgelsens analyser baseret på 2012-dataindsamlingen.

1 UNDERSØGELSENS BAGGRUND OG FORMÅL

1.1 Fænomenet psykisk partnervold¹

Mens drengevennerne fra gymnasiet rykker ud fra barndomshjemmet og ind i små lejligheder sammen, flytter en ung mand sammen med sin kæreste, som han har kendt siden 1.g. Mens vennerne fjoller rundt på barer, vil hun helst have, at de holder parforholdsmiddage. Der opstår ofte konflikter, når han skal i byen med drengene. Hun er meget jaloux og tror, han er sammen med andre piger. Han føler sig overvåget og kontrolleret. Efter en tid begynder hun også at true med at skade sig selv, hvis ikke han kommer hjem, når hun vil have det. Skønt hun på overfladen virker normal, oplever han, at hun manipulerer med ham for at give ham dårlig samvittighed. Han er fastlåst og indeklemt. Et uddannelsesophold i udlandet bliver hans redningsplanke til at slippe ud af forholdet.

En kvinde fortæller, at hendes tidligere sambo anskuer verden i sort-hvidt. Han er bankmand og har brug for kontrol; tingene skal helst være snorlige. De første par år af deres samliv er afslappende og sjove, men under hendes graviditet ændrer han markant adfærd og vil nu kun være sammen med hende og det barn, der senere kommer til verden. Han har svært ved at styre sine følelser; lægger sig ud med skiftende medlemmer fra hendes familie, som, mener han, krænker ham, og han begynder også at blive tiltagende vred og opfarende over for hende. Skælder hende ofte ud og er ligeglad med, om barnet eller andre hører på det. Han bliver en tikkende bombe, der kan springe når som helst, mens hun forsøger at glatte ud, please og regne ud, hvordan eksplosionerne kan undgås. I flere år går hun konstant rundt med en knytnæve i maven, mens hun samler mod til at forlade ham.

En anden kvinde gifter sig som meget ung med en mand med en bipolar lidelse og en konfliktsøgende stil. Hans kritik og aggressioner over for hende kommer snigende, og hun affærdiger dem i en årrække med hans psykiske sygdom. Væner sig til, at hans pludselige, uprovokerede anfald, vreden og de modbydelige stikpiller er en del af deres indbyrdes samspil. Deres sociale netværk er ikke stort, for han kritiserer og manipulerer ikke kun med hende. Hun undlader også at invitere venner og familien hjem for at undgå ubehagelige scener. Efter det andet barns fødsel tager hans nedrakning af hende til og bliver et konstant mønster i hverdagen. Utilregneligheden går også ud over det ældste barn. Mentalt svinder hun ind, bliver et svajende siv; de gamle venner kan ikke længere genkende hende. Hendes læge er bekymret og advarer hende. Først da en scene udvikler sig til et alvorligt fysisk overgreb, som børnene overværer, indser hun, at hun må forlade ham efter 16 års ægteskab. Efter skilsmissen følger et langt terapeutisk forløb og et retligt efterspil om børnene, som hun vinder. Da børnene efter en årrække har fået modenheden til det, beslutter de sig for helt at afskære forbindelsen til faren. De er ved at bukke under for hans følelsesmæssige manipulationer med dem og kan ikke klare mere.

En tredje kvinde, der er veluddannet og blev gift med en mand med en tilsvarende uddannelsesbaggrund, fortæller, at den psykiske vold kom snigende efter en bragende forelskelse. Den tager til under graviditeten med deres fælles barn og bliver yderligere forstærket, efter at barnet er født. Han fortæller hende konstant, at hun er klam, dum og grim. Han låser hende inde i kælderen. Han truer med knive. Det eskaleres til fysisk vold med kvælertag og hjernerystelse. Han truer med, at han vil slå barnet eller hendes familiemedlemmer ihjel eller kidnappe barnet til udlandet. Værst er det den

¹ Vidnesbyrdene i dette afsnit er baseret på forskernes allerede indhentede samling af interview og redegørelser fra personer, der har været udsat for partnervold. Det er sket i forbindelse med tidligere undersøgelser om partnerbrud. Et enkelt vidnesbyrd er indhentet til lejligheden.

dag, hvor han rusker deres lille barn så hårdt, at det får skader af det. Det bliver et wake-up-call og får hende til at forlade forholdet. Men problemerne fortsætter med konflikter i det familieretlige system. Hun er bange for, hvad han kan finde på at gøre ved barnet og vil ikke udlevere det til samvær. Hun er nu gennem længere tid blevet udsat for stalking i form af opkald fra hemmelige telefonnumre, truende mails og SMS'er, og hun har oplevet, at han og nogle af hans bekendte overvåger og følger hende i det område, hvor hun nu bor.

En fjerde kvinde, som er født og opvokset i udlandet, fortæller, at hendes eksmand forbød hende at lære dansk. Hun skulle tjene penge og passe hjemmet og de børn, der siden kom til. Han udnytter hendes manglende danskundskaber til at begå dokumentfalsk, så hun bliver forgældet. Han administrerer ensidigt familiens økonomi og bruger mange penge på sig selv og sine elskerinder, men kun lidt på hende og børnene. Han forbyder hende at gå ud. Han fortæller hende altid, at hun er svag og råber ofte ad hende. Han er en stor mand, og børnene bliver bange for ham, når han kommer hjem i dårligt humør og sparker på væggene. En dag tvinger han hende hen til et af lejlighedens vinduer og siger, at hun skal springe ud. Det skal ligne et selvmord. I stedet skriger hun, så politiet bliver tilkaldt. Efter 12 års ægteskab finder hun mod til at forlade ham og flytter på krisecenter, da han ikke vil forlade deres fælles lejlighed. I dag er hun nedbrudt og på førtidspension. Børnene opsøger kun faderen sporadisk. Han har stiftet ny familie.

Disse fem vidnesbyrd hidrører fra personer, der i dag erkender, at de har levet i et parforhold eller et ægteskab, hvor de blev udsat for psykisk vold af deres tidligere partner. Måske oplevede de ikke, at der var tale om psykisk vold, mens de var i forholdet, men efter at de fået det på afstand og har genfundet sig selv, er det blevet tydeligere, at de befandt sig i en usund samlivsrelation med en meget skæv magtbalance, der endte med at knægte dem.

Psykisk partnervold kan forekomme i alle aldersgrupper og lag, og både mænd og kvinder kan være udsatte, selvom kvinder oplever det hyppigst. Psykisk partnervold kan, som disse vidnesbyrd illustrerer, foregå i et kontinuum med forskellige grader af alvor. Den kan ytre sig gennem trusler, devaluerende behandling, følelsesmæssig manipulation eller kontrollerende adfærd. I den grove ende kan der være tale om, at den udsatte bliver berøvet sine grundlæggende frihedsrettigheder. Psykisk partnervold kan stå alene, men kan også optræde sammen med andre voldsudtryk, fx fysiske overgreb.

I modsætning til fysiske overgreb (fx fysiske voldsepisoder eller voldtægt), som vi som regel erfarer eller forstår som enkeltstående hændelser (også i strafferetlig forstand), er det ikke den enkelte episode, der konstituerer psykisk vold. Psykisk vold er et mønster af vedvarende eller kontinuerligt degraderende og truende handlinger, som kan have tendens til at eskalere over tid. I nogle tilfælde kan det finde sted over mange år. Hvor lang tid den udsatte kan blive i denne relation, må formodes at bero på den enkeltes resiliens og på den strukturelle position af afhængighed, som hun eller han befinder sig i.

Det er dette komplekse fænomen, som undersøgelsen her omhandler og i det følgende vil sætte tal på.

1.2 Undersøgelsens baggrund

Partnervold er et multifacetteret fænomen, der omfatter forskellige voldsudtryk og samspilsdynamikker og forekommer i forskellige alvorlighedsgrader. Termen 'partnervold' beskriver sædvanligvis fysisk og seksuel vold, stalking og psykisk vold, som udøves af en nuværende eller tidligere partner, men kan også dække over andre typer overgreb (fx digital chikane eller økonomisk vold).

Mens vi i Danmark har en vis viden om omfanget og karakteren af fysisk og seksuel partnervold samt om stalking (fx Deen m.fl., 2018; Helweg Larsen, 2012; Helweg-Larsen & Frederiksen, 2007; Balvig m.fl., 2013; Jørgensen, 2014; Justitsministeriet, 2015; Schandorph & Elklit, 2013), findes der ingen danske undersøgelser, som har belyst udbredelsen af og karakteristika ved psykisk partnervold. Den kvalitative forskning om emnet er tilsvarende yderst sparsom. Selvom psykisk partnervold bliver drøftet i offentligheden – og gennem den senere tid også politisk – er der på dansk grund ingen forskningsbaseret viden, som kan kvalificere denne debat.

I Danmark findes ingen "officiel" definition af, hvad fænomenet psykisk vold er eller dækker over. I flere beskrivelser, som hidrører fra mere autoriserede fagpersoner, organisationer og myndigheder mv., er fænomenet relativt vagt beskrevet.² Alligevel kan man iagttage, at forståelsen af 'psykisk partnervold' har udviklet sig over tid. Det er formodentlig sket under påvirkning fra udenlandsk forskning, som har frembragt ny indsigt og introduceret nye begreber om dynamikkerne i denne type partnervold. Den danske debat anvender således betegnelser i dag, som ikke fandtes for blot 10 år siden, fx om 'kontrollerende adfærd', 'tvingende kontrol' (*coercive control*), 'intimterrorisme' eller 'gas-lighting' (jf. Johnsson, 2006; Stark, 2009).

Vi har konstateret, at andre lande finder det væsentligt at operere med mere konsistente definitioner. I takt med at ny viden er kommet til, har den amerikanske pendant til Sundhedsstyrelsen fx løbende revideret sin autoriserede definition på, hvad partnervold omfatter. Her kaldes psykisk partnervold i dag 'psychological aggression' (tidligere *emotional* eller *psychological abuse*) og forstås som brugen af verbal eller ikke-verbal kommunikation, som har en hensigt om at skade en anden person mentalt eller følelsesmæssigt og/eller udøve kontrol over en anden person. Psykologisk aggression kan inkludere ekspressiv/verbal aggression (fx øgenavne, ydmygelser, degraderinger), herskerteknikker (fx begrænse adgangen til bevægelsesfrihed, penge, venner og familie, overdreven overvågning af, hvor man opholder sig, trusler om selvskade), trusler om fysisk og seksuel vold, kontrol over den reproduktive eller seksuelle sundhed (fx nægte at bruge prævention, gennemtvunge abort), udnyttelse af offerets sårbarhed (fx immigrationsstatus, handicap), udnyttelse af udøverens egen sårbarhed til at kontrollere eller begrænse offerets valgmuligheder, eller 'gas-lighting', dvs. at præsentere offeret for falske informationer med en hensigt om at få dem til at tvivle på deres egen hukommelse og perception (Breiding m.fl., 2015).

Den ovennævnte definition er ikke nødvendigvis en entydig og udtømmende beskrivelse af fænomenet "psykisk vold". Nogle forskere har fx peget på, at det *vedvarende* mønster af nedgørende og devaluerende handlinger er kernen i psykisk vold (Johnsson, 2006; Stark, 2007). En sondring mellem episodiske handlinger og et mere vedvarende mønster er væsentlig for at sætte en bagatelgrænse. Andre har peget på, at et kontrollerende adfærdsmønster foregår i kontinuum, dvs. kan forekomme i både mildere og mere alvorlige varianter (Beck m.fl., 2013).

Der er flere grunde til, at psykisk vold må betragtes som en central komponent ved partnervolden: For det første har undersøgelser peget på, at psykisk vold ofte optræder som en forløber for fysisk og seksuel vold i voldelige relationer (fx Murphy & O'Leary, 1989). For det andet peger nogle undersøgelser på, at konsekvenserne af at være udsat for psykisk vold kan være lige så alvorlige, som hvis man er udsat for fysisk vold (Follingstad, 2009; Lawrence m.fl., 2009).

² Vurderingen er baseret på en gennemgang af hjemmesiderne hos Socialstyrelsen, Ligestillingsafdelingen (Udenrigsministeriet), Lev uden Vold, Mødrehjælpen, Danner samt udvalgte private aktører, der har fokus på partnervold (februar 2018).

1.3 Undersøgelsens formål

Undersøgelsens overordnede formål er på baggrund af nyligt indsamlede populationsdata fra 2012 hhv. 2016 at præsentere resultater, der tilvejebringer en indikation på, hvor udbredt psykisk partnervold er i den voksne danske befolkning. I forlængelse heraf vil undersøgelsen også belyse, hvilke sammenhænge der findes mellem forekomst af psykisk partnervold og andre voldsudtryk, og identificere karakteristika ved personer, som er udsat for og udøver psykisk partnervold. Endelig vil undersøgelsen belyse, om der over en kortere tidshorisont kan iagttages mønstre i udviklingen af partnervold. De spørgsmål, som undersøgelsen vil besvare, er:

- Hvordan kan man ud fra litteraturen forstå, definere og måle fænomenet psykisk partnervold?
- Hvad er det indikerede omfang af udsathed for psykisk partnervold blandt kvinder og mænd i forhold til andre partnervoldsudtryk? Og hvordan står omfanget af psykisk partnervold i forhold til den psykiske vold, som mænd og kvinder bliver udsat for i andre relationer?
- Hvilke sammenhænge findes mellem udsattes og udøveres køn?
- Hvilke sammenhænge findes mellem udsathed for psykisk partnervold (samt udsatheden for andre typer partnervold), og om man selv udøver partnervold?
- Kan der konstateres nogen udvikling i andelen, der udsættes for partnervold over en kortere tidshorisont, dvs. fra 2012 til 2016?
- Hvilke sociodemografiske faktorer og andre centrale bagvedliggende forhold har sammenhæng med, om man bliver udsat for psykisk partnervold?
- Hvilke sammenhænge er der mellem udsathed for psykisk partnervold og en række indikatorer, som belyser den voldsudsattes helbred og trivsel?
- Kan polyvictimisering (udsat for flere typer partnervold) estimere sandsynligheden for svækket psykisk trivsel og livstilfredshed?
- Hvilke sociodemografiske faktorer og andre centrale bagvedliggende forhold hos partneren har sammenhæng med, om man bliver udsat for psykisk partnervold?
- Hvilke vidensbehov om partnervold kan udpeges på baggrund af den gennemførte analyse?

1.4 Analysetilgang

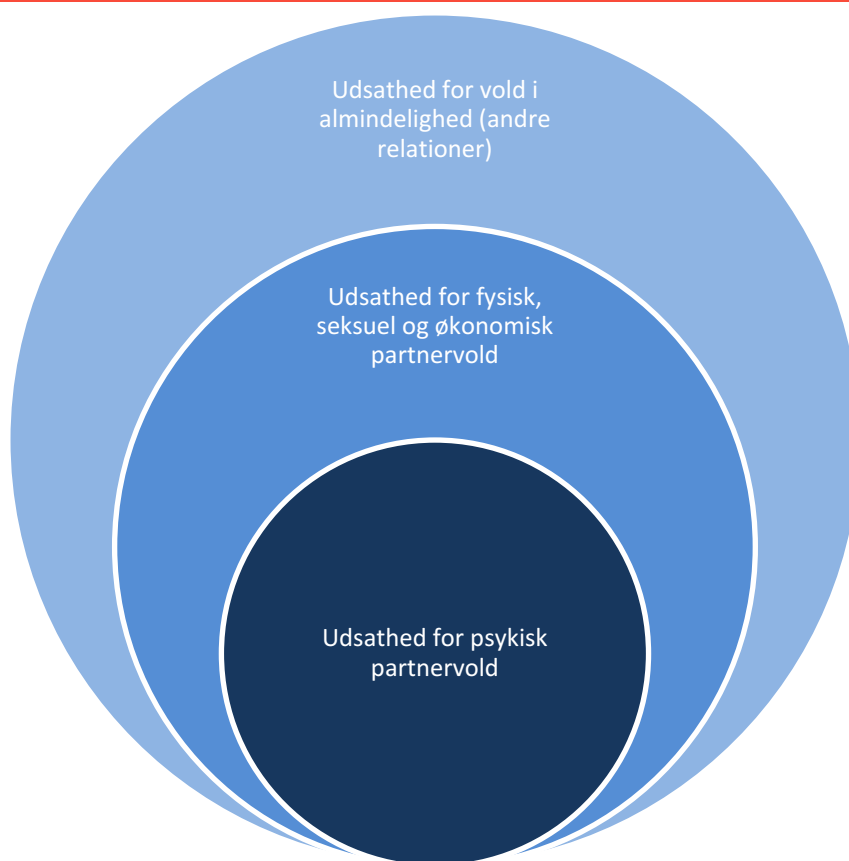
Undersøgelsesformålet er at kortlægge udbredelsen af psykisk partnervold i Danmark i 2010'erne og at sætte forekomsten af psykisk partnervold i forhold til andre partnervoldsudtryk: fysisk, seksuel og økonomisk vold. Vi betragter det som en betydelig analytisk styrke, at vi i et større datasæt her har mulighed for at belyse, hvordan forskellige typer vold "spiller sammen", og om det fx er de samme bagvedliggende faktorer, der kan udløse, om man udsættes for psykisk hhv. fysisk partnervold. Hvor det overhovedet er analyseteknisk muligt, sammenstiller vi derfor undersøgelsesfund om psykisk voldsudsathed med tilsvarende resultater om de andre typer af partnervold. Desuden perspektiveres analysens fund om partnervold også til befolkningens erfaringer med at være udsat for vold i almindelighed, dvs. hvor andre end en nuværende eller tidligere partner har udøvet volden, jf. fig. 1.1.

Vi har konstateret, at der i den offentlige debat hersker tvivl om, hvordan udsathed for partnervold fordeler sig blandt danske mænd og kvinder. Tvivlen beror på, at udenlandske undersøgelsesresultater er blevet bragt ind i debatten. Den internationale forskning om partnervold har gennem en årrække været præget af kontroverser mellem et familiekonfliktperspektiv og et mere kriminologisk perspektiv, som anvender forskellige metodetilgange og derfor også er nået frem til forskellige resultater. I denne undersøgelse læner målingen af partnervold sig op ad den internationale Istanbulkonvention, som Danmark har ratificeret. I kapitel 2 gør vi rede for, hvordan måleredskabet konkret

er konstrueret. På dette grundlag har vi fundet det væsentligt at redegøre for, hvordan partnervoldsudsathed tegner sig blandt danske mænd og kvinder. Derfor har vi, hvor det analyseteknisk er muligt, lavet kønsopdelte analyser.

Datagrundlaget for analysen er stort og omfatter ca. 19.000 individer (16-64 år), men da partnervold er et relativt sjældent forekommende fænomen, som yderligere skal opdeles efter køn og partnervoldsform, kan de enkelte analyser ende med at hvile på et begrænset datagrundlag. I fremstillingen rapporterer vi gennemgående kun undersøgelsesfund, der er statistisk signifikante, og hvor vi bryder med dette princip (fordi der tendentielt tegner sig et mønster), gør vi udtrykkeligt opmærksom på det. At et undersøgelsesfund i statistisk forstand er signifikant, er imidlertid ikke altid ensbetydende med, at det er meningsfyldt. Fordi observationerne om partnervold, det store datasæt til trods, er få, fremviser vi med vilje ikke estimater om, hvor mange danske mænd og kvinder der antalmæssigt bliver udsat for forskellige typer partnervold, men kun de procentuelle fordelinger.

Figur 1.1 Typer af vold, som undersøgelsen beskæftiger sig med

1.5 Rapportens fremstilling

Rapporten består af syv kapitler. Kapitel 2 fungerer som en ramme for den empiriske analyse. Her redegør vi for nogle af de teoretiske og metodologiske udfordringer, der knytter sig til at undersøge psykisk partnervold. I forlængelse heraf beskriver vi, hvordan en række skandinaviske undersøgelser har undersøgt psykisk partnervold, og hvilke resultater, de er kommet frem til. Endelig beskrives den aktuelle analyses datagrundlag og det målingsinstrument, som ligger til grund for resultaterne.

Kapitel 3 beskriver, hvor hyppigt danske mænd og kvinder har været udsat for psykisk vold (og andre typer vold), der er udøvet af en partner hhv. af andre, og har fokus på, hvilke sammenhænge der findes mellem at være voldsudsat og selv begå fysisk partnervold. Kapitel 4 fokuserer på, om udsathed for psykisk og fysisk partnervold har sammenhæng med udvalgte sociodemografiske faktorer, mens kapitel 5 beskriver, hvordan helbredet og trivslen er blandt personer, der har været udsat for psykisk og fysisk partnervold hhv. blandt personer, der ikke er udsatte for partnervold. Kapitel 6 fokuserer på udøverperspektivet, dvs. om nuværende partnere til psykisk partnervoldsudsatte har andre sociale karakteristika end partnere til personer, der ikke er udsat for partnervold. Kapitel 7 konkluderer og perspektiverer.

2 FORSKNINGSMÆSSIGE PERSPEKTIVER PÅ PSYKISK PARTNERVOLD

2.1 Indledning

Jeg plejede at sige, at jeg fandt de verbale overgreb meget værre end den fysiske vold. Selvom den fysiske mishandling var forfærdelig. Fordi jeg tror, at det kun – kun?? Gud! – var en til to gange om året. Det var den konstante verbale nedrakning, der mere end noget andet plejede at få mig ned med nakken. For det er sådan, at du mister dit selv-værd. Men volden er skrækkelig, volden er forfærdelig. Jeg tror, at du skal tage den som en del af det. Hvis du konstant får fortalt, at du er et ubrugeligt fjols, er bankene bare det, der forbinder det. (Oversat efter Kirkwood, 1993, s. 44)

Undersøgelser om psykisk partnervold begyndte at spire frem i kølvandet på studier, der viste, at mange partnervoldsofre ikke kun er forslåede, men ofte også er skydeskiver for ikke-fysiske aggressioner, der kan strække sig fra knusende verbal kritik til sadistiske mønstre af mellemmenneskelig kontrol (Follingstad, 2007). Men gennemgående bliver forskningsområdet om "psykisk partnervold" beskrevet som mindre modnet og omfattende i forhold til den del af forskningen, som beskæftiger sig med fysiske voldsudtryk. En relativt ny amerikansk forskningsartikel (Follingstad & Rodgers, 2014) opsummerer således, at de fleste undersøgelser om psykisk partnervold i USA hidtil har været gennemført blandt personer, der også samtidig har været udsat for fysisk partnervold, eller blandt undersøgelsespopulationer, der tilhører målgruppen for kærestevold (dvs. ofte studerende). Man ved desuden mere om kvindelige end om mandlige ofre for psykisk partnervold, og der er ikke megen viden om forekomsten af denne voldstype i den brede voksne amerikanske befolkning.

Den sparsomme forskning kan skyldes, at psykisk vold kan være subtil, flygtig og vanskelig at identificere. Mens det er muligt at bedømme fysisk vold ud fra et objektive gerningsindhold, dvs. voldens alvorlighed (herunder forsættet dertil) og skadens omfang, beror den psykiske voldsudøvelse – måske særligt i de mildere former – i højere grad på subjektive og ikke-bevisbare vurderinger. Den svært afgrænselige karakter kan gøre det vanskeligt nå frem til fælles begreber og definitioner, som igen kan omsættes til konkrete måleinstrumenter i undersøgelser.³ Det kan også bero på implicite antagelser om, at fysiske overgreb har større omkostninger for ofrene end psykologiske overgreb (Maiuro, 2015). Sådanne antagelser er imidlertid blevet udfordret af resultater fra kvalitative studier med voldsramte kvinder, der rapporterer, at den psykologiske del af volden ofte kan opleves som langt værre end de fysiske overgreb, som både det ovenstående citat og andre kilder illustrerer (Stark, 2007). Beretninger fra partnervoldsofre peger også på, at den psykiske vold ofte bliver oplevet som et element af "den samlede pakke" af overgreb, og at det set fra et offerperspektiv ikke giver mening at isolere dette voldsudtryk særskilt (Sørensen, 2013). Selvom gennemgangen her og i de følgende kapitler analytisk fokuserer på fænomenet 'psykisk partnervold', kan det således i praksis være vanskeligt adskille dette fænomen fra andre voldsudtryk.

Formålet med dette kapitel er at redegøre for nogle af de teoretiske og metodiske problemstillinger, der knytter sig til at undersøge og måle psykisk (partner)vold. Med afsæt i udvalgte forfattere, der repræsenterer hhv. et praktiker- og et forskerperspektiv, peger vi først på nogle af de udfordringer, der forbundet med at indkredse fænomenet 'psykisk partnervold'. Herefter opsummerer vi, hvad man hidtil ved om udbredelsen af psykisk partnervold i de skandinaviske lande. Gennemgangen af

³ Se Winston & Sowan-Besheers oversigtsartikel (2015) for en kritisk historisk og konceptuel gennemgang af, hvordan psykisk partnervolds-kategorien har været defineret og implementeret i partnervoldsforskningen.

de konceptuelle overvejelser og empiriske resultater, fungerer som en ramme for vores empiriske analyse, hvis design og datagrundlag bliver beskrevet i kapitlets sidste del.

2.2 Erfaringer fra den kliniske praksis med partnervold

2.2.1 Isdal (2000): Psykisk vold som en del af voldsrepertoiret

Den norske forfatter og psykolog Per Isdal, der har udviklet behandlingstilbud til partnervoldsudøvere, har redegjort for partnervoldens dynamikker i bogen *Meningen med volden* (2000). Vi inddrager Isdal, fordi det er vores indtryk, at hans forståelse og kategoriseringer af partnervold har vundet ganske stor udbredelse i både danske og andre skandinaviske praktiker kredse, herunder også på krisecentre. Desuden henviser flere skandinaviske undersøgelser om partnervold⁴ til hans arbejde.

Overordnet definerer Isdal (2000) vold ved at være *"... enhver handling rettet mod en anden person, som, ved at denne handling skader, smerter, skræmmer eller krænker, får den anden person til at gøre noget mod sin vilje eller at holde op med at gøre noget, denne person vil"*. Denne ganske brede voldsdefinition fokuserer på, hvilke konsekvenser handlingen har for offeret, snarere end på et objektivt gerningsindhold (og på forsættet dertil). Definitionen forudsætter ikke, at der skal være fysisk vold til stede, førend man kan tale om (partner)vold.

Isdal mener, at partnervold kan manifestere sig i fem forskellige udtryk: fysisk vold, psykisk vold, seksuel vold, materiel vold og latent vold. Latent vold henviser til, at voldsudsattes strategiske adfærd kan være gennemsyret af den oplevede risiko for eller udsigt til at blive udsat for fornyet vold.

Psykisk vold defineres som *"alle måder at skade, skræmme eller krænke på, som ikke er direkte fysiske i deres natur, eller måder at styre eller dominere andre på ved hjælp af en bagvedliggende magt eller trussel"*. Isdal opdeler herefter psykisk vold i en række underkategorier:

1. Direkte trusler om vold, såfremt den udsatte ikke retter sig efter voldsudøverens ønsker
2. Indirekte trusler, der gennem indforståede og tilsyneladende upåfaldende ytringer formidler voldelige konsekvenser
3. Degraderende og ydmygende adfærd, som har til formål at såre eller krænke en anden person psykisk
4. Kontrol over andres liv med brug af magt eller trusler
5. Udadreagerende jalousi for at skræmme eller kontrollere andre
6. Indirekte eller direkte isolering for at indskrænke en persons handlings- eller livsrum
7. Emotionel vold for at få en person til at føle sig mindre betydningsfuld.

Isdal opererer med andre ord med en bred tilgang til voldsfænomenet, der stiller sig på voldsoffers side. Denne tilgang er anvendelig og velegnet i praktisk kontekst, som yder psykologisk støtte og hjælp til voldsudsatte. Opremsningen af de forskellige eksempler på psykisk vold kan fx give terapeuten indsigt om, at fænomenet kan manifestere sig på forskellige måder. Til en forskningsmæssig brug kan man dog ikke uden yderligere overvejelser omsætte disse eksempler til spørgsmål i en spørgeskemaundersøgelse. Det skyldes bl.a., at individer kan have forskellige tærskler og grænser for, hvornår de bliver skræmte eller føler sig intimiderede.

⁴ Fx Haaland, Clausen & Scheel, 2005; Plauborg m. fl. 2012; Pape & Stefansen, 2004; Schandorph & Elklit, 2013.

2.2.2 Stark (2007): Tvingende kontrol som det overordnede begreb

Evan Stark er et internationalt eksempel på et praktikerperspektiv, som har vundet stor gennemslagskraft. Med bogen *Coercive control: The entrapment of women in personal life* (2007) etablerede han en ny ramme om feltet partnervold og voldens forskellige udtryksformer. Som universitetsansat inden for området 'social work' har han indgående kendskab til det praktikerfelt, der arbejder med voldsudsatte kvinder. Stark gør *coercive control* til det overordnede begreb for de voldelige handlinger og magtdynamikker, der foregår i intime relationer. Direkte oversat betyder *coercive control* 'tvingende kontrol', en vending, der på dansk får karakter af at være en pleonasme. En tvingende og kontrollerende adfærd, som Stark primært ser som udøvet af mænd mod kvinder, kan både omfatte fysiske (fysisk vold og seksuel tvang) og ikke-fysiske handlinger (nedgørende behandling, intimidering, isolation og kontrol).

Baggrunden for Starks forslag er, at kampen mod partnervold kun kom halvvejs i mål. Den aktivistiske indsats, som fandt sted i 1970'erne, hvor kvindebevægelsen etablerede krisecentre, medførte, at der kom øget politisk og retlig opmærksomhed på problemet med mænds fysiske vold mod kvinder. Men herefter stagnerede debatten, mener Stark (2018). Man overså, at fysisk partnervold kun er en facet af den kontrol, som kvinder kan blive udsat for. I modsætning til kvinder, der har været udsat for fysisk vold, har kvinder, der holdes indespærrede i deres parforhold, eller som er frataget deres frihed, ikke mulighed for at rejse et retligt søgsmål. Det strafferetlige system holder iflg. Stark således ikke de mænd ansvarlige, der berøver kvinder deres frihed.

I lighed med andre forfattere (fx Johnson, 2006), mener Stark, at der eksisterer flere, relativt stabile typer af partnervold.⁵ 'Situational partnervold' og 'intimterrorisme' er to væsentlige typer. Situational partnervold refererer til forhold, hvor volden optræder episodisk, ofte er mindre alvorlig, ikke-eskalerende og kan være udøvet gensidigt, dvs. såkaldt håndgemæng eller klammeri. Intimterrorisme, som er mere eller mindre overlappende med Starks begreb om tvingende kontrol, refererer til forhold, hvor voldsmønstret er vedvarende, mere alvorligt, og hvor volden har tendens til at eskalere over tid. Denne voldstype udøves fortrinsvis af mænd mod kvinder, og det er den, Stark beskæftiger sig med.

I nogle parforhold foregår der således en systematisk og omfattende kontrol af kvinders hverdag, som fratager dem deres grundlæggende menneskerettigheder og deres forfatningsmæssige frihed. I generaliseret form er 'tvingende kontrol' en autoritær og ensidigt udøvet strategi, der begrænser et individs rettigheder og frihed, og som anvender afsavn og straf for at fremtvinge indordning og afhængighed. Elementer eller taktikker i 'tvingende kontrol' kan være fysisk vold, seksuel tvang, intimidering (fx trusler om skade, degradering, overvågning), isolation og kontrol, fx regulering af hverdagslivet eller manglende adgang til ressourcer som penge, bevægelsesfrihed eller arbejde. Ofre for sådanne herskerteknikker kan opleve at være holdt til fange på gidsellignende vilkår.⁶

I teoretisk forstand repræsenterer Stark et feministisk perspektiv. Tvingende kontrol udøves fortrinsvis (men ikke udelukkende) af mænd mod kvinder (jf. også Myhill, 2015). Stark mener således, at tvingende kontrol reflekterer en ekstrem variation af kulturelt bestemte kønsstereotyper. Den mikroregulering, som de kontrollerende og dominerende mænd udøver, skaber kvinder, som adlyder mandlige autoriteter. Mænds formåen til at kontrollere kvinder hænger iflg. Stark sammen med, at

⁵ Johnson (2006) har argumenteret for, at der findes flere typer partnervold med indbyrdes forskellige dynamikker. Hans typologier, der er genereret teoretisk, kan forstås som et kompromisforslag i forhold til de kontroverser, som har udpundet sig mellem to 'skoler' inden for partnervoldsforskningen. Undersøgelser, som har søgt at kortlægge omfanget af konflikter, aggression og vold i parrelationer, er således nået frem til ret forskellige resultater om, hvorvidt fysiske voldshandlinger og ikke-fysisk tvang fortrinsvis bliver udøvet af mænd mod kvinder, eller om der er tale om mere kønssymmetriske mønstre. Variationerne kan formodentlig i høj grad forklares af undersøgelsesinteressen, undersøgelsesudvalget og de anvendte målemetoder.

⁶ Stark bemærker (2018), at disse dynamikker også kan finde sted i andre relationstyper og nævner religiøse sekter som et eksempel.

der fortsat eksisterer kønnede uligheder, som oftere gør kvinder udsatte over for udnyttelse, mens mænd gennemgående har flere materielle og andre ressourcer til rådighed.

Begrebet om tvingende kontrol har gennem de senere år vundet stor udbredelse i den praktiske verden og blev implementeret i britisk strafferet i 2015, sådan at det nu er forbudt at udøve vedvarende kontrollerende og tvingende handlinger i intime relationer. Kritikere (Walby & Towers, 2018) har anført, at *coercive control* er omgærdet af begrebsmæssig forvirring, idet der er konkurrerende fortolkninger af udtrykket, ligesom det er uklart, hvordan fysisk vold og ikke-fysisk tvang forholder sig til hinanden. I den offentlige debat er 'tvingende kontrol' nu mest fokuseret på ikke-fysisk, psykologisk mishandling, der ikke som i Starks oprindelige forståelse også kunne rumme fysiske voldsudtryk.

Hvis man accepterer præmissen om, at 'tvingende kontrol' kan forstås som en variant af psykisk vold (fordi den ikke nødvendigvis inkluderer fysisk vold, men altid vil have skadelige virkninger), bidrager Starks arbejde således til at afgrænse den alvorlige psykiske vold fra de mindre alvorlige tilfælde af psykologiske aggressioner. Den alvorlige psykiske vold er iflg. Starks forståelse konstitueret ved at være et vedvarende mønster af mikro-reguleringer, snarere end isolerede handlinger og enkeltepisoder, der optalt hver for sig måske ikke forekommer at være så alvorlige. Han bidrager også til at give fænomenet en konceptuel forandring, idet han teoretisk opererer ud fra et feministisk perspektiv, hvor handlingsmotivationen til at udøve tvingende kontrol udspringer af en kønnet vilje til magt. Endelig er det en vigtig pointe, at Stark ikke overlader vurderingen af, om et handlingsmønster er et overgreb til den enkeltes subjektivt oplevede følelse af krænkelse, men henviser til, om generelle menneskelige frihedsrettigheder bliver berøvet. Stark imødekommer derved nogle af de problemstillinger, som knytter sig til fænomenet psykisk vold, men de metodologiske spørgsmål om, hvordan man udvikler adækvate redskaber til at måle fænomenet, bidrager han ikke til at løse.

2.3 Forskningsmæssige udfordringer ved at undersøge psykisk partnervold

Selvom psykisk partnervold er en konkret og ødelæggende erfaring for dem, der er voldsudsatte, er det ikke et nemt fænomen at gå til set fra et forskningsmæssigt perspektiv. Forskere interesserer sig for at etablere dækkende og fyldestgørende begreber, der er funderet på en solid teoretisk tænkning; de ønsker at tilvejebringe en konsistent og meningsfuld forståelse af det fænomen, de undersøger; og de stræber efter at udvikle præcise og akkurate måleredskaber, der kan operationalisere de overordnede begreber på en entydig måde.

Derfor vil forskere, som beskæftiger sig med partnervold, rejse nogle spørgsmålstyper, som kan forekomme at ligge langt fra den praktisk erfarede virkelighed. Nogle af de spørgsmål er fx: Har partnervold en særlig ætiologi, eller bør man anskue denne form for vold på linje med andre voldsforbrydelser? Hvordan afgrænser man vold fra ikke-vold? Hvordan relaterer vold sig til andre former for ulovlig/illegitim magtudøvelse? Bør fysisk vold og ikke-fysisk tvang betragtes på linje med hinanden? Hvor sætter man tærsklen mellem mellemmenneskelig psykologisk aggression og psykologisk mishandling/psykisk vold? Er det tiltrækkeligt alene at måle handling(smønstre), eller bør man også inddrage konteksten for voldshandlinger? Hvilke parametre bør man lægge til grund, når man vurderer voldshandlingers konsekvenser?

I gennemgangen nedenfor præsenterer vi to nyere forskningsbidrag, der fra forskellige vinkler har beskæftiget sig med psykisk partnervold. Gennemgangen leverer ikke en løsning på, hvordan man bedst kan undersøge og måle psykisk partnervold, men illustrerer nogle af de ovennævnte forskningsmæssige dilemmaer, der rejser sig, når man vil studere dette område.

2.3.1 Follingstad (2007): Hvordan afgrænser man psykisk vold fra psykologisk aggression?

Follingstad, der er psykolog, har i årrække forsket i psykisk vold (*psychological abuse*). I 2007 udgav hun en artikel om de begrebslige og metodologiske problemstillinger, der knytter sig til at undersøge dette felt. Artiklen, der senere blevet karakteriseret som en milepæl inden for denne forskningsgren (Winstok & Sowan-Besheers, 2015), adresserer nogle af de problemstillinger, som en bred og vagt defineret voldsforståelse rejser og er optaget af, hvordan man kan afgrænse 'psykisk vold' fra det bredere fænomen 'psykologisk aggression'.

Det første problem er iflg. Follingstad (2007; 2009), at fænomenet 'psykisk vold' (*psychological abuse*) ikke er tilstrækkeligt konceptuelt forankret, så man kan måle det på en sikker måde og drage konklusioner på et solidt grundlag. For det første er der ikke forskningsmæssig enighed om, hvad psykisk vold dækker over, og derfor er der forskellige traditioner for, hvordan man skal operationalisere fænomenet i undersøgelser, der fx vil kortlægge omfanget af forskellige voldsudtryk. Undersøgelsesspørgsmål om psykisk vold bliver ofte formuleret ud fra eksempler på voldsramte kvinders erfaringer, snarere end ud fra klassifikationsregler eller en teoretisk interesse i at forstå aggressioner i de mellem menneskelige relationer. For det andet er terminologien uklar: Begrebet 'psykisk vold' kan dække over en meget bred variationsramme, som strækker sig fra mindre krænkelser til meget ekstreme cases, hvor voldsramte kvinder bliver udsat for sadistisk adfærd. Det er således ikke klart, hvor tærsklen for psykisk vold skal eller bør sættes.

Et andet problem er, at psykisk vold i voksnes intime relationer ofte er blevet identificeret, målt og forstået på en måde, som svarer til den tilgang, man anvender, når man undersøger fysisk vold. Når forskningen måler fysisk partnervold, bliver voldshandlinger ofte gradueret efter alvorlighed og skadens omfang, bistået af strafferettens retningslinjer for, hvad der forstås som grov og mildere vold. Samme tilgang – graduering af handlinger efter alvorlighedsgrad – har også været anvendt i undersøgelser om psykisk vold. Men fordi psykisk vold har en mere subjektiv karakter, er det ikke givet, at man kan anvende de samme standarder. Der findes gennemgående heller ikke tilstrækkelig viden om, hvilke typer aggressioner der bliver opfattet som eller faktisk har de mest skadesvoldende virkninger. Det er således ikke alle former for psykologiske aggressioner, der kan kategoriseres som fænomenet 'psykisk vold'. Selvom man ud fra et normativt synspunkt kan mene, at enhver form for psykologisk aggression er uacceptabel, kan man omvendt argumentere for, at psykologiske aggressioner hører til den menneskelige natur, og at det er normalt, at voksne i et parforhold hæver stemmen, skændes eller bliver vrede på hinanden. Udfordringen er derfor, hvordan man adskiller de 'normale' aggressioner, som alle oplever, fra fænomenet psykisk vold. Hvis ikke man gør sig den overvejelse, vil der være risiko for, at man kommer til at overvurdere forekomsten af psykisk partnervold. Et første skridt til at løse problemet på kan være ved at spørge respondenter, der har oplevet psykologisk aggressiv adfærd, om de oplevede denne adfærd som psykisk vold.

Et tredje forskningsmæssigt problem er iflg. Follingstad, at man risikerer at opnå en ufuldstændig forståelse af fænomenet 'psykisk vold', hvis man udelukkende begrænser sin vidensindsamling til ofrets selvrapporteringer om bestemte handlinger uden også at fokusere på konteksten for det interpersonelle samspil. Vi perciperer ikke verden på samme måde. Den samme handling kan opfattes forskelligt af to individer, og på samme vis kan den individuelle tærskel for, hvornår man oplever en adfærd som krænkende, være forskellig, måske især når man befinder sig i den mildere ende af kontinuummet for psykologisk aggression. For forskningen, der har brug for at tilvejebringe præcision og akkuratess, kan en løsning være at spørge ind til konteksten. Det er for det første væsentligt at vide, om udøveren med en bestemt handling eller et handlingsmønster har til forsæt at skade/krænke offeret (også selvom det er yderst vanskeligt at afdække sandheden herom). For det andet er information om handlingens konsekvenser vigtig: Indebærer et givent handlingsmønster fx,

at der installeres frygt i offeret, at han/hun i stigende grad bliver afhængig af udøveren, får alvorlig skade på selvværdet, eller at det indre selv ødelægges? For det tredje er det betydningsfuldt at få afdækket varigheden og hyppigheden af aggressionerne, idet et repeterende aggressivt handlingsmønster ofte vil blive opfattet som mere alvorligt end enkeltstående, isolerende handlinger. Endelig kan det være væsentligt at kende til parforholdshistorikken, herunder om aggressionsudladningerne bliver udøvet ensidigt eller gensidigt.

Ifølge Follingstad (2009) indebærer disse problemer, at de fleste anvendte målingsmetoder ikke er sofistikerede nok til at kortlægge fænomenet 'psykisk vold' på en valid måde, ligesom der hersker usikkerhed om, hvordan man afgrænser 'psykisk vold' fra almindelig aggressiv adfærd. Teoretisk og metodologisk velgennemtænkte studier, der på forhånd har klassificeret psykisk aggression efter forskellige kategorier og alvorlighedsgrader, har fx vist, at respondenter ikke tillægger bestemte hændelser den betydning, som forskerne havde tiltænkt og vice versa (Follingstad & Rodgers, 2014). Dertil kommer, at de fleste studier, som også har interesseret sig for skadesvirkninger af psykisk vold, er baseret på tværsnitsdata. Sådanne studier kan belyse sammenhænge mellem ud-sathed for psykisk vold og dets virkninger, men undersøgelsesdesignet kan ikke vurdere egentlige årsagssammenhænge.

2.3.2 Walby & Towers (2018): Argumenter for en snæver forståelse af voldsbegrebet

Når man gennemgår befolkningsundersøgelser om forekomst af partnervold (jf. nedenfor), kan man få den tanke, at nogle forskere er ubekvemme ved at måle psykisk partnervold. Det kan meget vel bero på de metodologiske forbehold, som Follingstad gør rede for. Andre forskere, som Walby og Towers (2018), er mere eksplicite i deres reservation.

Hvor går grænsen mellem vold og ikke-vold? Og hvordan relaterer vold sig til andre former for magt og skader i forskellige modaliteter? Disse spørgsmål kan kun undersøges, hvis man opererer med en distinkt afgrænsning af vold, hævder Walby og Towers (2018). Disse forfattere, der repræsenterer en kriminologisk tilgang, forholder sig kritisk til at lægge begrebet om tvingende kontrol (dvs. i praksis en variant af psykisk vold) til grund for optællinger om partnervold.

Det analytiske perspektiv hos Walby og Towers er forankret i en strafferetlig tænkning, som de uddyber ved at inddrage forskellige forskningsresultater (Walby m.fl., 2017). De fokuserer på den vold, der er defineret som ulovlig. Ifølge den tænkning kan vold i snæver, restriktiv og præcis forstand bestemmes som tilsigtede fysiske handlinger, der forårsager skader. Handlinger i sig selv er ikke tilstrækkelige til at definere noget som vold eller en forbrydelse. Vold forudsætter, at der er en udøver og et offer. Udøverens handlinger (og forsættet dertil) samt skaden (i tilfælde, hvor der ikke er samtykke) er nødvendige elementer for at definere noget som vold – ligesom i forhold til andre forbrydelser. De spørgsmål og optællingsmåder (om alvorlighed, repetition og varighed), som man anvender i undersøgelser, der vil kortlægge voldsforekomster i befolkningen, må derfor være tilpasset de kategorier og koder, som er kriminelle efter straffeloven.⁷ Walby argumenterer således for, at man bør mainstreame partnervold (og anden form for kønsbaseret vold) til kriminologien frem for at behandle den som et særskilt område. Ifølge Walbys forståelse bør partner- eller familievold (*domestic violence*) betragtes som en kønnet underkategori af voldsforbrydelser, ikke en, der har en selvstændig ætiologi; og med kravet om, at tærsklen skal passere det kriminelle, er partnervoldsforbrydelser, som al anden vold (bortset fra selvforsvar), ulovlig og pr. definition tvingende og kontrollerende. Derfor mener Walby og Towers ikke, at Starks begreb om tvingende kontrol har ikke så meget nyt at tilføje.

⁷ Samtidig bør kriminalstatistikens koder tilpasses, så de kan afdække udøvers og offers køn og indbyrdes relation.

Walby og Towers (2018) har testet denne voldstilgang i *The Crime Survey for England and Wales* (CSEW), som er en gentaget offerundersøgelse, der omfatter 30-40.000 respondenter. De har indkredset omfanget af familievoldsforbrydelser, der passerer tærsklen for kriminaliseret fysisk vold og seksuelle forbrydelser (men ikke trusler om vold og ikke-voldelig tvang, fx stalking). Resultaterne viser, hvad enten tælleenheden er ofre (prævalens) eller separate handlinger (incidents), at kvinder langt hyppigere end mænd bliver udsat for familievold (*domestic violence*), også når der er tale om mindre alvorlig vold. Men når der er tale om gentagen og mere alvorlig vold, er det i endnu højere grad kvinder, der er ofre.

Walby og Towers' undersøgelsesfund bidrager måske til at lukke det hul, som har polariseret partnervoldsforskningen gennem en længere årrække: Om partnervold fortrinsvis udøves af mænd mod kvinder, eller om der er en kønssymmetri i voldsudøvelsen. Men Walby og Towers' kriminologiske tilgang, som sætter barren for afgrænsning af partnervold meget højt, synes samtidig at indebære, at man vil være nødt til at suspendere andre, ikke-fysiske magtdynamikker fra analysen, herunder den psykiske vold.

2.3.3 Opsamling

Psykisk (partner)vold udgår fra den kliniske praksis' erfaringer med voldsramte kvinder, men fænomenet støder på vanskeligheder, når det skal 'oversættes' til eller implementeres i videnssystemer, der er styret af andre rationaler, fx det retlige system (jf. Walklate, Fitz-Gibbon & McCulloch, 2017) eller det videnskabelige.

Selvom der i forskningen er gjort bestræbelser på at udvikle teoretiske modeller (fx Dutton & Goodman, 2005; O'Leary, 1999) og målingsinstrumenter (fx Straus m.fl., 1996; Tolmann, 1989), fremstår psykisk partnervold, som skitseret ovenfor, stadig som en vag og uklar forskningsmæssig kategori. Forskningsfeltet om psykisk vold bliver beskrevet som umodent og ved, at der mangler definatorisk konsensus. En af udfordringerne er, hvordan man i den ene ende afgrænser psykisk vold fra 'normal' aggressiv adfærd (Follingstad, 2007, 2009), og i den anden ende, hvordan ikke-fysisk tvang forholder sig til ulovlig (fysisk) vold (Walby & Towers, 2018). Starks begreb om 'tvingende kontrol' som en ensidigt udøvet strategi, der begrænser et andet individs rettigheder og frihed og fremtvinger indordning og afhængighed gennem afsavn og straf, er en bestræbelse på at give psykisk vold et objektivt indhold og afgrænse den alvorlige psykiske vold fra de mindre alvorlige tilfælde af psykologiske aggressioner. En anden uløst udfordring er, hvordan begreberne om 'psykisk vold' eller 'tvingende kontrol' lader sig omsætte til valide forskningsmæssige måleredskaber.

2.4 Skandinaviske undersøgelsesfund om partnervold

2.4.1 Indledning

I Danmark bliver 29.000 kvinder og 13.000 mænd årligt udsat for fysisk partnervold. Disse to tal har i en årrække haft autoritativ status i den danske debat om vold i nære relationer⁸. I virkeligheden er tallene ikke baseret på en egentlig optælling af alle partnervoldsudsatte. Der er tale om et estimat, som hidrører fra svar fra 109 kvinder og 34 mænd, der i en befolkningsundersøgelse blandt knap 14.000 voksne danskere svarede ja til, at de havde været involveret i en eller flere fysiske voldshændelser med deres nuværende eller tidligere partner i løbet af det sidste år (Helweg-Larsen,

⁸ I sommeren 2018 publicerede Statens Institut for Folkesundhed nye tal, der estimerede at 38.000 kvinder og 19.000 mænd årligt er udsat for fysisk partnervold (Deen m.fl., 2018)

2012). Estimatet er med andre ord funderet på ganske få positive besvarelser, hvilket skaber en betydelig usikkerhed, hvad forfatteren til undersøgelsen da heller ikke lægger skjul på.

Set i det brede perspektiv ser fysisk partnervold ud til at være et relativt sjældent forekommende fænomen. Ifølge den omtalte undersøgelse er det i procentsatser 0,5 pct. af danske mænd og 1,5 pct. af danske kvinder, der gennem det sidste år har været udsat for fysisk partnervold. Men hvordan hænger disse tal sammen med andre sammenlignelige undersøgelser? Og vil billedet af, at partnervold er en sjælden hændelse, blive påvirket, hvis man inddrager andre voldsudtryk, som fx psykisk vold, eller hvis man frem for kun at spørge til erfaringer gennem det sidste år udvider perspektivet til at omfatte hele voksentilværelsen?

For at sætte de hidtil autoriserede danske tal i relief og perspektiv belyser vi i dette afsnit, hvad andre, tilsvarende studier fra Skandinavien har fundet om udbredelse af partnervold. Da de skandinaviske landes samfundsindretning, familie- og ligestillingspolitikker og kulturelle ideer om køn i store træk minder om hinanden (fx Björnberg & Ottosen, 2013), er der ingen grund til at tro, at partnervoldsforekomsten i Norge og Sverige skulle adskille sig væsentligt fra danske forhold. I gennemgangen har vi inddraget befolkningsundersøgelser, som ud over fysisk partnervold også har indkredset, hvor mange der bliver udsat for psykisk partnervold. Vi interesserer os særligt for: 1) hvordan andre undersøgelser har målt psykisk partnervold og 2) om målinger af psykisk partnervold rykker afgørende på det samlede billede af, hvor mange der bliver udsat for partnervold.

Ud over den ovennævnte danske undersøgelse har vi inddraget 11 andre studier, som er publiceret i perioden 2004-14. Alle studier er såkaldte tværsnitsundersøgelser, som er baseret på relativt store befolkningsudsnit, og som nævnt har alle (bortset fra Helweg-Larsen, 2012) kortlagt erfaringer med udsathed for psykisk og/eller seksuel partnervold.⁹ Nogle af studierne er blevet iværksat med det specifikke formål at undersøge befolkningens erfaringer med vold, mens voldstemaet i andre undersøgelser har udgjort et enkelt modul i større dataindsamlinger om befolkningens sundhed og helbred. I disse tilfælde vil mulighederne for en detaljeret kortlægning af partnervold ofte være mere begrænset. Syv af studierne er baseret på et tilfældigt udsnit af befolkningen, som omfatter mænd og kvinder i alle aldre. De øvrige fem studier er stratificeret efter enten køn, alder eller region: I to studier, som begge var en del af et internationalt forskningssamarbejde, indhentede man kun informationer fra kvinder. Et studie, omhandlende kærestevold, blev udført blandt 16-24-årige mænd og kvinder. To studier er baseret på et tilfældigt udsnit af borgere (mænd som kvinder), der levede i hovedstadsregionen (Oslo og Stockholm). Blandt de i alt 12 studier belyser fire voldsudsathed i den danske befolkning.

I gennemgangen refererer vi kun til tal om psykisk partnervold, som undersøgelserne selv har fremhævet i deres afrapporteringer. I enkelte undersøgelser er det fx ikke muligt at identificere et samlet tal for omfanget af psykisk partnervold, selvom undersøgelserne har indhentet information herom.

2.4.2 Målinger af psykisk (partner)vold

I de 11 undersøgelser, der har kortlagt psykisk partnervold, forekommer forskningsinteressen først og fremmest at samle sig om, hvor stor en del af befolkningen der har været udsat for partnervold, enten inden for en kortere tidshorisont (i løbet af det sidste år) og/eller i et livstidsperspektiv (gennem voksenlivet). Nogle mener, at det giver et mere retvisende billede af voldsforekomsten i samfundet, når man spørger til hele voksenlivet; andre mener, at det stiller for store udfordringer til respondenternes hukommelse. Atter andre studier spørger både til kort- og langtidsperspektivet.

⁹ Der findes desuden en håndfuld andre større studier fra Sverige, som ikke indgår i denne opgørelse, da de, så vidt vi kan vurdere, ikke beskæftiger sig med psykisk partnervold, jf. Frenzel (2014: s. 37f.)

Studierne har tilnærmet sig området om psykisk partnervold med et varierende antal spørgsmål (items), jf. bilagstabel 1.1. I de fleste undersøgelser er der stillet få (2-4) spørgsmål, mens et enkelt studie har anvendt helt op til 17 spørgsmål. Selvom der på tværs af undersøgelserne er en del spørgsmål, som minder om hinanden, anvender ingen af de 11 studier helt identiske spørgerækker. Det reflekterer, at undersøgelsesfeltet er uden faste standarder og måleinstrumenter.

Som bl.a. Isdal (2000) og Follingstad og Rodgers (2014) redegør for, kan psykisk partnervold manifestere sig gennem forskellige slags strategier. De fleste studier (9) har søgt at indkredse, om undersøgelsesdeltagerne har været udsat for forskellige kontrolstrategier, fx jalousi eller gentagne beskyldninger om utroskab, kontrol med, hvordan respondenterne tilbringer sin tid, begrænsning af adgangen til det sociale netværk (familie og venner), penge eller arbejde. Ligeledes har et flertal (7) af studierne spurgt, om respondenterne har været udsat for verbale krænkelser, ydmygelser og fornærelser, og et tilsvarende antal undersøgelser (6) har spurgt ind til erfaringer med trusler af forskellig art. Enkelte undersøgelser (3) har tillige spurgt ind til erfaringer med stalking og forfølgelse.

Som fremhævet ovenfor kan det imidlertid være vanskeligt at afgøre, om et 'ja' til et udsagn, der har til hensigt at måle verbal aggressiv eller kontrollerende adfærd, isoleret set er ensbetydende med, om respondenterne har været udsat for psykisk vold eller ikke. Fx er et positivt svar på spørgsmålet '*Hvor ofte har din nuværende/tidligere partner mistænkt dig for at være utro?*' ikke nødvendigvis i sig selv et udtryk for en sygelig eller ubegrundet jalousi – det beror på konteksten, fx på, om respondenterne er kysk eller promiskuøs af natur; og på, hvordan respondenterne håndterer denne jalousi.

De fleste af undersøgelserne har prøvet at dæmme op for sådanne problemer, enten ved at skærpe spørgeformuleringerne, så der spørges til alvorlige hændelser (fx '*Truet med at skade eller dræbe nogen, du holder af?*'), eller ved at spørge på en måde, så en bestemt adfærd bliver sat ind i en kontekst. Fx har flere af undersøgelserne sikret sig, når temaet handler om verbale krænkelser, at de nedsættende bemærkninger, respondenterne måtte have oplevet, ikke refererer til en enkeltstående episode, men til et *gentaget mønster*. Enkelte undersøgelser søger desuden at indkredse, om en given adfærd er blevet udøvet med *en hensigt* om at skræmme/terroriserer/skade, mens andre studier har spurgt til, hvilken *virkning* en bestemt adfærd havde (fx om truslerne gjorde respondenterne bange). På trods af sådanne præcisionsbestrebelse kan en række af de spørgsmål, som er blevet stillet i de forskellige undersøgelser, lægge op til en bredere fortolkningsfrihed. Det betyder, at forskerne ikke præcist kan vide, hvilke situationer, respondenterne har haft i tankerne, da han/hun svarede bekræftende på bestemte udsagn. En sådan manglende præcision svækker selvsagt datakvaliteten og kan netop være baggrunden for, at enkelte af undersøgelserne undlader at afrapportere et samlet tal på, hvor mange der udsættes for psykisk partnervold.

2.4.3 Hovedfund om partnervoldsforekomster

I dette afsnit redegør vi for, hvilke resultater de skandinaviske undersøgelser er nået frem til for så vidt angår forekomsten af forskellige partnervoldsudtryk. Det er muligt at skelne mellem udsathed for 1) fysisk vold som helhed (omfatter både mild og grov vold), 2) grov fysisk partnervold, 3) psykisk partnervold og 4) seksuel partnervold. Der sondres endvidere mellem, om partnervoldshændelserne er erfaret inden for det sidste år, eller om der er tale om livstidsprævalensen. Forekomsterne er desuden opgjort særskilt efter køn

Resultaterne, som er fremstillet i komprimeret form i tabel 2.1 og mere detaljeret i bilagstabel 1.2, viser, at der undersøgelserne imellem er en vis – og til tider en ganske betydelig – variation i voldsforekomsterne. Fokuserer vi på udsathed for partnervold fra en nuværende eller tidligere partner inden for det sidste år, har 0,5-11 pct. været udsat for fysisk partnervold som helhed. Helweg-Larsens danske undersøgelse fra 2012 markerer sig ved at være en af dem, der finder de laveste

forekomster såvel blandt mænd som kvinder. Enkelte undersøgelser har opgørelser om erfaringer med grov fysisk partnervold i løbet af det sidste år og finder et niveau på 0,3-3 pct. Mellem 1,5 og 24 pct. har i løbet af de sidste 12 måneder oplevet at være udsat for psykisk partnervold, mens 0,1-3 pct. har været udsat for seksuel partnervold. Når man i stedet fokuserer på livstidsprævalensen, dvs. om man nogen sinde har oplevet partnervold i sit voksenliv, er andelen af udsatte ikke så overraskende noget eller betydeligt højere, uanset hvilket partnervoldsudtryk der er tale om, men stigningen gælder især for kvinder.

Samlet set viser undersøgelserne med andre ord, at psykisk partnervold, som det nu engang er blevet målt, er det voldsudtryk, som flest har erfaringer med. Flere undersøgelser peger på, at den psykiske vold hyppigt manifesterer sig i form af verbale krænkelser og ydmygelser (Andersson, Heimer & Lucas, 2014; Bååk, 2013; Nybergh m.fl., 2013; Pape & Stefansen, 2004). Men samtidig afspejler opgørelsen om udbredelse også, at psykisk partnervold er den voldstype, som har den bredeste variationsramme. I de undersøgelser, der har belyst livstidsprævalensen, finder en undersøgelse fx, at 5,6 pct. af kvinderne nogensinde har erfaret at være udsat for psykisk partnervold, mens en anden finder, at det gælder for 41 pct. Da vi i øvrigt ikke finder, at hverken dataindsamlingspunktet eller lokaliteten har sammenhæng med undersøgelsestidspunktets forskellige fund, må man formode, at det er forskelle i spørgemåder, der kan forklare disse ganske varierende forekomster. Gennemgående er variationsbredden mindre og forekomsterne af oplevet vold på et lavere niveau, når det drejer sig om alvorlige overgreb som grov fysisk eller seksuel vold.

I overensstemmelse med det mønster, som man også finder i visse internationale undersøgelser om partnervold (Archer, 2000; Straus, 2010), viser nogle af de skandinaviske studier, at mænd og kvinder i omtrent samme omfang har erfaringer med at være udsat for fysisk partnervold (generelt) og psykisk partnervold, når man spørger til hændelser inden for det seneste år.¹⁰ Det gælder dog ikke for de to danske undersøgelser, hvor man både har spurgt mænd og kvinder (Helweg-Larsen, 2012; Plauborg, Johansen & Helweg-Larsen, 2012). Fokuserer man imidlertid på andelen, hvor der har været grov (eller gentaget) fysisk partnervold eller seksuel vold, samt på andelen, der har oplevet partnervold på et eller andet tidspunkt i livet (livstidsprævalensen), efterlader undersøgelserne et samlet billede af, at kvinder gennemgående er 2-3 gange mere risikoudsatte i forhold til mænd. Flere undersøgelser har vist, at et flertal af dem, der er udsat for alvorlig (eller gentaget) fysisk vold fra en partner, også samtidig bliver udsat for psykisk vold, fx kontrollerende adfærd (fx Frenzel, 2014; Thoresen & Hjemdal, 2014).

På tværs af undersøgelserne viser en række sociodemografiske faktorer sig at have sammenhæng med risikoen for at være udsat for fysisk partnervold. Disse sammenhænge skal kort omtales her: For det første forekommer partnervold oftere blandt den yngre del end blandt den ældre del af befolkningen (Frenzel, 2014; Haaland, Clausen & Schei, 2005; Helweg-Larsen, 2012; Lövestad & Krantz, 2012). For det andet er der fundet en social skævhed i udsathed for partnervold: Socialt udsatte kvinder, dvs. kvinder som er lavt uddannede, står uden for arbejdsmarkedet (arbejdsløs, førtidspension, kontanthjælp), eller som har en dårlig økonomi, har større risiko for at opleve partnervold i forhold til kvinder med flere ressourcer. (Balvig, 1998; Bååk, 2013; Frenzel, 2014, Haaland, Clausen & Schei, 2005; Helweg-Larsen, 2012; Lövestad & Krantz, 2012; Pape & Stefansen, 2004,

¹⁰ Kimmel (2002, s. 1339ff), redegør for, hvorfor forskellige undersøgelser når frem til forskellige resultater om udbredelsen af partnervold: Kriminologiske offerundersøgelser, der er nationalt repræsentative, spørger kun til hændelser, der passerer grænsen for kriminel adfærd; de spørger kun til offerets egne erfaringer, og de spørger både til, om volden er udøvet af en nuværende eller tidligere partner. De fleste af disse studier finder en lav forekomst af partnervold, ofte omkring 1 pct., men et mønster, der er kønsasymmetrisk, og som tenderer til at eskalere over tid. Studier, baseret på Conflict Tactics Scale-instrumentet (Straus m.fl., 1996), der handler om løsning af familiekonflikter, er ofte blevet gennemført blandt studenter og i såkaldte convenience-samples. Instrumentet spørger både til, hvad interviewpersonen og partneren har gjort; der spørges ikke til tidligere partnere; og der spørges til et bredere repertoire af adfærd, som ikke nødvendigvis passerer tærsklen for kriminalitet. Der bliver ikke som i de kriminologiske offerundersøgelser spurgt til seksuel tvang. Disse studier finder gennemgående en højere forekomst af partnervold og hyppigere et kønssymmetrisk mønster.

s. 68ff; Thoresen & Hjemdal, 2014). Desuden er lavt uddannede og socialt udsatte kvinder hyppigere udsat for gentagen og grovere vold end kvinder med mere uddannelse (Balvig & Kyvsgaard, 2006). For det tredje har flere undersøgelser peget på, at risikoen for partnervold øges, hvis man på undersøgelsestidspunktet er registreret som enlig/eneforsørger eller er skilt/separeret (fx Balvig & Kyvsgaard, 2006; Frenzel, 2014; Helweg-Larsen, 2012; Haaland, Clausen & Schei, 2005; Nybergh m.fl., 2013). Disse fund tyder således på, at en del af den vold, der begås, bliver udøvet af en kæreste eller ægtefælle, som man ikke længere danner par med. For det fjerde har flere undersøgelser søgt at belyse, om partnervold korrelerer med etnisk oprindelse, men har ikke været i stand til at finde sådanne sammenhænge (Balvig, 2006; Frenzel, 2014; Nybergh m.fl., 2013; Thoresen & Hjemdal, 2014). Endelig har nogle studier fundet, at personer, som har været udsat for overgreb i barndommen, har en øget risiko for at opleve overgreb (generelt) som voksen (Andersson, Heimer & Lucas, 2014; Nybergh m.fl., 2013; Thoresen & Hjemdal, 2014).

Table 2.1 Forekomst af udsathed for forskellige typer partnervold iflg. 12 nyere studier udført i Skandinavien.

Voldstype	Variation i forekomster, pct.	Mænd		Kvinder	
		Antal studier	Variation i forekomster, pct.	Antal studier	Variation i forekomster, pct.
<i>Fysisk vold som helhed</i>					
Sidste år	0,5-11	7	1,1-9	9	
Livstidsprævalens	5-21,8	7	14-29	9	
<i>Grov fysisk vold</i>					
Sidste år	0,3-3	3	0,7-2	3	
Livstidsprævalens	1,9-3	3	8,2-12	4	
<i>Psykisk vold</i>					
Sidste år	1,5-24	5	2,5-24	5	
Livstidsprævalens	7-37	6	5,6-41	8	
<i>Seksuel vold</i>					
Sidste år	0,6-2,3	4	2,3-3	5	
Livstidsprævalens	0,1-3,5	4	3,8-11	6	

Kilde: Egne tal.

Der findes ikke tilsvarende systematisk viden om sammenhænge mellem sociale baggrundsforhold og det at være udsat for psykisk partnervold.

En række af undersøgelserne interesserer sig desuden for voldens konsekvenser og har derfor fokuseret på sammenhænge mellem voldsudsathed og forskellige former for helbredsproblemer. Her viser flere studier, at personer, som har erfaringer med at være udsat for alvorlig eller gentaget fysisk partnervold, hyppigere rapporterer om symptomer på forskellige psykiske vanskeligheder, herunder angst, depression og posttraumatisk stresssyndrom (PTSD) (Andersson, Heimer & Lucas, 2014; FRA, 2014; Helweg-Larsen, 2012; Haaland, Clausen & Schei, 2005; Thoresen & Heimdal, 2014).

Enkelte undersøgelser har særskilt søgt at afdække, om udsathed for psykisk vold har sammenhæng med visse helbreds vanskeligheder. Andersson, Heimer og Lucas (2014: s. 62) har fx fundet, at personer, der har været udsat for psykisk vold i voksenlivet, oftere end andre har aktuelle tegn på PTSD og depression, ligesom disse personer hyppigere rapporterer om erfaringer med selvskadende adfærd, et risikobetonet forbrug af alkohol samt en forøget forekomst af psykosomatiske

symptomer. Fordi undersøgelsen er baseret på tværsnitsbaserede design, kan det ikke klarlægges, om relationen mellem psykisk voldsudsathed og de nævnte helbredsproblemer er kausal.

2.4.4 Opsamling

Alt i alt viser de skandinaviske befolkningsundersøgelser, at der er en ganske stor spredning i, hvor mange der årligt eller i et livsforløbsperspektiv har oplevet forskellige former for partnervold. Variationerne er særligt store, når det gælder om at vurdere omfanget af psykisk partnervold. Belyst i et livstidsperspektiv har kvinder dog væsentligt hyppigere end mænd erfaringer med udsathed for forskellige former for partnervold. Hvordan man spørger til voldshændelser, og inden for hvilken tidsramme man spørger, ser således ud til at være afgørende for de forekomster, man finder.

2.5 Den empiriske tilgang i denne undersøgelse

Den empiriske kortlægning af partnervoldsforekomster i denne undersøgelse bliver analyseret i data fra SHILD-undersøgelsen (*The Survey of Health, Impairment and Living Conditions in Denmark*). Rapporten bygger således på allerede indsamlede data (Amilon m.fl., 2017; Damgaard, Steffensen & Bengtsson, 2013). SHILD indsamler data om handicap og helbred i en socialvidenskabelig kontekst til national og international forskningsbrug. Data rummer mulighed for at undersøge sammenhænge mellem helbredsstatus og uddannelse, beskæftigelse, medborgerskab, trivsel, deltagelse og risikofaktorer, som bl.a. kan bidrage med viden om befolkningen generelt samt viden til udvikling af socialpolitikken og interventioner for mennesker med handicap og sindslidelser.

SHILD er en panelundersøgelse, der følger udviklingen i befolkningen. Første dataindsamlingsrunde fandt sted i 2012, den anden i 2016. Surveyen er hovedsageligt baseret på webbaserede svar med supplerende telefonopfølgning. De indsamlede spørgeskemaesvarelses er efterfølgende sammenkoblet med registerdata på Danmarks Statistik. Populationen omfatter et repræsentativt udsnit af den danske befolkning i alderen 16-64 år. Der er i hver runde indsamlet ca. 19-20.000 interview med opnåelsesprocenter på 58 (2012) hhv. 54 (2016) i forhold til de udvalgte bruttostikprøver. Omkring 10.000 personer deltog i begge dataindsamlingsrunder i 2012 hhv. 2016¹¹. SHILD er således blandt de største danske undersøgelser, der rummer spørgsmål om partnervold (jf. også Deen m.fl., 2018), og det eneste spørgeskema, der rummer mulighed for at belyse forekomsten af psykisk partnervold, og som tillige har mulighed for at etablere forløbsanalyser.

SHILD-spørgeskemaet er ikke en dybtgående specialundersøgelse om voldsudsathed i befolkningen, men det indeholder et særskilt modul om befolkningens erfaringer med vold, fortrinsvis anskuet fra et udsathedsperspektiv. Som det fremgår af oversigten i tabel 2.2, har forskerne, der designede spørgeskemaet til 2012-dataindsamlingen, sondret mellem fire voldsudtryk, der følger den europæiske Istanbulkonventions definition for, hvordan man skal forstå udtrykket "vold i hjemmet" (Europa-rådet, 2011). Danmark er tilsluttet denne konvention. Ud fra denne standard har forskerne først defineret disse voldsudtryk, derefter eksemplificeret dem og endelig omsat dem til otte spørgsmål. På dette grundlag indkredses, om respondenterne har været udsat for psykisk vold, (mild eller grov) fysisk vold, økonomisk vold samt (mild eller grov) seksuel vold. Respondenter med voldserfaringer har fået opfølgningsspørgsmål om gerningspersonens køn og om deres relation til udøverne

¹¹ For yderligere information om dataindsamlingerne henvises til Damgaard, Steffensen & Bengtsson (2013) og Amilon m.fl. (2017).

(ven/nabo/tidligere partner/nuværende partner/familyemedlem/kollega/social-sundhedspersonale/kunde, klient/fremmed)¹². Endelig rummer skemaet et spørgsmål om, hvorvidt respondenter selv har udøvet fysisk vold og i givet fald mod hvem.

Table 2.2 SHILD-undersøgelsens operationalisering af voldserfaringer i 2012.

Voldsudtryk	Definition	Eksempler	Operationalisering til spørgsmål
Psykisk vold	Handlingsmønstre, som resulterer i skade på personens velfærd eller psykiske balance	Trusler om vold Nedværdiget og ydmyget Latterliggjort Kritiseret Kaldt øgenavne	Har du inden for det sidste år oplevet, at en person har truet dig med vold? Har du inden for det sidste år oplevet, at en person har nedværdiget eller ydmyget dig, latterliggjort dig, kritiseret dig konstant eller kaldt dig øgenavne?
Fysisk vold	Enhver direkte eller indirekte handling, som kan skade en persons liv, velfærd og helbred, give smerte, unødvendig lidelse eller helbredsproblemer	Rusket og skubbet Revet i håret Slået Sparket	Har du inden for det sidste år oplevet, at en person har rusket dig, skubbet til dig eller revet dig i håret? Har du inden for det sidste år oplevet, at en person har truet dig med vold, slået dig, sparket dig eller været voldelig over for dig?
Økonomisk vold	Handlinger, som medfører tab af kontrol og ret til ejendom, penge eller del i familiær arv. Samt brug af personens image mod deres vilje for at en tredje person kan tjene penge	Forhindret adgang til konto og penge Spærret kreditkort Presset til at kautionere Presset til at betale	Har du inden for det sidste år oplevet, at en person har forhindret dig i at få adgang til dine penge, bankkonto, spærret dit kreditkort eller presset dig til at betale eller kautionere?
Seksuel vold	Handlinger, som er en seksuel aggression mod en person, og som kan producere fysisk eller psykisk smerte.	Presset eller tvunget til: Kys og kram Samleje Berøring Anden kønslig omgang	Har du inden for det sidste år følt, at en person har presset eller tvunget dig til kys og kram? ¹³ Har du inden for det sidste år følt, at en person har presset eller tvunget dig til samleje, berøring eller anden kønslig omgang?
Udøvelse af fysisk vold			Har du selv rusket, skubbet, slået, sparket eller udøvet vold over for en anden person inden for det sidste år?

Kilde: Damgaard, Steffensen & Bengtsson (2013).

SHILD kan således tilvejebringe et overblik over, hvor hyppigt erfaringer med psykisk partnervold optræder i forhold til andre voldsudtryk, og hvordan disse erfaringer fordeler sig mellem kvinder og mænd. I lyset af at forskningen ellers har haft tendens til at analysere de enkelte voldsudtryk hver for sig (Anderson, 2010), er det en analytisk fordel, at skemaet her forsøger at indkapsle fire centrale partnervoldsformer.

Det stramme format og de relativt få spørgsmål, som SHILD alt andet lige har kunne afsætte til at afdække voldstemaet, indebærer imidlertid samtidigt, at resultaterne kun vil være indikerende. Fx giver spørgsmålene, som dækker psykisk vold, ikke mulighed for at vurdere alvorligheden, med hvilken hyppighed eller over hvor lang tid, respondenter har oplevet denne voldstype, eller om respondenter har oplevet, at den psykiske vold har påført hende/ham skade. Spørgsmålene om psykisk vold dækker over trusler og verbale krænkelser; hændelser, som ofte forekommer, jf. de skandinaviske undersøgelser ovenfor. Men andre, mere alvorlige aspekter ved den psykiske partnervold, dækkes

¹² Efter hvert af de fire voldsudtryk blev der spurgt: "Var den person, der gjorde det mest, 1. En mand 2. En kvinde". Og herefter: "Hvem var personen? 1. Ven eller nabo 2. Tidligere partner 3. Nuværende partner 4. En i familien 5. Kollega 6. Social- og sundhedspersonale 7. Personale i butikker, biografer, bus, tog og lign. 8. Kunde, klient, patient, elev og lign. 9. Fremmed".

¹³ Spørgsmålet om kys og kram indgår ikke i vores indikatorer for seksuel vold, da vi vurderer, at det opfanger for meget 'støj', herunder fra personer, der ikke bryder sig om den krammekultur, som har udviklet sig i Danmark gennem de senere år.

ikke af spørgebatteriet, fx om den voldsudsatte bliver kontrolleret, begrænses i sin bevægelsesfrihed, holdes isoleret, er udsat for ekstrem jalousi og mistænkeliggørelse, dvs. indikatorer, som også indgår i begrebet om 'tvingende kontrol' (coercive control, jf. Stark, 2007). Dette kan potentielt betyde, at analysen underestimerer omfanget af psykisk partnervold. Spørgeskemaets stramme format tilbyder heller ikke mulighed for uddybende at afdække, om mænd og kvinder udsættes for samme eller forskellige slags herskerteknikker. Man bør her have in mente, at SHILD-undersøgelsen ikke kun drejer sig om partnervold, men belyser befolkningens erfaringer med vold i almindelighed, fx også udsathed for mobning og overgreb på arbejdspladsen mv. Her formodes dimensionerne om kontrol og ekstrem jalousi at være mindre relevant. Vi vil dog tilføje, at voldsudtrykket 'økonomisk vold' dækker over ét aspekt ved en kontrollerende adfærd (jf. fx FRA, 2014).

Som helhed vil besvarelsene derfor formentlig dække en variationsbredde, der kan strække sig fra enkeltstående og mildere former for oplevet psykisk vold til den gentagne og mere grove form for psykisk terror (tvingende kontrol eller såkaldt intimterrorisme, jf. Johnson, 2006). I analyserne nedenfor har vi bestræbt os på at finde en balance, så vi på den ene side udnytter de analyse-muligheder, der er til stede, men på den anden side ikke driver analyserne videre, end de anvendte spørgeinstrumenter tillader.

Alt i alt kan styrkerne og svaghederne ved SHILDs spørgerække om vold opsummeres, som det fremgår af tabel 2.3.

Tabel 2.3 Styrker og svagthed ved SHILDs spørgebatteri om (partner)vold.

Styrker	Svagheder
<ul style="list-style-type: none"> • Meget stort sample – styrker analysemulighederne • Anvender partnervoldsdefinition, der er officielt anerkendt • Kan sammenkoble erfaringer med forskellige partnervoldsudtryk • Spørgsmål sonderer mellem mild og grovere fysisk og seksuel vold • Indsamler data om ofres og udøvers køn samt deres indbyrdes relation • Kan sammenkoble data om partnervold med informationer om helbred og trivsel • Mulighed for forløbsanalyser 	<ul style="list-style-type: none"> • Der spørges ikke til gentaget, vedvarende vold – vanskeligt at vurdere alvorligheden • Der spørges ikke til livstidsprævalens • Spørgsmål om vold fokuserer kun på adfærd – ikke konteksten (fx forsæt, konsekvenser/skadens omfang og følger) • Items om psykisk vold afdækker ikke kontrollerende adfærd • Ikke muligt at vurdere, om voldshandlinger udøves ensidigt eller gensidigt

I følgende gennemgang har vi af datatekniske årsager lagt 2012-data til grund for de fleste af analyserne, da disse tilvejebringer det mest præcise billede.¹⁴ 2016-data inddrages til at belyse udviklingstræk over tid. De opgørelser, der præsenteres i tabel- og figurmaterialet, er baseret på vægtede data, som tager højde for skævheder i stikprøven. Data er vægtet i forhold til alder, køn, bopælskommune og herkomst.

I vores operationalisering af de fire voldsformer kombinerer vi spørgsmålene inden for hver af de fire voldsformer til en enkel indikator for psykisk, fysisk (og økonomisk) vold. Vores undersøgelsesfund om seksuel partnervold er alene baseret på besvarelser om tvangssamleje, berøring og anden kønslig omgang.

Så vidt det overhovedet har været muligt, har vi gennemført kønsopdelte analyser. I nogle tilfælde er forekomsterne for partnervoldsudsatte mænd dog så små, at det ikke er muligt at generere meningsfyldte tabeller. Som det vil fremgå af det følgende, er erfaringer med udsathed for økonomisk

¹⁴ Små justeringer i spørgeformuleringer og filtergange i 2016-spørgeskemaet indebærer, at man ikke helt præcist kan skelne mellem dem, der har været udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold. Da denne distinktion er afgørende for vores analyse, lægges 2012-data til grund, idet der ikke her er denne tvivl.

og seksuel partnervold sjældne, hvorfor datagrundlaget ofte er for spinkelt til at analysere på. Derfor fokuserer en række af analyserne fortrinsvis på psykisk og fysisk partnervold.

I analyserne anvender vi for det meste simple statistiske metoder, hvor vi viser frekvenser og tovejs-sammenhænge. Vi anvender de statistiske test χ^2 - og z-test igennem rapporten for fx at belyse, om forskelle mellem mænd og kvinder er statistisk signifikante, eller om de skyldes usikkerheden, der opstår, når man arbejder med en stikprøve. Vi viser også visse analyser, hvor resultaterne som tendens tegner et mønster uden at være statistisk signifikante forskelle, men gør så opmærksom på det i teksten.

For at undersøge, hvordan en række forhold (fx forskellige baggrundsfaktorer) under ét hænger sammen med partnervold, anvender vi desuden regressionsmodeller af typen multinominal logistisk regression. Multinominelle logistiske regressioner anvendes, når den afhængige variabel er kategorial, og udfaldene i modellen (fx tre eller fire forskellige) ikke har en naturlig rækkefølge. I modeller af denne type skal alle resultater tolkes i forhold til en valgt baseline kategori. I modeltabellerne viser vi ikke odds ratio, som oftest afrapporteres i simple logistiske modeller, men den relative risiko (rrr – *relative risk ratio*), som er forholdet mellem sandsynligheden for dem i en given kategori og sandsynligheden for dem i baseline kategorien. Den relative risiko er altså som forholdet mellem to gruppers risiko og fortolkes i princippet på samme måde som odds ratio.

En oversigt over de sociodemografiske variable samt variable om trivsel og helbred, som anvendes i analyserne, findes i rapportens bilag.

3 UDBREDELSE AF PSYKISK PARTNERVOLD OG ANDEN VOLD

3.1 Indledning

I dette kapitel redegør vi for en række empiriske undersøgelsesfund om udbredelsen af psykisk vold og andre voldsudtryk. Den første del af kapitlet fokuserer på, hvor hyppigt danske mænd og kvinder oplever vold i almindelighed, og på de sociale kontekster, hvori volden er foregået. Dernæst redegør vi for forekomsten af psykisk partnervold og belyser, hvordan dette voldsudtryk hænger sammen med andre former for partnervold, herunder hvor mange der inden for det seneste år har været udsat for flere slags partnervold, såkaldt polyvictimisering. Så følger resultater om, hvilke sammenhænge der findes mellem at være udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold, og om man selv udøver fysisk partnervold. Kapitlets sidste afsnit redegør for, om der over en kortere tidshorisont, fra 2012 til 2016, kan iagttages en udvikling i forekomsten af partnervold.

3.2 Befolkningens erfaringer med at være udsat for vold i almindelighed

3.2.1 Forekomst af erfaringer med forskellige voldsformer generelt

Blandt de ca. 8.900 mænd og ca. 10.000 kvinder, som deltog i SHILD-undersøgelsen i 2012, havde 8,5 pct. af de 16-64-årige mænd mod 6 pct. af kvinderne oplevet at være udsat for mild eller grov fysisk vold inden for det sidste år, jf. tabel 3.1. Nogenlunde lige mange mænd og kvinder – ca. 19 pct. – tilkendegav, at de havde været udsat for psykisk vold. Ca. 1 pct. havde erfaret at blive udsat for økonomisk vold, der i undersøgelsen er defineret ved, om respondenterne har oplevet, at en anden person har forhindret ham/hende i at få adgang til sine penge, bankkonto, spærret kreditkortet eller presset respondenterne til at betale eller kautionere. Det har mænd og kvinder i samme omfang været udsat for. Erfaringer med at være udsat for seksuel tvang, dvs. at føle sig presset eller tvunget til sex (samleje, berøring eller anden kønslig omgang), har kvinder omtrent dobbelt så hyppigt (1,60 pct.) oplevet som mænd (0,85 pct.) inden for det seneste år.

Opgørelsen over befolkningens erfaringer med at være udsat for vold i almindelighed efterlader således to hovedindtryk:

For det første tilvejebringer den viden om, at nogle af de voldsudtryk, som undersøgelsen opererer med, er mere udbredte end andre. Erfaringer med at være udsat for psykisk vold (dvs. at være udsat for trusler om vold eller blive nedværdiget, ydmyget, latterliggjort eller kritiseret konstant) er ganske udbredt i den voksne befolkning. Omvendt må erfaringer med økonomisk og seksuel vold siges at være sjældne. Erfaringer med fysisk vold forekommer i et omfang, der, hvis man omsætter det til børnebefolkningen, vil svare til, at 1-2 elever i en almindelig skoleklasse var voldsudsat.

For det andet tegner opgørelsen umiddelbart det billede, at der til trods for visse statistisk signifikante forskelle ikke er meget voldsomme niveauforskelle mellem mænds og kvinders voldserfaringer. Når man fokuserer på, hvor mange der i almindelighed har oplevet forskellige former for vold gennem det seneste år, er der ikke grundlag for at konkludere, at kønsforskellene er meget markante.

Tabel 3.1 Forekomst af forskellige voldsformer, som kvinder og mænd i alderen 16-64 år har oplevet i det seneste år. Procent (2012).

	Mænd	Kvinder	I alt	Signifikans-test for køns-forskel
<i>Voldsofferperspektivet: Udsat for forskellige typer for vold</i>				
Udsat for fysisk vold, i alt	8,45	6,02	7,24	P < 0,001
Udsat for psykisk vold, i alt	19,26	18,54	18,91	ns.
Udsat for økonomisk vold, i alt	0,97	0,99	0,98	ns.
Presset/tvunget til sex, i alt	0,85	1,60	1,22	P < 0,001
<i>Voldsudøversperspektiv</i>				
Har selv udøvet fysisk vold, i alt	4,94	2,39	3,67	P < 0,001

Anm.: N (mænd) = 8.901; N (kvinder) = 10.054.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

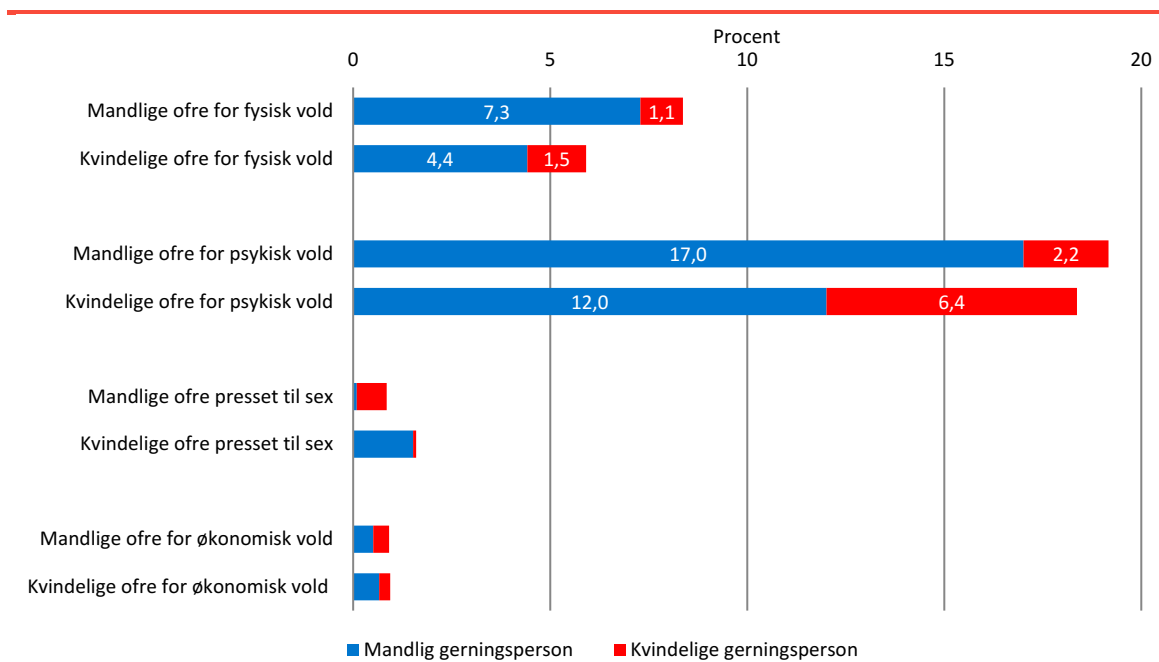
3.2.2 Vold i almindelighed: Gerningspersonens køn

Det umiddelbare indtryk af en omtrentlig kønssymmetri i voldserfaringerne nuanceres imidlertid, når man inddrager voldsudøverens køn i analysen. Langt det meste af den fysiske og psykiske vold, som mænd har været udsat for gennem det seneste år, er blevet udøvet af andre mænd, jf. figur 3.1. Samme mønster ses i tabel 3.1, hvor dobbelt så mange mandlige som kvindelige respondenter oplyser, at de har udøvet fysisk vold gennem det seneste år. Når det gælder de sjældne voldsformer, har mænd i omtrent samme omfang oplevet, at gerningspersonen var en mand hhv. en kvinde, hvis de blev udsat for økonomisk vold, mens de hyppigere har følt sig presset eller tvunget til sex af en kvinde end af en mand.

Også kvinder oplever, at den vold, de har været udsat for, hyppigst er blevet begået af en mand. Det gælder uanset, hvilket voldsudtryk der er tale om. Interessant er dog, at ca. en tredjedel af den psykiske vold, som kvinder har oplevet gennem det seneste år, faktisk har en anden kvinde som udøver, jf. nedenfor.

Ikke desto mindre efterlader figur 3.1 et billede af, at den vold, der bliver begået mod mænd og kvinder, i altovervejende grad udøves af en mandlig gerningsperson.

Figur 3.1 16-64-årige ofre for forskellige typer vold generelt i det seneste år. Opgjort efter offerets og udøverens køn. Procent.

Anm.: N (mænd) = 8.901; N (kvinder) = 10.054.

Note: For presset til sex og økonomisk vold er tallene:

Mandlige ofre presset til sex: Mandlig gerningsmand 0,1 pct. og kvindelig gerningsmand 0,8 pct.

Kvindelige ofre presset til sex: Mandlig gerningsmand 1,5 pct. og kvindelig gerningsmand 0,1 pct.

Mandlige ofre for økonomisk vold: Mandlig gerningsmand 0,5 pct. og kvindelig gerningsmand 0,4 pct.

Kvindelige ofre for økonomisk vold: Mandlig gerningsmand 0,7 pct. og kvindelig gerningsmand 0,3 pct.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

3.2.3 Voldens sociale rum

Ud over at fastlægge gerningspersonens køn belyser undersøgelsen også, hvilken relation, den voldsudsatte har haft til voldsudøveren. Der skelnes mellem, om volden er udøvet af en bekendt (ven/nabo), om den er foregået i nære relationer (af en nuværende/tidligere partner eller et andet familiemedlem), i en arbejdsmæssig sammenhæng (fx af sundhedspersonale, kollegaer, kunder/klienter mv.), eller om den er udøvet af en fremmed person.

Selvom noget af den vold, kvinder har oplevet, er blevet udøvet af en fremmed, og selvom noget af den vold, som mænd har været udsat for, er foregået i en arbejdsmæssig sammenhæng, viser undersøgelsen, at den fysiske og psykiske vold, som mænd og kvinder har oplevet inden for det seneste år, i vid udstrækning finder sted i forskellige sociale rum. Det illustreres i figur 3.2, hvor den vold, som mænd og kvinder er udsat for, er opdelt efter, hvor den har fundet sted.

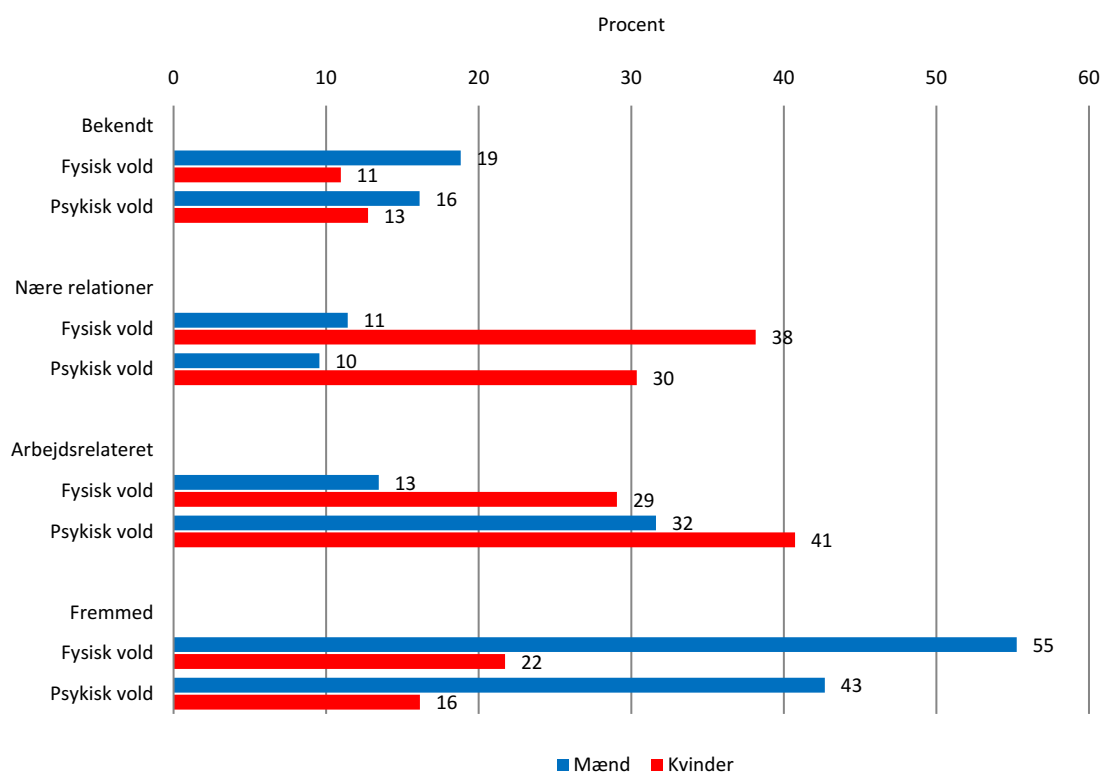
Når mænd bliver udsat for vold, er den hyppigst blevet begået af en fremmed person eller af en bekendt, fx en nabo eller en ven. Det gælder både for den fysiske og psykiske vold. Man kan fx forestille sig, at der er tale om klammerier eller konfrontationer, som opstår i nattelivet, på værtshuse eller ved private arrangementer.

Når kvinder bliver udsat for vold, foregår det, hvad enten der er tale om fysisk eller psykisk vold, ofte i en arbejdsrelateret sammenhæng eller i nære relationer (partner eller familiemedlemmer). 41 pct. af den psykiske og 29 pct. af den fysiske vold, som kvinder er udsat for, er arbejdsrelateret. Analysen viser, at kvinder og mænd i omtrent samme omfang oplever, at kollegaer fra arbejdspladsen udsætter

dem for psykisk vold, men derudover oplever en del kvinder – og noget hyppigere end mænd – at blive udsat for vold i forbindelse med, at de udøver deres erhverv. Blandt de voldsudsatte kvinder er det således 25 pct., der oplyser, at de har været udsat for fysisk vold af en kunde, klient, patient eller lignende, mens 19 pct. har været udsat for psykisk vold udøvet af dette klientel. Blandt voldsudsatte mænd er de tilsvarende andele 10 hhv. 12 pct. Det kan enten tyde på, at kvindelige frontmedarbejdere er mere sårbare over for fysisk vold end deres mandlige kollegaer, eller kan forklares ved, at kvinder hyppigere end mænd arbejder i jobs, hvor de har direkte kontakt med klienter og kunder mv.

Hjemmet – i de nære relationer – er det andet sociale rum, hvori kvinder hyppigt bliver udsat for vold. 'Nære relationer' omfatter i denne opgørelse både en nuværende eller en tidligere partner og andre familiemedlemmer. Det er i dette sociale rum, at kvinder hyppigst oplever den fysiske vold. Kvinder har 3,5 gange så hyppigt som mænd erfaret at blive udsat for fysisk vold af en nærtstående og er 3 gange hyppigere blevet udsat for psykisk vold inden for det sidste år.

Figur 3.2 Voldens sociale rum. Voldsudsatte mænd og kvinder (16-64 år), opdelt efter relationen til voldsudøveren. Procent.

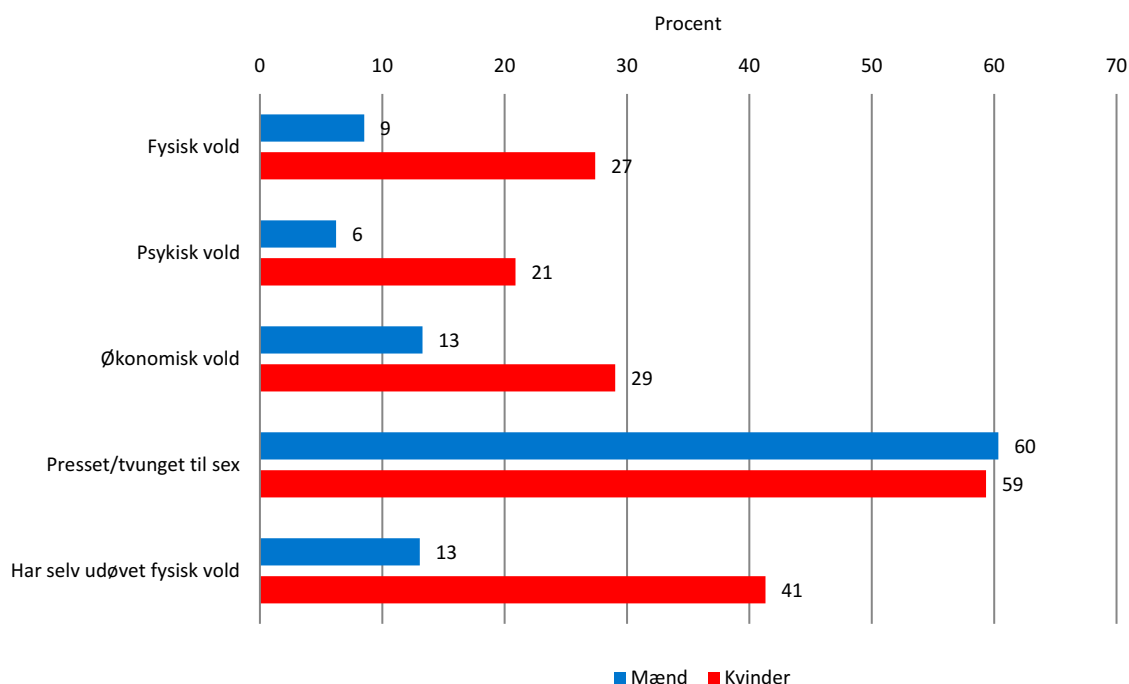

Anm.: Fysisk vold: N (mænd) = 672; N (kvinder) = 536. Psykisk vold: N (mænd) = 1.541; N (kvinder) = 1.695.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Indskrænker vi nu perspektivet til alene at dreje sig om partnervold, ser vi i figur 3,3, at af den vold, som opleves i løbet af det sidste år, udgør partnervold en større andel for kvinder, end den gør for mænd. Blandt dem, der har været udsat for fysisk eller psykisk vold, oplever kvinder tre gange så hyppigt som mænd, at den er blevet begået af en nuværende eller tidligere partner. Blandt dem, der har oplevet at være udsat for det sjældent forekommende fænomen 'økonomisk vold', oplever kvinder dobbelt så hyppigt som mænd, at det er en partner, som har kontrolleret deres pengesager. Kun når det kommer til seksuel tvang, er mønstret symmetrisk. Som vist i tabel 3.1, oplever kvinder dobbelt så hyppigt som mænd at blive presset eller tvunget til sex, men mænd og kvinder oplever i samme omfang, at den, der har presset dem, er en nuværende eller tidligere partner.

Figur 3.3 Procentdel af den vold, som mænd og kvinder er udsat for, der er partnervold. Opgjort efter forskellige voldsformer.

Anm.: Fysisk vold: N (mænd) = 672; N (kvinder) = 536. Psykisk vold: N (mænd) = 1.541; N (kvinder) = 1.695. Økonomisk vold: N (mænd) = 77; N (kvinder) = 80. Presset/tvunget til sex: N (mænd) = 61; N (kvinder) = 131. Udøvet fysisk vold: N (mænd) = 380; N (kvinder) = 200.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

3.3 Udsathed for partnervold

I dette afsnit går vi dybere ind i problemstillingen om partnervold. Først redegør vi for den kønsmæssige sammensætning blandt par, hvor der har været partnervold, og for, om volden er udøvet af en nuværende eller tidligere partner. Dernæst viser vi, hvordan forekomster af forskellige partnervoldsudtryk indbyrdes hænger sammen.

3.3.1 Forekomst af forskellige partnervoldsudtryk

Tabel 3.2 viser andelen af den 16-64-årige befolkning, der inden for det sidste år har oplevet at blive udsat for forskellige former for partnervold. De forskellige partnervoldsudtryk fordeler sig efter samme mønster som ved de generelle voldsforekomster. Psykisk partnervold er den hyppigst forekommende voldsform. Det har 2,5 pct. oplevet at blive udsat for; kvinder dog mere end tre gange så hyppigt som mænd. Både kvinder og mænd har hyppigere oplevet at blive udsat for nedgørende behandling end at blive truet med vold. Lidt over en procent af befolkningen har været udsat for fysisk vold, kvinder dog dobbelt så hyppigt som mænd. Blandt de voldsudsatte kvinder er tendensen, at de hyppigere har rapporteret om at være udsat for mild end for grov fysisk vold. Under en procent af befolkningen har oplevet, at en nuværende eller tidligere partner har presset eller tvunget dem til sex; kvinder dog dobbelt så hyppigt som mænd. Endelig viser tabellen, at økonomisk partnervold er et sjældent fænomen, som 0,2 pct. af befolkningen har haft erfaringer med inden for det seneste år; kvinder næsten dobbelt så hyppigt som mænd.

Alt i alt viser tabellen, at uanset hvilken voldsform der er tale om, har kvinder signifikant hyppigere end mænd erfaringer med at være udsat for partnervold inden for det seneste år. Forskellene er systematiske og viser, at kvinder er mere udsatte.

Den forekomst af fysisk partnervold, som vi har fundet i denne undersøgelse, er på niveau med, hvad der tidligere er fundet i en dansk befolkningsundersøgelse, mens lidt flere i den aktuelle analyse har været udsat for seksuel vold (Helweg-Larsen, 2012).

Forekomsten af oplevet psykisk partnervold inden for det seneste år er omtrent på niveau (dvs. < 5 pct. af befolkningen) med, hvad der er fundet i nogle skandinaviske undersøgelser (Anderson, Heimer & Lucas, 2014; Pape & Stefansen, 2004), mens andre har fundet et lidt eller et meget højere niveau (Frenzel, 2014; Nybergh m.fl., 2013¹⁵).

Tablet 3.2 Forekomst af forskellige partnervoldsformer, som kvinder og mænd i alderen 16-64 år har oplevet inden for det seneste år. Procent.

	Mænd	Kvinder	I alt	Signifikans-test for køns-forskel
<i>Voldsofferperspektivet: Udsat for forskellige typer for partnervold</i>				
Udsat for fysisk partnervold	0,72	1,64	1,18	P < 0,001
Udsat for psykisk partnervold	1,19	3,86	2,51	P < 0,001
Udsat for økonomisk partnervold	0,13	0,29	0,21	P < 0,05
Presset/tvunget til sex/samleje af (ex)partner	0,55	0,94	0,73	P < 0,05
<i>Voldsudøversperspektiv</i>				
Har selv udøvet fysisk partnervold	0,64	0,99	0,81	P < 0,05

Anm.: N (mænd) = 8.901; N (kvinder) = 10.054.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

3.3.2 Heteroseksuelle eller homoseksuelle parforhold?

Ved at kombinere undersøgelsens informationer om voldsudsatte og voldsudøvers køn med information om disses indbyrdes relation (nuværende eller tidligere partner), kan vi tilvejebringe et billede af, om volden finder sted i hetero- eller homoseksuelle relationer. Vores opgørelser viser, at de fleste partnervoldsudsatte kvinder oplyser, at udøveren er en mand, lige som de fleste partnervoldsudsatte mænd har angivet, at udøveren er en kvinde. Tallene for andre kønnede mønstre i partnervoldsudøvelsen er for små til, at vi kan vise dem i en tabel. Vi må derfor konkludere, at langt størstedelen af partnervolden foregår i heteroseksuelle parforhold, som dog skal ledsages af følgende observationer:

Blandt mænd, der har oplevet psykisk partnervold, har 10,2 pct. oplevet det i et homoseksuelt parforhold. Blandt kvinderne er under 1 procent af den psykiske partnervold foregået i et homoseksuelt parforhold. Blandt dem, der har oplevet psykisk partnervold, er der således en signifikant større andel af mænd end kvinder, der har oplevet psykisk partnervold i homoseksuelle parforhold (p < 0,001).

¹⁵ Særligt dette studie finder en høj forekomst af psykisk partnervold hos både mænd og kvinder, hvilket formodentlig beror på, at mange har svaret ja til, om en partner inden for det sidste år har fornærmet respondenter på en måde, der fik ham/hende til at føle sig utilpas.

For begge køn gælder, at under 3 pct. af den fysiske partnervold, der er foregået, har fundet sted i homoseksuelle forhold, og under 2 pct. af dem, der har følt sig presset eller tvunget til sex af en nuværende eller tidligere partner, har oplyst, at partneren havde samme køn som dem selv.

3.3.3 Nuværende eller tidligere partner?

Undersøgelsen giver mulighed for at skelne mellem, om den vold, respondenterne har været udsat for inden for det seneste år, er blevet udøvet af en nuværende eller tidligere partner. Figur 3.4, som er opgjort efter den voldsudsattes køn og forskellige partnervoldsudtryk, viser, hvor meget af partnervolden der er blevet begået af en nuværende hhv. tidligere partner. For mænd, der har været udsat for økonomisk partnervold, er tallene for små til at blive vist.

Det overordnede billede viser, at mænd, der har svaret ja til, at de inden for det seneste år har været udsat for en eller flere af de partnervoldsformer, som undersøgelsen belyser, oftere end kvinder har angivet, at volden er begået af en nuværende partner, mens kvinder oftere oplyser, at det er en tidligere partner, der har udøvet denne vold.

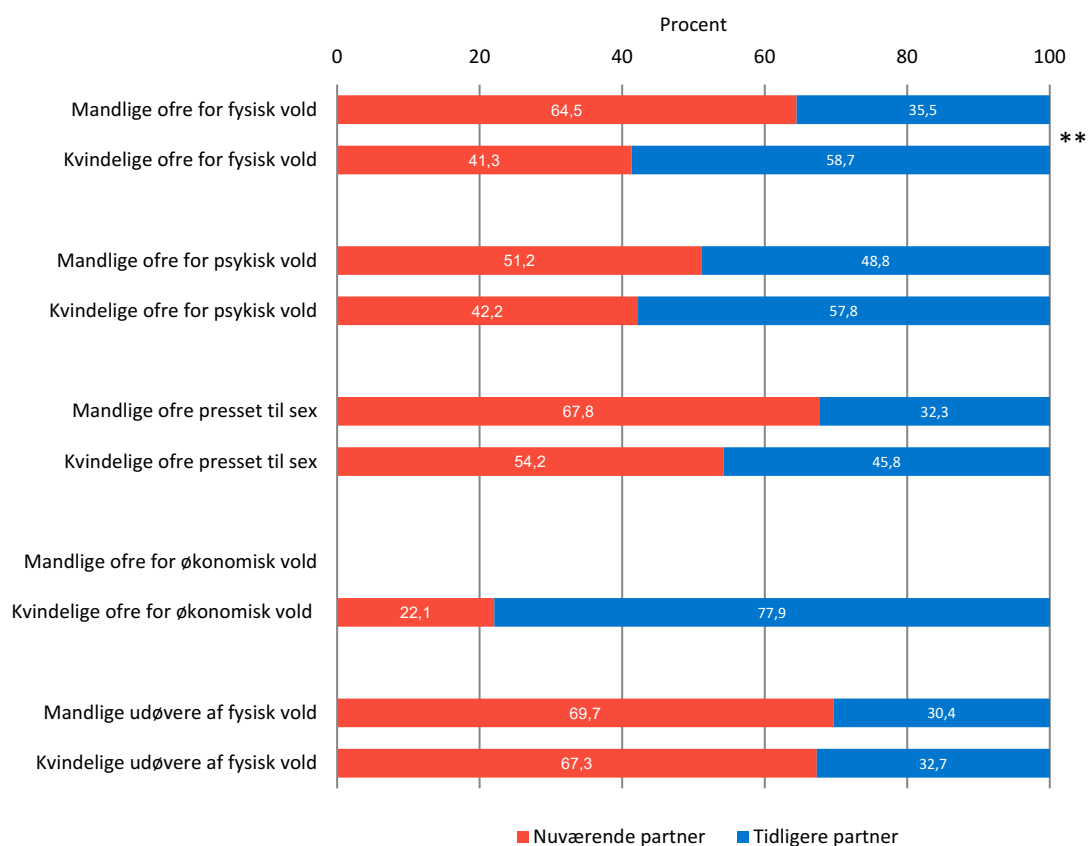
Vores analyser viser således, at mænd i signifikant højere grad end kvinder befinder sig i det parforhold, hvor de har oplevet fysisk partnervold i. Blandt de mænd, der har oplevet fysisk partnervold inden for det seneste år, er 64,5 pct. fortsat i forholdet, mens det samme kun gør sig gældende for 41,3 pct. af kvinderne.

I forhold til de øvrige partnervoldsudtryk (psykisk vold og seksuel tvang) er der ikke signifikante forskel mellem kønnene, selvom tendenserne peger på, at kvinder hyppigere end mænd oplever, at volden er udøvet af en tidligere partner.

I forhold til oplevet psykisk partnervold er det lidt under halvdelen (44,4 pct. for begge køn under ét), der fortsat er i det parforhold, hvor den psykiske partnervold har fundet sted.

Tendensen til, at mænd lidt hyppigere udsættes for vold af en nuværende partner, mens kvinder oftere oplever det fra en tidligere partner, kan have forskellige årsager. Vi ser to hovedforklaringer, som ikke udelukker hinanden: Den ene er, at nogle mænd har svært ved at lægge samlivsbruddet bag sig og derfor (fortsat) chikanerer/stalker partneren efter bruddet. Fx har undersøgelser vist, at kvinder hyppigere end mænd bliver udsat for stalking af en ex-partner (Tjaden & Thoennes, 2000), og at kvinder, som har været udsatte for partnervold, har en særlig forøget risiko derfor (Hamby & Grych, 2013). En anden forklaring kan være, at den partnervold, som mænd og kvinder udsættes for, har forskellig karakter. Antagelsen er, at den vold (i forskellige udtryk), som kvinder udsættes for, har en mere alvorlig karakter, hvilket vil få dem til at forlade parforholdet, mens den partnervold, som mænd har oplevet gennem det sidste års tid, oftere ikke er værre, end at de kan leve med den. Antagelsen underbygges bl.a. af Johnson, Leone & Xu's studie (2014), der har vist, at såkaldt intimterrorisme, der ofte medfører de største skadesvirkninger, sjældent rapporteres af såvel mandlige og kvindelige respondenter i intakte parrelationer, men relativt hyppigt af kvinder i brudte relationer, hvor voldsudøveren nu er en ex-mand.

Figur 3.4 Procentdel af den partnervold, som opleves, der er begået af en nuværende hhv. tidligere partner. Opgjort efter voldsformer og de voldsudsattes køn.

Anm.: Fysisk vold: N (mænd) = 53; N (kvinder) = 128. Psykisk vold: N (mænd) = 96; N (kvinder) = 343. Økonomisk vold: N (kvinder) = 24. Presset/tvunget til sex: N (mænd) = 39; N (kvinder) = 79. Udøvet fysisk vold: N (mænd) = 46; N (kvinder) = 82.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

3.3.4 Partnervoldens karakter

Som omtalt i afsnit 2.4 kan de data, som ligger til grund for denne analyse, ikke umiddelbart tilvejebringe informationer om, hvor alvorlig den partnervold er, som mænd og kvinder udsættes for. Andre undersøgelser, der har optalt antallet af voldshændelser eller sat fokus på skadesvirkninger, har vist, at kvinder hyppigere end mænd udsættes for gentagen eller grovere vold (fx Anderson, Heimer & Lucas, 2014; Frenzel, 2014; Pape & Stefansen, 2004; Thoresen & Hjemdal, 2014; Walby, 2018).

I denne analyse kan vi kun nærme os problemstillingen om partnervoldens dybde ved at undersøge, om mænd og kvinder har været udsat for en eller flere slags partnervold inden for det seneste år, såkaldt polyvictimisering (Hamby & Grych, 2012). Studier har vist, at individer, der eksponeres for flere typer overgreb, har en øget risiko for at have symptomer på traumer (fx depressive symptomer og PTSD). Denne sammenhæng, der både er observeret blandt børn, der oplever overgreb (Finkelhor, Ormrod & Turner, 2007), og blandt voksne, der er udsat for partnervold (Sabina & Straus, 2008), tyder med andre ord på, at antallet af overgrebstyper har indflydelse på skadesvirkningerne.

Som helhed er det 2,1 pct. af mændene og 4,9 pct. af kvinderne, der har været udsat for mindst en af de fire partnervoldsformer, som undersøgelsen opererer med (dvs. enten psykisk, fysisk, seksuel eller økonomisk partnervold). Det er, som det fremgår af tabel 3.3, signifikant flere kvinder end mænd ($p < 0,001$). En procent af befolkningen oplyser at have været udsat for to eller flere former for partnervold inden for det sidste år. I denne lille gruppering er kvinder signifikant overrepræsenteret, idet de udgør

78,4 pct. af de polyvictimiserede. Det indikerer i overensstemmelse med andre undersøgelser (fx Helweg-Larsen, 2012; Johnsson, 2006; Straus, 2010; Walby & Towers, 2018), at kvinderne langt hyppigere end mænd bliver udsat for den partnervold, der er dybere eller mere alvorlig.

Tablet 3.3 Procentandele mænd og kvinder, der har været udsat for 0, 1 eller flere former for partnervold i det sidste år. Procent.

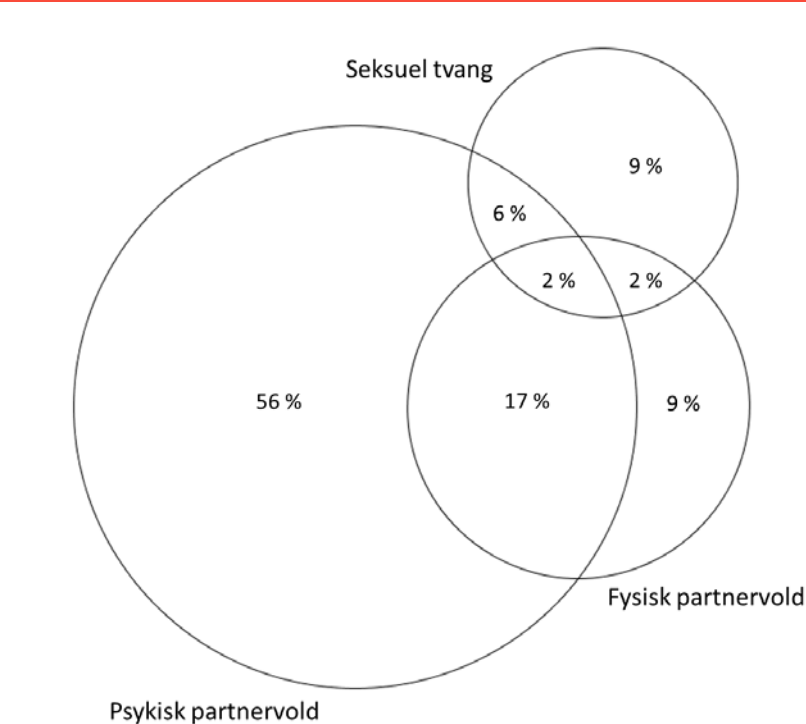
Antal former for partnervold	Mænd	Kvinder	Sign.	Begge køn
0 former for partnervold	97,9	95,1	***	96,5
1 form af partnervold	1,6	3,3	***	2,5
2 former af partnervold	0,3	1,3	***	0,8
3 eller 4 former af partnervold	0,1	0,3	*	0,2
I alt	100,0	100,0		100,0

Anm.: Optællingen omfatter psykisk partnervold, fysisk partnervold, om man er tvunget til sex af partner og økonomisk partnervold. N (mænd) = 8.886; N (kvinder) = 10.039.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Andelen, der har oplevet økonomisk partnervold, er så lille, at det ikke bliver meningsfyldt at belyse, hvordan denne samvarierer med andre voldstryk, men af figur 3.5, som illustrerer overlappene mellem kvinder, der har været udsat for psykisk, fysisk eller seksuel vold, ses, at blandt dem, der har oplevet disse partnervoldsformer, har over halvdelen kun oplevet psykisk vold. Fysisk vold går ofte hånd i hånd med psykisk vold, og det går seksuel vold også. Tallene er for små til, at man kan lave en tilsvarende figur for mænd.

Figur 3.5 Sammenfald mellem forekomst af forskellige partnervoldsformer. Opgjort for kvinder, der har oplevet partnervold gennem det sidste år. Procent.

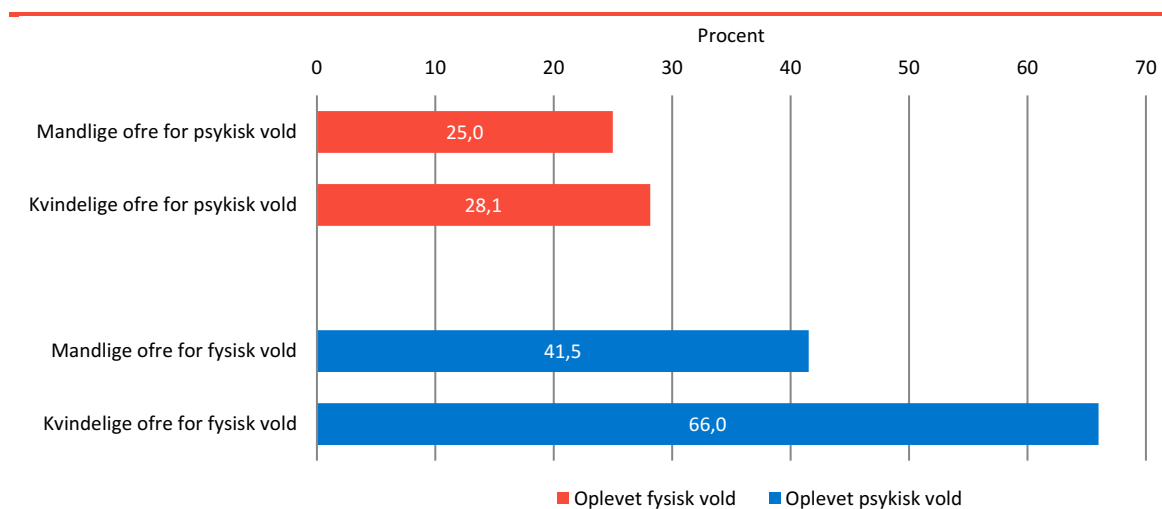
Anm.: N (kvinder) = 485.

Note: Diagrammet er udarbejdet på baggrund af Micallef & Rodgers (2014).

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Fokuserer man alene på sammenhængen mellem psykisk og fysisk partnervold, jf. figur 3.6, ses, at omkring en fjerdedel af de mænd og kvinder, der har været udsat for psykisk partnervold, også samtidig rapporterer om at have oplevet fysisk vold. Kvindelige ofre for fysisk partnervold rapporterer noget hyppigere (66 pct.) end mænd, der har været udsat for fysisk vold (41,5 pct.), at de også har erfaringer med at have oplevet psykisk vold.

Figur 3.6 Sammenhænge mellem psykisk og fysisk partnervold. Opgjort for mænd og kvinder. Procent.

Anm.: Psykisk vold: N (mænd) = 96; N (kvinder) = 343. Fysisk vold: N (mænd) = 53; N (kvinder) = 128.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

3.4 Sammenhænge mellem at være udsat for partnervold og selv udøve (fysisk) partnervold

Dette afsnit fokuserer på sammenhænge mellem at være udsat for partnervold og selv begå (fysisk) partnervold. Ud over at deltagerne i undersøgelsen blev spurgt til erfaringer med selv at være udsat for (partner)vold, blev der også indhentet informationer om, hvorvidt de selv havde udøvet fysisk (partner)vold inden for det sidste år. Undersøgelsen synes dermed at lægge op til at belyse, om den vold, der foregår, udøves ensidigt eller gensidigt.

Spørgsmålet om ensidig hhv. gensidig/indbyrdes vold er imidlertid vanskeligt at belyse uden yderligere informationer om voldens kontekst (Myhill, 2017). Vi ved ikke, om de, der både slår og selv er voldsudsatte, indgår i et indbyrdes samspilsmønster, der er præget af klammeri eller håndgemæng (såkaldt situationel partnervold), eller om den vold, man har udøvet, er sket i selvforsvar eller som nødværge. Der er kvalitativ forskel på disse to dynamikker, men for at kunne kortlægge, hvornår der er tale om det ene hhv. det andet, behøver man fx information om, hvorvidt der er en primær aggressor. Disse oplysninger findes ikke vores data. En norsk undersøgelse (Haaland, Clausen & Schei, 2005) har tilnærmet sig spørgsmålet om, hvornår man er offer for vold, og hvornår man er deltager i et slagsmål/klammeri. De fandt, at knap 3 ud af 5 kvinder, som var udsat for magtbrug af deres partner, mente, at manden havde hele skylden for den eskalering, som førte til, at fysisk vold blev taget i brug, og at de ikke selv havde muligheder for at forhindre det hændelsesforløb, som udspandt sig. Blandt mandlige udsatte var det knapt hver tredje, der på denne måde karakteriserede sin egen rolle som offer. Ca. en tredjedel af de kvindelige og to tredjedele af de mandlige udsatte karakteriseres i undersøgelsen som deltager i et slagsmål, fordi de havde mulighed for at hindre

eller stoppe hændelsesforløbet, og fordi de selv mente at være medansvarlige for eskaleringen af hændelsesforløbet.

Vender vi os først til de overordnede fordelinger i den aktuelle undersøgelse, iagttager vi først et paradoksalt besvarelsesmønster. Af figur 3.7 (samt tabel 3.2) fremgår, at kvinder hyppigere end mænd oplever at være udsat for både fysisk og psykisk partnervold, men samtidig oplyser kvinderne også hyppigere end mændene, at de selv har udøvet fysisk partnervold. Resultatet er, at der ikke kun er betydeligt flere kvinder, der siger, at de er blevet slået af deres partner, end mænd, der indrømmer, at de har udøvet fysisk partnervold. Der er også flere kvinder, som siger, at de har udøvet vold mod deres partner, end mænd, der oplever at være blevet slået.

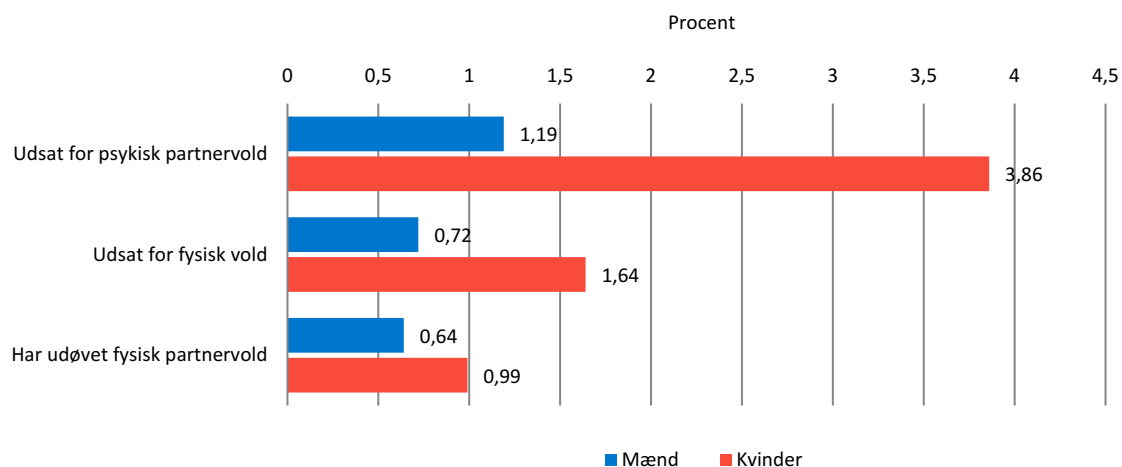
Man bør naturligvis have in mente, at de mænd og kvinder, der har deltaget i undersøgelsen, ikke er gift med hinanden, men givet det store datagrundlag, som undersøgelsen er baseret på, kunne man forvente, at der ville være større overensstemmelse mellem mænds og kvinders oplevelser af, hvem der udøver hhv. er udsat for fysisk partnervold.

Undersøgelsen her er imidlertid ikke den første, der har observeret sådanne forskelle i besvarelsesmønstret. En række undersøgelser – også danske – har konstateret, at mænd er mere utilbøjelige end kvinder til at oplyse om social uønskværdig adfærd, herunder bl.a. om vold i familien (fx Koch-Nielsen, 1980; Ottosen & Stage, 2011, Ottosen, Dahl & Boserup, 2017). Andre undersøgelser har fundet, at mænd har tendens til at underrapportere deres voldsudøvelse (DeKeseredy & Schwartz, 2011: s. 7ff.; Isdal, 2015¹⁶). Variationerne er blevet forklaret med de kønnede forskelle, som ligger i vores kultur: Gennem opvæksten lærer kvinder, at vold er uacceptabelt, og de vil derfor være mere tilbøjelige til at huske det, hvis de selv har udøvet en sådan upassende adfærd. Mænd, derimod, er vokset op med slåskampe mellem drenge og har en højere 'indbygget' tolerance over for vold. Derfor vil de ikke opleve de fysiske slag fra kvinder som så alvorlige (Dobash m.fl., 1998; Kimmel, 2002). Endelig er der de fysiske forskelle mellem mænd og kvinder: Med en gennemsnitlig forskel på ca. 13 cm i højden og 15-17 kg i drøjden¹⁷ ved mænd, at de til enhver tid vil være kvinden fysisk overlegen, hvis de vælger at slå igen, og derfor oplever de måske ikke volden fra deres partner som så skræmmende.

¹⁶ I artiklen «Helt frem til kvelertaket» (2015) reflekterer Isdal over sin terapeutiske praksis med voldsudøvere gennem 28 år: «I stedet kom mann etter mann etter mann som på forskjellige vis fortalte meg at de ikke var voldsmenn, at problemene ikke var så ille som de kunne høres ut som, og at de hadde det greit. Noen sa dette på sinte måter, andre sa det på sympatiske måter, og noen sa det gjennom å si svært lite. På symptomsjekklisten SCL-90 skåret mange klienter 0 eller nær 0 på opplevde problemer. Jeg forstod tidlig at min klientgruppes hovedutfordring var mangelen på problemer. Nå var riktignok noen av dem jeg møtte, svært tydelige på at livet var vanskelig, men det var nesten alltid fordi andre var vanskelige (primært samlivspartneren). Sjelden eller aldri var det de selv som var problemet. (...) Minimalisering, bagatellisering, eksterialisering og ansvarsfraskrivelse er ikke unike utfordringer for psykologer som arbeider med menn som bruker vold mot kvinner. Vi finner mekanismene igjen i alle type vansker som dreier seg om at klienter gjør noe som ikke er bra eller riktig for andre eller for dem selv.»

¹⁷ Baseret på SHILD-undersøgelsens informationer om mænds og kvinders oplysninger om egen og partners højde og vægt.

Figur 3.7 Mænds og kvinders besvarelser om, hvorvidt de har været udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold og om de selv har udøvet fysisk partnervold. Procent.

Anm.: N (mænd) = 8.901; N (kvinder) = 10.054.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Forlader man det aggregerede besvarelsesmønster i undersøgelsen for i stedet at belyse sammenhænge mellem voldsudsathed og voldsudøvelse på individniveau, dvs. hos den enkelte mand eller kvinde, der har deltaget i undersøgelsen, tegner billedet sig imidlertid anderledes. Vi har dels undersøgt, om voldsudøvelse hænger sammen med antallet af partnervoldsformer, man er udsat for, idet vi som nævnt betragter polyvictimisering som en proxy for voldens dybde eller alvor. Dels har vi belyst, om egen voldsudøvelse har sammenhæng med, om man er udsat for psykisk hhv. fysisk vold.

Resultaterne er præsenteret i tabel 3.4 og 3.5. Tabel 3.4 viser, at mænd og kvinder, der ikke er udsat for partnervold, stort set heller aldrig selv har slået på deres nuværende eller tidligere partner (0,24-0,36 pct.). Men med stigende oplevelse af at være udsat for partnervold stiger også sandsynligheden for, at man selv slår. Har man kun været udsat for én partnervoldsform, er det 9,3-14,6 pct., der oplyser, at de selv har været fysisk voldelige. Blandt dem, der har været udsat for 2 eller flere former for partnervold (polyvictimisering), oplyser 22-38 pct., at de selv har udøvet fysisk vold.

Et parallelt mønster ses i tabel 3.5, hvor sammenhængen mellem voldsudøvelse og udsathed for psykisk hhv. fysisk partnervold er belyst. Blandt personer, som ikke har været udsat for psykisk partnervold, tilkendegiver under en procent, at de selv har udøvet fysisk vold. Blandt de psykisk voldsudsatte stiger andelen af voldsudøvere til 9-14 procent. Og tilsvarende er der meget få voldsudøvere blandt dem, der ikke har været udsat for fysisk vold, men til gengæld ganske mange (30-41 pct.) blandt dem, der selv er blevet slået.

Analyserne her kan ikke gøre os klogere på, hvem der initierer volden, eller om den vold, der udøves, er selvforsvar eller er en del af det mønster, som nogle har betegnet som gensidig (situationel) partnervold. Formelt ved vi heller ikke, om den vold, som respondenterne har været udsat for hhv. selv har udøvet, er foregået i den samme parrelation eller i den samme situation. Det, analysen viser, er, at med stigende eller alvorlig voldsudsathed, stiger også sandsynligheden for, at man selv slår fra sig.

Fordi mænd sjældent er udsat for partnervold, er datagrundlaget – til trods for de ca. 19.000 respondenter i undersøgelsen – for småt til at vise, om der er statistisk signifikante forskelle i mænds og kvinders voldsudøvelsesadfærd. Baseret på mønstret i resultaterne er tendensen dog, at mænd hyppigere end kvinder selv anvender fysisk vold, når de har oplevet at blive udsat for partnervold.

Tabel 3.4 Procentandele mænd og kvinder, der selv har udøvet fysisk partnervold opgjort efter, om de selv er udsat for en eller flere typer partnervold. Procent.

Andelen, der selv udøver fysisk partnervold			
	Mænd	Kvinder	Sign.
0 former for partnervold	0,24	0,36	Insign.
Mindst 1 form for partnervold	19,38	13,25	Insign. (p < 0,1)
Kun 1 form for partnervold	14,59	9,29	Insign.
2, 3 eller 4 former for partnervold	38,08	21,78	Insign.

Anm.: N (mænd) = 8.885; N (kvinder) = 10.039.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Tabel 3.5 Procentandele mænd og kvinder, der selv har udøvet fysisk partnervold opgjort efter, om de selv er udsat for psykisk og fysisk partnervold. Procent.

Andelen, der selv udøver fysisk partnervold			
	Mænd	Kvinder	Sign.
Oplever ikke psykisk partnervold	0,48	0,68	Insign.
Oplever psykisk partnervold	13,99	8,68	Insign.
Oplever ikke fysisk partnervold	0,35	0,5	Insign.
Oplever fysisk partnervold	40,93	30,38	Insign.

Anm.: N (mænd) = 8.888; N (kvinder) = 10.043.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

3.5 Udvikling i forekomst af partnervold over en kort tidshorisont, 2012-16

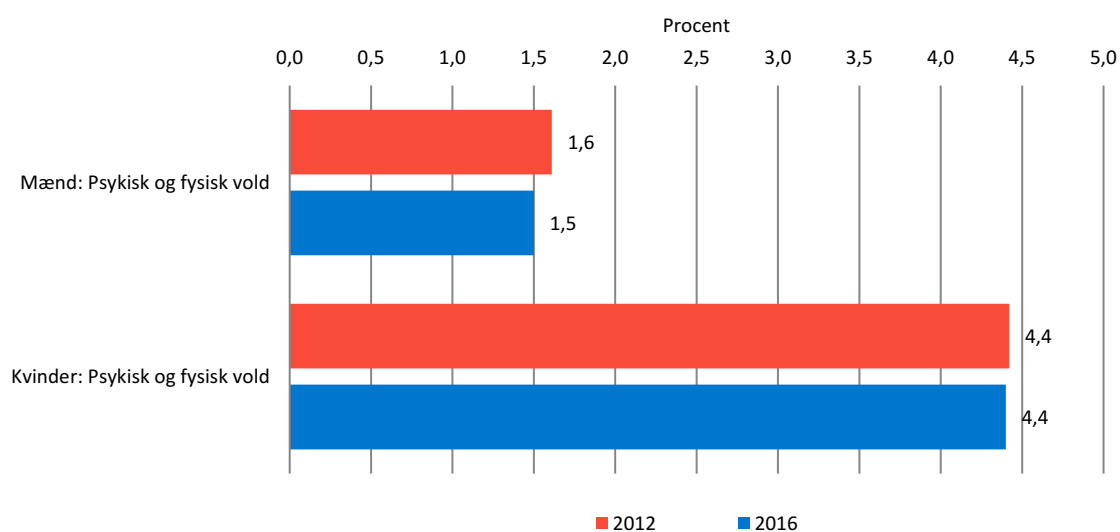
Tidligere undersøgelser om udsathed for vold har vist, at der over tid er sket et fald i omfanget af vold i samfundet. Justitsministeriets offerundersøgelse (2015) fastslår således, at der i perioden 2009-14 var signifikant færre voldsofre generelt i forhold til tidligere målte perioder, dvs. i 1995-96 og 2005-08. En undersøgelse, der er baseret på skadestuers oplysninger om voldsskader, har tilsvarende konstateret, at der er sket et fald i antallet af disse skader siden 2007 (Rambøll, 2015).

Når det drejer sig om udviklingen i partnervold, vurderer Helweg-Larsen (2012) på baggrund af de danske sundheds- og sygeligheds-undersøgelser, at der er perioden 2000-2010 er en tendens til et fald i den årlige forekomst af fysisk partnervold mod kvinder, mens der er tendens til en stigning i oplevet partnervold blandt mænd. Tilsvarende tendenser er iagttaget i vores nabolande Sverige og Finland (Heiskanen & Piispa, 2008; Selin, 2009).

SHILD-data, som denne analyse baserer sig på, indsamlede data i både 2012 og 2016. Af datatekniske årsager hviler de fleste af rapportens analyser på data fra 2012. Vi har imidlertid mulighed for at tilvejebringe et tentativt indtryk af udviklingen i partnervold over en kortere tidshorisont, fra 2012 til 2016, hvis vi anskuer de to mest udbredte partnervoldsformer, fysisk og psykisk partnervold under ét, jf. figur 3.8. Opgørelsen for 2012 omfatter alle respondenter, som deltog i dataindsamlingen, mens opgørelsen for 2016 er baseret på de knap 8.000 nye respondenter, der ikke tidligere havde deltaget i undersøgelsen.

Det overordnede mønster i figur 3.8 viser, at der ikke er sket nogen betydelige ændringer i partnervoldsudsathed mellem de to måleperioder i 2012 og 2016. Dette gælder både for mænd og for kvinder.

Figur 3.8 Procentandele mænd og kvinder (20-64 år), der har oplevet partnervold i 2012 og 2016.

Anm.: 2012: N (mænd) = 8.124; N (kvinder) = 9.266. 2016: N (mænd) = 3.937; N (kvinder) = 4.585.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012 og 2016.

3.6 Konklusion

I dette kapitel har vi belyst, hvor hyppigt den voksne befolkning oplever at være udsat for psykisk vold og andre voldsformer, både i almindelighed og i deres nuværende eller tidligere parforhold.

Om udsathed for vold generelt, har gennemgangen vist, at psykisk vold er den mest udbredte af de fire voldsformer, som undersøgelsen fokuserer på. Inden for en 1-årig horisont oplever næsten tre gange så mange at blive udsat for psykisk vold i forhold til fysisk vold, der er den næst hyppigst forekommende voldsform. Seksuel tvang og økonomisk vold er sjældne fænomener. Selvom mænd og kvinder i omtrent samme omfang oplever at være voldsudsatte, foregår volden i vid udstrækning i forskellige sociale rum, og mandlige udøvere står bag langt den meste af den, vold, som både mænd og kvinder oplever. Betydeligt flere kvinder end mænd oplever volden i de nære relationer.

Som det er målt i undersøgelsen, er psykisk partnervold også mere udbredt end fysisk partnervold. Der er systematiske kønsforskelle, idet kvinder mere end tre gange så hyppigt som mænd udsættes for psykisk partnervold; for de tre øvrige voldsformer er det dobbelt så mange. Som helhed er ca. 5 pct. af kvinder og 2 pct. af mænd på årsbasis udsat for mindst en af de fire partnervoldsformer. Tendensen er, at kvinder hyppigere udsættes for vold af en tidligere partner (uanset voldsform), mens mænd hyppigere oplever vold i deres nuværende parrelation; en forskel, der kan indikere, at den partnervold, som mænd udsættes for, har en mindre alvorlig karakter. 1 pct. af befolkningen har inden for en 1-årshorisont været udsat for flere typer partnervold, såkaldt polyvictimisering. Vi betragter polyvictimisering som en proxy for, at man er udsat for mere alvorlig partnervold. Knap 4 ud 5 polyvictimiserede er kvinder.

Gennemgangen har også belyst, om der er sammenhæng mellem at være partnervoldsudsat og for, om man selv udøver (fysisk) partnervold. Datasættet giver os desværre ikke mulighed for at belyse voldens kontekst, og derfor kan vi bl.a. ikke kortlægge, om den udøves gensidigt, primært initieres af den ene part, eller om den foregår i nødværge. Vi har dog vist, at med stigende voldsudsathed

stiger også sandsynligheden for, at man selv slår fra sig. Tendenserne i materialet tyder på, at mænd, alt andet lige, hyppigere slår fra sig, når de selv har været udsat for partnervold.

Ud fra gennemgangens resultater om voldsføremster og -mønstre må vi som helhed konkludere, at partnervold – alt andet lige – er et kønnet fænomen, som langt flere kvinder end mænd er udsat for.

4 HVEM ER UDSAT FOR PARTNERVOLD?

4.1 Indledning

Formålet med dette kapitel er at undersøge, om udvalgte sociodemografiske faktorer har sammenhæng med at være udsat for psykisk partnervold og andre former for partnervold. Vi sætter fokus på betydningen af alder, etnisk oprindelse, civilstand og børn samt social position belyst ved uddannelse og beskæftigelse. På baggrund af eksisterende studier, jf. kapitel 2, forventer vi fx, at kvinder og mænd, der er udsat for fysisk partnervold, hyppigere vil være enlige/fraskilte og tilhøre de lavere sociale lag (fx Haaland, Clausen & Schei, 2005). Men da udsatte for psykisk partnervold udgør et større befolkningssegment, kan man ikke umiddelbart gå ud fra, at de deler de samme karakteristika som de fysisk voldsudsatte.

4.2 Alder

På grund af de relativt få partnervoldsudsatte mænd er vi nødt til at operere med nogle grove alderskategorier, og vi har derfor inddelt respondenterne i tre grupperinger: 1) De 16-29-årige unge og unge voksne, som typisk dater, har en kæreste og måske vil være flyttet sammen med denne, dog oftest uden at have stiftet familie endnu; 2) De 30-49-årige, som typisk befinder sig i familiefasen, hvor der vil være små og større hjemmeboende børn; og 3) de 50-64-årige midaldrende og ældre, hvor børnene typisk er flyttet hjemmefra.

Analyseresultaterne viser, at mønsteret for, hvornår i livet man er mest udsat for partnervold, varierer med, hvilken slags partnervoldsform der er tale om. Seksuel og fysisk partnervold ser ud til at gå hånd i hånd, særligt for kvinder, idet yngre under 30 år har den højeste risiko for at blive slået eller presset/tvunget til sex. I forhold til midaldrende kvinder har kvinderne i den yngste aldersgruppe 4-5 gange så hyppigt oplevet at blive udsat for disse former for partnervold. Det er også blandt de unge, at flest mænd og kvinder indrømmer, at de selv udøver fysisk partnervold.

Yngre kvinder er også udsat for psykisk partnervold, men tendenserne i materialet peger på, at den psykiske partnervold topper i de år, hvor man typisk har etableret sig som en familie (jf. figur 4.1). Blandt de 30-39-årige er det således knap 5 pct. af kvinderne og knap 2 pct. af mændene, der har været udsat for psykisk partnervold gennem det sidste år. Dette mønster, som gælder både for mænd og kvinder, giver god mening, for i denne livsfase er man sammenfiltret i et hverdagsliv, der på godt og ondt er præget af forpligtelser og afhængighed. Man kan på grund af børnene eller håbet om et normalt familieliv føle sig fanget til at blive alt for længe i en destruktiv parrelation, der er præget af kontrol, ekstrem jalousi eller konstante nedværdigelser. Samtidig er det også i denne livsfase, at de fleste skilsmisser finder sted, og hvor man undertiden ser, at børnene i kølvandet på samlivsbruddet bliver brugt som et våben til fortsat kontrol og intimidering i form af gentagne rejste familieretlige sager eller stalking (Mackay, 2018; Schandorph & Elkliit, 2013).

Analysen viser, at andelen, der oplever (eller udøver) partnervold, falder drastisk i den ældste alderskategori af midaldrende eller ældre. Det gælder uanset køn, og hvilken partnervoldsform der er tale om. Hvorvidt det skyldes, at de voldsudsatte er sluppet ud af en destruktiv parrelation, eller om en voldelig og aggressiv adfærd blot aftager med alderen, kan analysen ikke vurdere. En lille gruppe af ældre lever dog i en voldelig parrelation. Partnervold blandt ældre er et videnskæssigt underbelyst område, men ikke desto mindre relevant at sætte fokus på, da nogle af disse kvinder og mænd måske har levet med vold gennem et langt liv (Buchbinder & Winterstein, 2003).

Tabel 4.1 Andele i forskellige aldersgrupper, der har oplevet eller udøvet partnervold. Opgjort for mænd og kvinder. Procent.

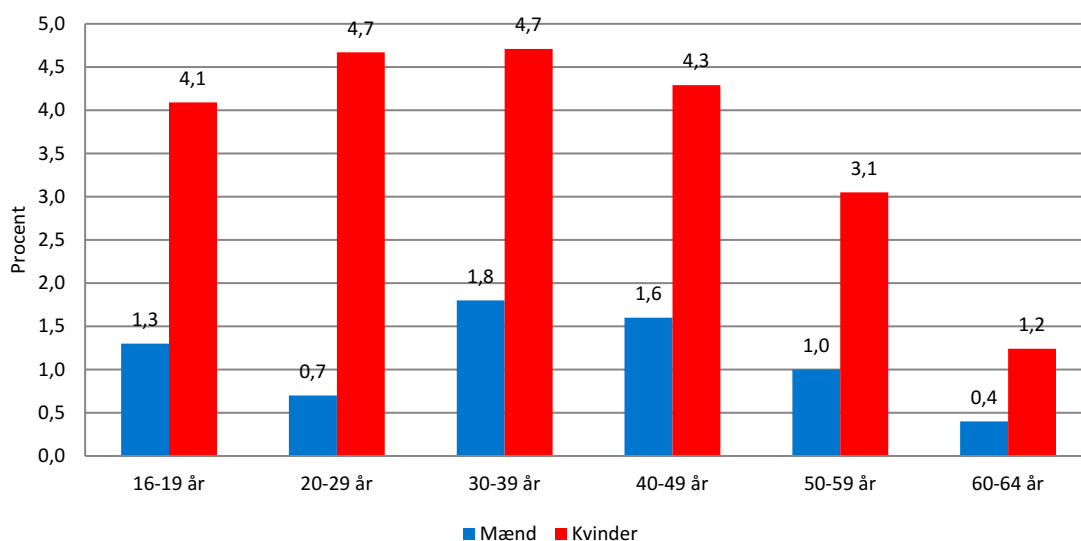
	16-29 år	30-49 år	50-64 år	Sign.
Andel mænd, der er ofre for psykisk partnervold	0,85	1,68	0,82	**
Andel kvinder, der er ofre for psykisk partnervold	4,50	4,48	2,47	***
Andel kvinder, der er ofre for økonomisk partnervold	0,37	0,35	0,13	Insign.
Andel mænd, der er ofre for fysisk partnervold	0,86	0,93	0,29	*
Andel kvinder, der er ofre for fysisk partnervold	2,67	1,82	0,55	***
Andel mænd presset til sex af partner	0,84	0,55	0,18	*
Andel kvinder presset til sex af partner	1,67	0,92	0,37	***
Andel mænd, der udøver fysisk partnervold	0,76	0,69	0,47	Insign.
Andel kvinder, der udøver fysisk partnervold	1,71	1,04	0,3	***

Anm.: N (mænd) = 8.897; N (kvinder) = 10.043.

Note: *** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Figur 4.1 Andele mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper, der har oplevet psykisk partnervold. Procent.

Anm.: N (mænd) = 8.897; N (kvinder) = 10.043. Der er signifikant forskel mellem kønnene for alle aldersgrupper (p < 0,05).

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

4.3 Etnisk herkomst

Data baseret på politianmeldt vold og statistik fra krisecentre indikerer, at kvinder med anden etnisk baggrund er overrepræsenterede blandt ofrene i partnervoldsstatistikken (Helweg-Larsen, 2012; Rambøll, 2015). Denne type opgørelser, som er baseret på indrapporterede tilfælde af oftest grovere vold, kan imidlertid ikke generaliseres til hele befolkningen.

Etniske minoritetskvinder er en særlig sårbar gruppe, fordi de kan være marginaliserede i det danske samfund pga. manglende erhvervstilknytning, begrænsede dansk kundskaber og et spinkelt socialt

netværk. Flere skandinaviske befolkningsundersøgelser har søgt at belyse, om partnervoldsforekomsten blandt indvandrere og efterkommere adskiller fra indbyggere med dansk herkomst uden at finde signifikante forskelle (jf. afsnit 2.3).

En mulig forklaring på disse resultater kan bero på bortfaldsproblematikker, idet socialt udsatte personer, herunder personer, der heller ikke behersker det danske sprog, fravælger at deltage i spørgeskemaundersøgelser, og at undersøgelserne i forlængelse heraf ikke har mulighed for at kontrollere for denne problematik. I den aktuelle undersøgelse var indvandrere og efterkommere også kraftigt underrepræsenterede, men i analysefasen blev data vægtet, så stikprøven kom til at ligne befolkningen, som den egentligt er sammensat. Netop dette kan være en medvirkende forklaring på, at vores undersøgelsesfund adskiller sig en smule fra tidligere undersøgelser på området. Dertil kommer som en væsentlig faktor, at datagrundlaget for SHILD er meget stort.

Resultaterne viser således, at kvinder med indvandrer- eller efterkommerbaggrund dobbelt så hyppigt som kvinder af dansk herkomst har oplevet fysisk partnervold. En tilsvarende opgørelse kan ikke laves for mænd, fordi der er for få observationer.

Tablet 4.2 Forekomst af forskellige voldsformer blandt personer med dansk herkomst og personer med indvandrer- eller efterkommerbaggrund. Opgjort særskilt for kvinder og for begge køn samlet, i alderen 16-64 år. Procent. (2012).

	Kvinder			Begge køn		
	Dansk herkomst	Indvandrer- eller efterkommerbaggrund	Sign. ^a	Dansk herkomst	Indvandrer- eller efterkommerbaggrund	Sign. ^a
Andel, der har oplevet psykisk partnervold	3,8	4,5	Insign.	2,4	3,3	Insign.
Andel, der har oplevet økonomisk partnervold	U	U		0,2	0,4	Insign.
Andel, der har oplevet fysisk partnervold	1,5	2,7	*	1,1	1,6	Insign.
Andel, der har oplevet at blive tvunget til sex af partner	0,9	1,0	Insign.	0,7	0,8	Insign.
Andel, der selv har udøvet fysisk partnervold	1,0	1,2	Insign.	0,8	0,9	Insign.

Anm.: N (kvinder) = 10.040; N (begge køn) = 18.929.

^a I tabellen testes det, om der er signifikant forskel mellem personer med dansk herkomst og personer med indvandrer- eller efterkommerbaggrund med en χ^2 -test. *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Note: Tallene er ikke opgjort for økonomisk partnervold for kvinder samt for mænd, da der er for få personer i cellerne.

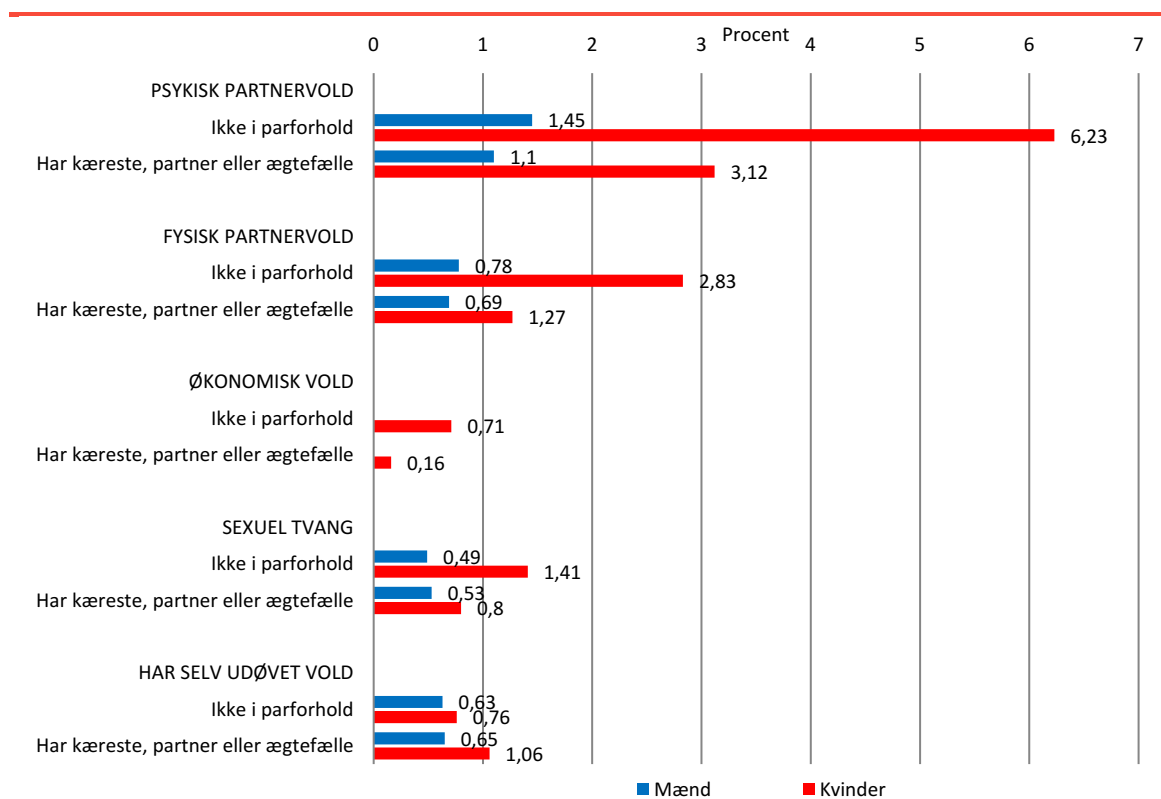
Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

4.4 Familieforhold: Parforhold og børn

Analyser af respondenternes aktuelle familiesituation på undersøgelsestidspunktet viser for det første, at kvinder, der har været udsat for partnervold gennem det seneste år, hyppigere har en status som 'enlig' fremfor at være i et parforhold med en kæreste, partner eller ægtefælle. For dem, der har været udsat for psykisk, fysisk og seksuel partnervold, er forskellene statistisk signifikante. Resultaterne er i overensstemmelse med andre tidligere danske og internationale fund, som tilsvarende har fundet, at kvinder, der er registreret som enlige, er mere sårbare for partnervold, jf. afsnit 2.3. Det er ikke muligt at vurdere, om kvinderne er enlige, fordi de har forladt en voldelig partner (inden for det sidste år), eller om der er tale om, at de bliver udsat for vold af en tidligere partner. For voldsudsatte mænd findes der ingen statistisk signifikant forskel på, om de på interviewtidspunktet var i et parforhold eller ikke. Opgørelsen over de voldsudsattes aktuelle parholdsstatus kan ansues som en parallel til figur 3.4 (om volden begås af en nuværende eller tidligere partner).

Blandt de 25-50 årige har vi desuden undersøgt, om personer med børn (herunder stedbørn og adoptivbørn) i højere eller mindre grad har oplevet partnervold i forhold til personer uden børn. Tendenserne i materialet er, at personer med børn (som i denne aldersgruppe oftest vil være hjemmeboende) lidt hyppigere end barnløse har erfaringer med at have været udsat for partnervold inden for det seneste år. Forskellene er imidlertid ikke statistisk signifikante.

Figur 4.2 Procentandele 16-64-årige mænd og kvinder, opdelt efter parforholdsstatus, der har været udsat for og selv udøvet partnervold gennem det sidste år.

Anm.: N (mænd) = 8.897; N (kvinder) = 10.042.

For kvinder udsat for psykisk, fysisk og seksuel vold er forskellene statistisk signifikante. For voldsudsatte mænd findes de statistisk signifikante forskelle ikke.

Note: Grundet små talstørrelser kan der ikke laves opgørelser for mænd, som har været udsat for økonomisk partnervold

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012

4.5 Uddannelse og beskæftigelse

Figurerne 4.4 og 4.5 indkredser, om der er sammenhæng mellem social position og voldsudsathed (hhv. voldsudøvelse). Vi har fokuseret på respondenternes uddannelsesniveau og deres beskæftigelsesforhold og har afgrænset analysen til alene at omfatte de aldersgrupper, som må forventes at have gennemført en kompetencegivende uddannelse, hhv. som indgår i arbejdsstyrken. Ved at udelukke de under 30-årige, der på den ene side ofte vil være studerende, men som på den anden side også relativt hyppigt har haft erfaringer med partnervoldsudsathed (jf. ovenfor), er datagrundlaget for analysen ikke så stort.

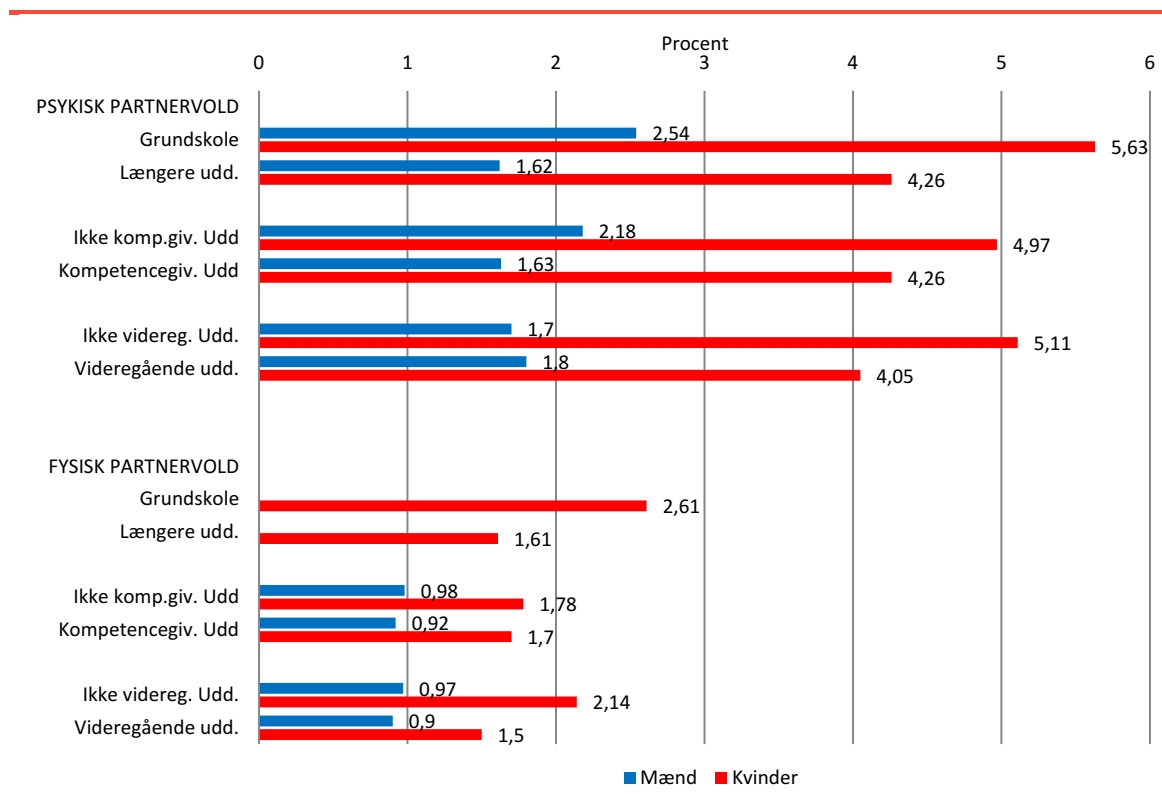
For at belyse om udsathed for partnervold hænger sammen med uddannelsesniveau, har vi belyst, om der er forskel på, om man højst har gennemført grundskolen hhv. har en længere uddannelse; om man ikke har gennemført en kompetencegivende uddannelse hhv. har gennemført en sådan; og om man ikke har en videregående uddannelse hhv. har taget en uddannelse på dette niveau.

På grund af datamaterialets beskedne beskaffenhed er analyseresultaterne ikke statistisk signifikante. Ikke desto mindre udviser de dog som tendens det mønster, at kvinder med mindre uddannelse hyppigere end dem med mere uddannelse har erfaret at være udsat for psykisk eller fysisk partnervold inden for det sidste år, jf. figur 4.3. Resultaterne er i overensstemmelse med andre undersøgelser på området (jf. afsnit 2.4). For de opgørelser, som kan udføres om partnervoldsudsatte mænd, tegner mønstret sig ikke så entydigt.

Samme mønstre findes, når man fokuserer på betydningen af arbejdsmarkedstilknytning, jf. figur 4.4. Også her er tendensen, at kvinder, som ikke er i beskæftigelse, hyppigere har været udsat for psykisk og fysisk partnervold (samt de øvrige voldsformer) i forhold til beskæftigede kvinder, mens mønstret er uklart for mænd.

Som helhed antyder disse tendenser, at partnervoldsudsathed er forbundet med få socio-økonomiske ressourcer.

Figur 4.3 Procentandele 30-50-årige mænd og kvinder, opdelt efter uddannelsesforhold, der har været udsat for og selv udøvet partnervold gennem det seneste år.

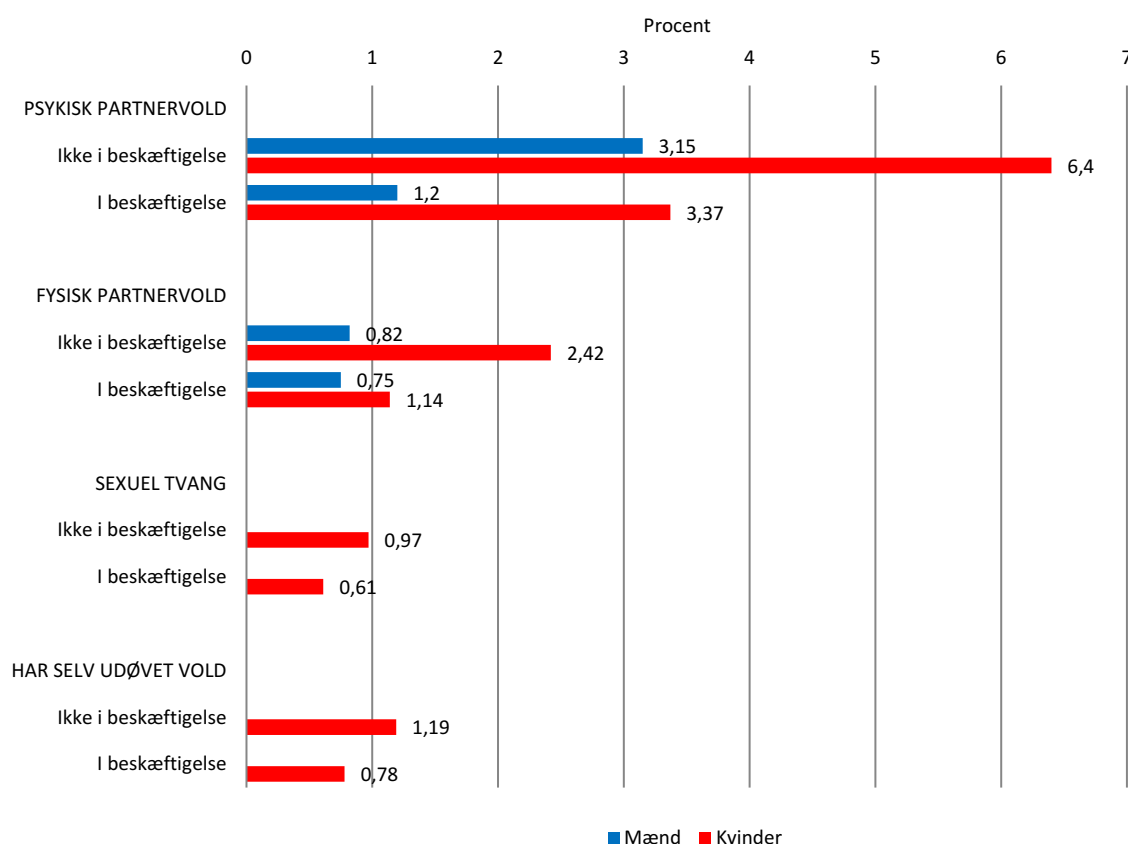
Anm.: N (mænd) = 3.658; N (kvinder) = 4.358.

Ingen sammenhænge mellem uddannelse og voldsudsathed er fundet statistisk signifikante.

Note: På grund af små talstørrelser kan der ikke vises observationer for mænd, som har gennemført en grundskoleuddannelse hhv. en længere uddannelse.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Figur 4.4 Procentandele 30-59-årige mænd og kvinder i og uden beskæftigelse, der har været udsat for eller selv udøvet partnervold gennem det sidste år.

Anm.: N (mænd) = 5.648; N (kvinder) = 6.512.

Ingen sammenhænge mellem beskæftigelsesforhold og voldsudsathed er fundet statistisk signifikante.

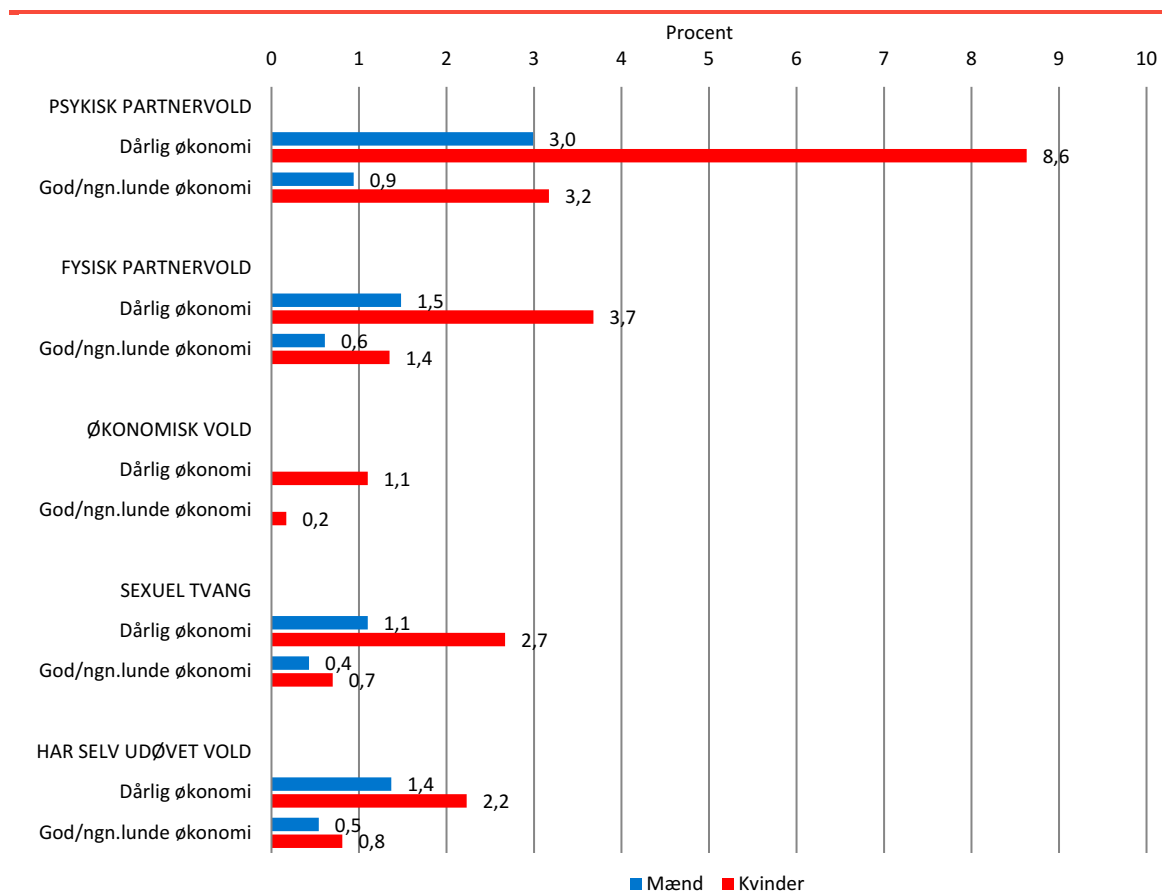
Note: På grund af små talstørrelser kan der ikke vises observationer for mænd, som har været udsat for seksuel tvang, hhv. som selv har udøvet fysisk vold.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

4.6 Økonomi

I SHILD-undersøgelsen blev respondenterne bedt om at vurdere, om deres økonomi på undersøgelsestidspunktet var (virkelig) god, nogenlunde eller (meget) dårlig. Som det fremgår af figur 4.5, har personer med en dårlig eller meget dårlig økonomi langt omtrent tre gange så hyppigt som dem med gode eller nogenlunde økonomiske forhold erfaringer med partnervold. Sammenhængene gælder både for kvinder og mænd, og uanset hvilket voldsudtryk der er tale om. Sammenhængene findes også, når vi tager højde for, at partnervold hyppigere finder sted i de yngre aldersklasser. Som helhed understøtter disse fund de ovenfor beskrevne tendenser om, at partnervold ser ud til at have en social slagside, der vender den tunge ende nedad.

Figur 4.5 Sammenhænge mellem selvoplevet økonomi og erfaringer med partnervold. Opgjort særskilt for mænd og kvinder. Procent.

Anm.: N (mænd) = 8.887; N (kvinder) = 10.037.

Alle figurens forskelle mellem god/nogenlunde hhv. dårlig økonomi er statistisk signifikante.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012

4.7 Modeller, der estimerer sandsynligheden for partnervold

I det foregående har vi alene beskrevet, hvilke umiddelbare sammenhænge der kan observeres mellem enkeltstående sociodemografiske faktorer og erfaringer med partnervold.

I dette afsnit belyser vi, hvilken betydning disse faktorer har, når vi samler dem under ét. Vi har udarbejdet to statistiske modeller. I den første model undersøger vi, hvilke faktorer der øger sandsynligheden for at være udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold eller begge dele. I den anden model undersøges sandsynligheden for at være udsat for polyvictimisering. I begge modeller har vi lavet særskilte analyser for mænd og kvinder.

Ud over alder, etnisk herkomst, familiestatus (børn), uddannelse, beskæftigelse og selvoplevet økonomi indgår yderligere to faktorer i modellerne: Information om indkomstforhold, og om respondenterne har været anbragt uden for hjemmet som barn. Sidstnævnte er en indikator på, om man har haft en opvækst, der har været præget af store genvordigheder.

Resultaterne er fremstillet forenklet i tabel 4.3 og 4.4, mens de fulde analyseresultater findes i bilagstabellerne (bilagstabel 1.6 og 1.7).

Resultaterne af model 1 viser, at i forhold til personer, der ikke er udsat for partnervold, har personer, som kun har været udsat for psykisk partnervold, en højere sandsynlighed for at være yngre, for at have en dårlig økonomi og for at have børn og – som tendens – en lavere sandsynlighed for at være under uddannelse. Disse sammenhænge gælder både for kvinder og mænd, men sammenhænge er stærkest for kvinder. Desuden har kvinder en næsten dobbelt så stor risiko for at være udsat for psykisk partnervold, hvis de har været anbragt uden for hjemmet som børn.

Risikoen for at være udsat for både psykisk og fysisk partnervold er iflg. modellen forbundet med, om man er yngre, og om man har en dårlig økonomi. Disse faktorer gælder både for mænd og kvinder. For kvinder gælder endvidere, at personer med indvandrer- eller efterkommerbaggrund og arbejdsløse har dobbelt så stor risiko for at være udsat for både psykisk og fysisk vold. For kvinder, der som børn var anbragt, er risikoen mere end 3,5 gange så stor.

Model 2 undersøger, hvilke faktorer der øger eller mindsker sandsynligheden for at være udsat for polyvictimisering, dvs. være udsat for to, tre eller fire former for partnervold (i forhold til slet ikke at være voldsudsat). Modellens resultater tilfører os ikke ny indsigt. Det er således i store træk de samme faktorer, der er udslagsgivende for risikoen for at være polyvictimiseret som for at være i risiko for både at være udsat for psykisk og fysisk partnervold.

Table 4.3 Model 1: Sociodemografiske faktorer, der øger/mindsker sandsynligheden for at være udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold eller begge dele. Opgjort for mænd og kvinder.

	Kvinder				Mænd			
	Ikke partnervold (baseline, N = 9.527)	Kun psykisk partnervold N = 259	Kun fysisk partnervold N = 44	Både psykisk og fysisk partnervold N = 81	Ikke partnervold (baseline, N = 8.679)	Kun psykisk partner vold N = 74	Kun fysisk partner-vold N = 31	Både psykisk og fysisk partnervold N = 22
		RRR/P<	RRR/P<	RRR/P<		RRR/P<	RRR/P<	RRR/P<
Alder	-	0,971 ***	0,956 **	0,941 ***	-	0,979 (*)	0,932 ***	0,938 **
Har indvandrer- eller efterkommerbaggrund	-	0,910	0,960	1,963 *	-	1,250	0,000	1,042
Arbejdsløs	-	1,145	1,178	1,932 *	-	1,530	2,565 (*)	1,140
Under uddannelse	-	0,638 (*)	1,314	1,123	-	0,381 (*)	1,106	0,304
Selvurderet dårlig økonomi	-	2,900 ***	2,017 (*)	2,032 *	-	3,033 ***	2,029	4,175 **
Har børn	-	1,427 *	1,363	1,290	-	1,776 (*)	1,534	2,587
Har været anbragt som barn	-	1,874 *	2,281	3,720 ***	-	1,957	0,820	2,714

Anm.: N (mænd) = 8,806; N (kvinder) = 9.911.

*** p < 0,001, ** p > 0,01, * p > 0,05, (*) p > 0,1.

Note: Faktorer, der ikke har sammenhæng med voldsudsathed: uddannelsesniveau, månedlig indkomst.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

Tabel 4.4 Model 2: Sociodemografiske faktorer, der øger/mindsker sandsynligheden for polyvictimisering. Opgjort for kvinder og mænd.

	Kvinder			Mænd		
	Ikke partner-vold (baseline, N = 9.484)	1 form for partnervold, N = 306	2-4 former for partnervold, N = 120	Ikke partner-vold, (baseline, N = 8.644)	1 form for partnervold, N = 129	2-4 former for partnervold, N = 32
		RRR/P<	RRR/P<		RRR/P<	RRR/P<
Alder	-	0,970 ***	0,941 ***	-	0,960 ** *	0,941 ***
Gymnasial uddannelse	-	1,046	0,534 (*)	-	0,542 (*)	1,677
Arbejdsløs	-	1,133	1,659	-	1,439	1,550
Under uddannelse	-	0,951	0,851	-	0,513 (*)	0,200 (*)
Selvvalueret dårlig økonomi	-	2,258 ***	2,868 ***	-	2,681 ** *	3,399 **
Har børn	-	1,443 *	1,526	-	1,635 *	1,795
Har været anbragt som barn	-	2,159 ***	3,681 ***	-	1,768	2,870 (*)

Anm.: N (mænd) = 8.805; N (kvinder) = 9.910.

*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05, (*) p < 0,1.

Note: Faktorer, der ikke har sammenhæng med voldsudsathed: etnisk herkomst, månedlig indkomst.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

4.8 Konklusion

I dette kapitel har vi belyst, om udsathed for psykisk vold (og andre voldsudtryk) er forbundet med bestemte sociodemografiske karakteristika. Vores gennemgang har vist, at risikoen for at blive udsat for psykisk vold falder med stigende alder, mens den stiger, når man er økonomisk udsat. Når vi kombinerer erfaringer med udsathed for både psykisk og fysisk vold, forstærkes billedet af, at socioøkonomisk svagt stillede kvinder (arbejdsløse) er mere risikoudsatte for partnervold, end kvinder med flere ressourcer er. Disse resultater er i overensstemmelse med, hvad andre undersøgelser på området, har vist, jf. afsnit 2.3. Desuden har vi vist, at kvinder af udenlandsk oprindelse har højere risiko for at være udsat for både psykisk og fysisk partnervold end danske kvinder. Endelig har vi fundet, at mænd og kvinder med børn hyppigere end barnløse har risiko for at være udsat for psykisk partnervold.

Vi finder det interessant, at risikoen for at være udsat for både psykisk og fysisk partnervold er flerdoblet blandt kvinder, der har været anbragt uden for hjemmet som børn. Der kan være flere grunde til, at børn anbringes, men ofte kan det være forbundet med et turbulent opvækstmiljø præget af manglende forældreressourcer og omsorgssvigt. Det er således muligt, at den identificerede sammenhæng kan forklares ud fra en teori om intergenerational transmission (såkaldt 'negativ social arv'). Der er også i andre undersøgelser vist empirisk evidens for, at piger, der er vokset op med omsorgssvigt (overgreb, vanrøgt, eksponering for vold), har en forøget risiko for at blive victimiseret af partnervold senere i livet, mens drenge, der er vokset op under sådanne betingelser, har øget risiko for senere at udøve partnervold (Guedes m.fl., 2016; Windom, Czaja & Dutton, 2014). Mekanismerne bag disse sammenhænge er ikke klarlagt fuldt ud. Nogle forklarer det fx med, at de traumer, omsorgssvigtede børn udsættes for, kan skade deres selvbillede og hæmme evnen til følelsesregulering, hvilket på sigt kan skabe vanskeligheder med at indgå i sunde relationer. Andre teorier peger på betydningen af social læring, dvs. at omsorgssvigtede børn som voksne kan have tendens til at gentage de adfærdsmønstre, som de har set deres forældre udøve (Abajobir, 2017).

5 PARTNERVOLD OG MISTRIVSEL

5.1 Indledning

Helweg-Larsen (2012) har tidligere fundet, at udsathed for fysisk (partner)vold er negativt forbundet med en række psykosociale faktorer, fx ensomhed, manglende kontakt til familien, oplevet stress og et hyppigt alkoholforbrug. Anderson, Heimer og Lucas (2014), der har fokuseret på sammenkoblingen mellem erfaringer med psykisk vold og psykiske og fysiske helbredsproblemer, har fundet, at personer, der har været udsat for alvorlig psykisk vold gennem voksenlivet, hyppigere har symptomer på posttraumatisk stresssyndrom (PTSD), depression og selvskadende adfærd, et øget risikoforbrug af alkohol, flere helbredsproblemer og psykosomatiske symptomer samt en tendens til hyppigere at få hjerteinfarkt.

I dette kapitel fokuserer vi ud fra SHILD-data tilsvarende på, om det at være udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold i løbet af det seneste år er koblet til udvalgte indikatorer på, hvordan man har det eller fungerer. I gennemgangen fokuserer vi først på en række umiddelbare sammenhænge mellem partnervoldsudsathed og et udvalg af psykosociale faktorer, der dækker over følgende områder:

1. Livstilfredshed, fysiske og psykiske helbredsproblemer
2. Nære relationer
3. Rusmiddelbrug
4. Kontakt med de sociale myndigheder.

På analysens andet trin belyser vi, om polyvictimisering øger risikoen for udvalgte vanskeligheder (tegn på udvalgte psykiske lidelser hhv. lav livstilfredshed). Disse to første analysetrin giver os alene mulighed for at bedømme, om der er sammenhæng mellem voldsudsathed og forskellige udfaldsmål. For at tilvejebringe et tydeligere billede af, om mistrivsel er en effekt af voldsudsathed, anvender vi på analysens tredje trin undersøgelsens forløbsdesign. Det giver os mulighed for at vurdere trivelsniveauet blandt partnervoldsudsatte personer i 2016 under hensyn til, om de tidligere (dvs. i 2012) havde erfaringer med vold hhv. var i mistrivsel.

5.2 Sammenhænge mellem partnervold og udvalgte psykosociale faktorer

5.2.1 Livstilfredshed, fysiske og psykiske helbredsproblemer

I undersøgelsen blev respondenterne spurgt om deres generelle livstilfredshed, dvs. om de alt andet lige var tilfredse eller utilfredse med deres tilværelse for tiden. Vi fokuserer på den andel, der havde lav livstilfredshed, dvs. som var utilfredse eller meget utilfredse, jf. tabel 5.1. Blandt 16-64-årige, som ikke har været udsat for psykisk eller fysisk partnervold, har 5-6 pct. lav livstilfredshed. Blandt kvinder, der har været udsat for partnervold, er andelen tre gange så stor, dvs. 15-18 pct., mens en tredjedel af de voldsudsatte mænd er utilfredse med livet for øjeblikket. Mænd, der har været udsat for partnervold, er således dobbelt så hyppigt utilfredse med livet som partnervoldsudsatte kvinder. Kønsforskellen kan ikke forklares med, at voldsudsatte mænd hyppigere udsættes for vold af en nuværende partner, mens kvinderne oftere bliver udsatte for vold fra en tidligere partner. Uanset om man er en voldsudsat mand eller kvinde, synes det ikke at være afgørende for livskvaliteten, om man er udsat for psykisk eller fysisk partnervold.

Mænd og kvinder, der er udsat for psykisk eller fysisk partnervold, rapporterer dobbelt så hyppigt (12-17 pct.) som personer, der ikke er partnervoldsudsatte (6-8 pct.), at de oplever at have et dårligt eller et virkeligt dårligt helbred. Da et dårligt alment helbred kan have sammenhæng med, om man har en permanent fysisk lidelse, har vi derfor undersøgt, om der er sammenhæng mellem at være voldsudsat og at have et fysisk handicap. Mens ca. en fjerdedel af den voksne ikke-voldsudsatte del af befolkningen rapporterer, at de har et større eller mindre fysisk handicap, udgør den tilsvarende andel blandt partnervoldsudsatte ca. en tredjedel. Forskellene er imidlertid kun statistisk signifikante for mænd og kvinder, der er udsatte for psykisk partnervold. Sammenhængen må formentlig forstås sådan, at personer med fysisk funktionsnedsættelser har en øget risiko for at blive udsat for psykisk partnervold.

Vi har tilsvarende set på, om partnervoldsudsatte hyppigere end ikke-voldsudsatte er plaget af psykiske lidelser. Blandt personer, der ikke har oplevet partnervold, rapporterer kvinder lidt hyppigere (11 pct.) end mænd (7 pct.), at de har en psykisk lidelse. Blandt partnervoldsudsatte er forekomsten af psykiske lidelser 2-3 gange så høj, særligt blandt kvinder, der har været udsat for psykisk (28 pct.) og fysisk vold (33 pct.).

I undersøgelsen blev de personer, der oplyste, at de havde en eller flere psykiske lidelser, spurgt om, hvad deres alvorligste psykiske lidelse var. Vi fokuserer her på to kategorier af lidelser: a) depressive tilstande (depression, mani og bipolar lidelse) samt b) angstprægede tilstande (stress, fobier, forskellige former for angst, OCD og posttraumatisk stress-syndrom (PTSD)). De to lidelser har en betydelig komorbiditet. Andre undersøgelser (fx Campbell, 2002; Campbell & Kendall-Tackett, 2004; WHO, 2012), som har beskæftiget sig med mentale helbredsmæssige konsekvenser af partnervold, har anført, at disse tilstande hyppigt forekommer blandt kvinder, der har været udsat for partnervold.

I denne undersøgelse forekommer depression 2-3 gange så hyppigt blandt kvinder, der har været udsat for psykisk og fysisk partnervold, sammenlignet med kvinder, der ikke er partnervoldsudsatte. Mænd, der har oplevet fysisk partnervold, er seks gange så ofte depressive som ikke-voldsudsatte mænd. Selvom forskellene er statistisk signifikante, er talgrundlaget for mænd spinkelt¹⁸, og af samme grund kan vi ikke belyse sammenhænge mellem depression og psykisk voldsudsathed hos mænd. Forekomsten af angst, stress mv., som kun kan opgøres for kvinder, er tre gange så høj blandt partnervoldsudsatte (uanset om der er tale om psykisk eller fysisk vold) i forhold til kvinder, der ikke har erfaringer med partnervold.

Koncentrationsbesvær kan være en del af symptombilledet bag flere psykiske sygdomme, bl.a. stress og depression. Blandt personer, der ikke har oplevet partnervold, oplever 15-17 pct. at have disse problemer, mens det blandt partnervoldsudsatte drejer sig om næsten dobbelt så mange. Opgørelserne tyder på, at koncentrationsbesvær hyppigere er et problem blandt de voldsudsatte kvinder (34-38 pct.), end det er blandt de tilsvarende mænd (24-27 pct.). Der er ingen væsentlige forskelle på, om man har været udsat for psykisk eller fysisk partnervold.

5.2.2 Sociale relationer

Vi inddrager to indikatorer til at belyse sammenhænge mellem voldsudsathed og omgang med sociale relationer.

Den første indikator drejer sig om, hvor tit man er sammen med sine venner; her fokuserer vi på dem, der er sammen med venner sjældnere end en gang om måneden. Blandt personer, som ikke er voldsudsatte, udgør denne andel 9-10 pct. Blandt personer, der har været udsat for psykisk vold, drejer det

¹⁸ Der er således 5 mænd blandt datasættets ca. 9.000 mænd, som både er depressive og udsat for fysisk partnervold.

sig om 13-14 pct., mens 17 pct. af dem, der har været udsat for fysisk partnervold, sjældent er sammen med venner. Der er ingen væsentlige forskelle mellem voldsudsatte kvinder og mænd.

Den anden indikator indkredser respondenternes forventninger til fremtiden. Alle respondenter blev bedt om at vurdere sandsynligheden for, om de om 3 år boede sammen med en partner. En fjerdedel af dem, der ikke var voldsudsatte, mente, at sandsynligheden var lav (dvs. 50 pct. eller lavere), mens hen ved halvdelen af de partnervoldsudsatte skønnede, at udsigten til et fast samliv var begrænset. Særligt kvinder, der har været udsat for fysisk vold, og mænd, der er udsat for psykisk vold, tvivler på, at de vil være i et parhold. Om de voldsudsattes hyppigere forventninger til fremtidigt at blive singler skyldes, at de regner med, at en nuværende voldelig relation vil bryde sammen, eller om de generelt har mistet tilliden til at indgå i et samliv, kan undersøgelsen ikke belyse.

5.2.3 Rusmiddelbrug

Andre undersøgelser (Anderson m.fl., 2014; Helweg-Larsen, 2012) har fundet, at erfaringer med alvorlige seksuelle, fysiske eller psykiske overgreb i voksenlivet har sammenhæng med et øget forbrug af alkohol. I denne undersøgelse finder vi, at voldsudsatte personer gennemsnitligt drikker sjældnere end personer, der ikke er voldsudsatte. Sammenhængen ses både for partnervoldsudsatte mænd og kvinder, men forskellene er kun statistisk signifikante for kvinder. Vi kan ikke forklare, hvorfor denne undersøgelse når frem til et andet resultat, men må henvise til en forskningsoversigt, der har konstateret, at studier er kommet op med blandede fund i forhold til de udsattes alkoholforbrug (Capaldi m.fl., 2012). Til gengæld finder vi, at voldsudsatte mænd har et højere forbrug af hash i forhold til mænd, der ikke har været udsat for partnervold, mens voldsudsatte kvinder meget hyppigere har erfaringer med både hash og andre euforiserende stoffer end kvinder, der ikke har været udsat for partnervold gennem det sidste år.

5.2.4 Kontakt med sociale myndigheder

13-14 pct. af ikke-voldsudsatte mænd og kvinder oplyser, at de selv (eller deres partner) har været i kontakt med socialforvaltningen en eller flere gange inden for det seneste år, fx pga. helbreds- mæssige, sociale eller økonomiske forhold. Blandt kvinder, der har været udsat for psykisk eller fysisk partnervold, og blandt mænd, der har været udsat for psykisk partnervold, er andelen dobbelt så høj, 27-31 pct. Det er ikke muligt at klarlægge, hvad disse kontakter har drejet sig om, men den hyppigere kontakt med de sociale myndigheder indikerer, at erfaringer med partnervold er forbundet med at være socialt udsat eller at have et behov for social støtte.

5.2.5 Opsamling

På baggrund af de sammenhænge og mønstre, som tegner sig ud fra gennemgangen, synes der ikke gennemgående at være systematiske forskelle mellem dem, der er udsat for psykisk partnervold, og dem, der er udsat for fysisk partnervold. Der er – med nogle enkelte undtagelser – heller ikke væsentlige forskelle mellem partnervoldsudsatte mænd og kvinder.

Det, gennemgangen viser, er, at udsathed for partnervold er negativt forbundet med en række psykosociale faktorer: lavere livstilfredshed, dårligere selvoplevet helbred, hyppigere forekomst af fysiske og psykiske lidelser (herunder depression og ængstelse), øget koncentrationsbesvær, mindre socialt samvær med venner, et hyppigere forbrug af hash og andre euforiserende stoffer samt en hyppigere kontakt med de sociale myndigheder. Vi kan konstatere, at disse sammenhænge findes, men vi kan ikke vurdere de kausale relationer, dvs. om det er partnervolden, der er årsagen til, at voldsudsatte hyppigere scorer dårligere på disse udfaldsmål.

Tabel 5.1 Sammenhænge mellem udsathed for psykisk hhv. fysisk partnervold og udvalgte indikatorer på trivsel mv. Procentandele.

	Ikke psykisk partnervold	Udsat for psykisk partnervold	P <	Ikke fysisk partnervold	Udsat for fysisk partnervold	P <
<i>(Meget) utilfreds med livet for tiden</i>						
Mænd	5,43	34,2	***	5,56	35,17	***
Kvinder	5,98	15,02	***	6,17	17,55	***
<i>Har et dårligt eller virkelig dårligt helbred</i>						
Mænd	6,28	16,2	***	6,37	12,08	ns
Kvinder	7,95	15,38	***	8,11	16,65	**
<i>Selvrapporteret fysisk handicap</i>						
Mænd	23,53	35,59	*	23,63	33,57	ns
Kvinder	26,87	34,03	**	27,1	31,4	ns
<i>Selvrapporteret psykisk lidelse</i>						
Mænd	6,78	14,62	**	6,78	19,01	***
Kvinder	10,78	27,61	***	11,09	33,28	***
<i>Har depression, mani, bipolar</i>						
Mænd	U	U		2,12	11,79	***
Kvinder	4,43	9,99	***	4,48	13,88	***
<i>Har stress, angst, OCD, PTSD</i>						
Mænd	U	U		U	U	
Kvinder	3,96	11,63	***	4,15	12,07	***
<i>Oplever koncentrationsbesvær</i>						
Mænd	15,39	27,15	**	15,45	23,98	*
Kvinder	16,16	34,13	***	16,55	37,69	***
<i>Ser venner < end månedligt</i>						
Mænd	9,84	12,65	ns	9,8	17	*
Kvinder	8,85	13,72	**	8,93	16,79	**
<i>Lav forventning om fremtidigt parforhold</i>						
Mænd	24,54	50,36	***	24,74	41,46	**
Kvinder	24,2	43,92	***	24,63	46,33	***
<i>Drikker alkohol ugentligt</i>						
Mænd	57,29	51,23	ns	57,27	49,24	ns
Kvinder	39,29	30,5	**	39,1	28,46	*
<i>Røget hash det seneste år</i>						
Mænd	10,25	21,33	**	10,37	16,98	ns
Kvinder	4,03	11,65	***	4,17	13,39	***
<i>Andet euforiserende stof seneste år</i>						
Mænd	U	U				
Kvinder	0,41	3,52	***	0,45	5,46	***
<i>Kontakt til Socialforvaltningen seneste år</i>						
Mænd	12,59	26,78	***	12,76	13,07	ns
Kvinder	13,81	28,3	***	14,13	30,47	***

Anm.: N (mænd) = 8.870; N (kvinder) = 10.009.

*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05, i p < 0,1. U - udfaldet er udeladt af modellen pga. for få observationer.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

5.3 Øger polyvictimisering sandsynligheden for mistrivsel?

Mens vi i det foregående alene har set på, hvordan erfaringer med at være udsat for psykisk, fysisk eller ingen partnervold varierer med udvalgte psykosociale faktorer, fokuserer den næste delanalyse på, om antallet af partnervoldstyper har sammenhæng med, hvordan man trives. Vi kan ikke inddrage hele rækken af psykosociale faktorer, men har på baggrund af litteraturen og den ovenstående analyse udvalgt tre centrale faktorer: forekomst af angstrelaterede tilstande (herunder PTSD), forekomst af depression mv. samt forekomst af selvoplevet ringe livstilfredshed.

Delanalysens formål er dermed at undersøge om 'polyvictimisering' har sammenhæng med, hvordan man har det: Spiller det nogen rolle, om man er udsat for én eller flere slags partnervold, og har det, at man selv udøver partnervold, også nogen betydning for forekomsten af de psykiske lidelser og en lav livstilfredshed?

Fordi antallet af individer, som er udsat for 'polyvictimisering', alt andet lige er beskedent, gennemføres analysen som logistisk regressionsmodel, som vist i tabel 5.2 (den fulde model findes i bilagstabellerne).

Resultaterne viser, at man som kvinde har 3-5 gange så stor sandsynlighed for at lide af stress, depression eller have lav livstilfredshed, hvis man er udsat for polyvictimisering i forhold til, hvis man ikke er udsat for partnervold. Mænd har næsten 12 gange så stor sandsynlighed for at være utilfredse med livet, hvis de er polyvictimiseret, i forhold til mænd, der ikke er udsatte for partnervold.

Spørgsmålet er imidlertid, om der er forskel på at være udsat for én eller flere slags partnervold? Umiddelbart tyder de fleste risikokoefficienter på, at man er værre stillet, hvis man oplever flere slags vold. Men forskellene er ikke gennemgående statistisk signifikante. Kun blandt kvinder, der er utilfredse med livet, ser vi, at antallet af voldsformer spiller en rolle. Her har de polyvictimiserede kvinder en større risiko for at trives dårligt i forhold til dem, der kun har været udsat for en slags vold.

Der findes også sammenhænge mellem de udvalgte psykosociale faktorer, og om man selv udøver fysisk vold. Kvinder, der selv udøver vold, har en forøget risiko for at være depressivt anlagte, mens mandlige partnervoldsudøvere har en større risiko for at lide af stress og angst.

Tabel 5.2 Model, der estimerer om én hhv. flere partnervoldsformer (polyvictimisering) øger sandsynligheden for stress, depression og utilfredshed med livet. Opgjort særskilt for kvinder og mænd.

	Kvinder			Mænd		
	Stress	Depression	Utilfreds med livet	Stress	Depression	Utilfreds med livet
Oplever ingen former for partnervold (ref.)	-	-	-	-	-	-
Oplever en form for partnervold	3,547 ***	2,214 ***	2,198 ***	1,720	2,220	5,334 ** *
Oplever to, tre eller fire former for partnervold	2,809 **	3,546 ***	5,164 ***	u	4,129	11,898 ** *
Udøver fysisk partnervold	1,203	2,302 *	1,049	5,147 **	0,549	1,574
Konstant	0,033 ***	0,038 ***	0,056 ***	0,020 ***	0,019 ***	0,049 ** *
Antal personer	10.036	10.036	10.030	8.850	8.882	8.884

Anm.: N (mænd) = 8.850; N (kvinder) = 10.030.

*** p < 0,001, ** p > 0,01, * p > 0,05, i p > 0,1. u - udfaldet er udeladt af modellen pga. for få observationer.

5.4 Forløbsanalyse: Sandsynlighed for lav livstilfredshed som følge af psykisk og fysisk partnervold

I analyserne ovenfor har vi kun set på sammenhænge mellem partnervold og mistrivsel. I den tredje delanalyse vil vi tentativt nærme os spørgsmålet om, hvorvidt volden er årsag til mistrivsel, eller om mistrivsel allerede var til stede, før personen blev udsat for vold. Det gør vi ved at anvende undersøgelsens forløbsdesign, hvor vi tager udgangspunkt i de 10.427 personer, som både deltog i dataindsamlingen i 2012 og 2016. Vi undersøger udviklingen i respondenternes trivsel, givet om de blev udsat for partnervold eller ikke i 2012 og 2016. Analysens fokus drejer sig om, hvorvidt der er en forringet i trivsel i 2016 for den gruppe personer, der ikke oplever partnervold i 2012, men oplever det i 2016, når vi samtidig tager højde for, hvordan de trivedes i 2012. Mistrivsel er her defineret ved oplevet moderat eller dårlig livstilfredshed. I analysen har vi inddelt respondenterne i fire kategorier, alt efter om: (1) de er stabilt tilfredse med deres liv (dvs. tilfredse både i 2012 og 2016), (2) de oplever en forringet livstilfredshed (tilfreds i 2012, men har moderat eller dårlig livstilfredshed i 2016), (3) de oplever stigende livstilfredshed (moderat eller dårlig livstilfredshed i 2012, men er tilfreds i 2016) eller (4) de har lav livstilfredshed begge år. Partnervold er defineret som erfaringer med at være udsat for psykisk og/eller fysisk partnervold.¹⁹ Vi inddeler ligeledes erfaringerne med partnervold i 2012 og 2016 i fire kategorier, alt efter om respondenterne (1) ingen partnervold har oplevet, (2.) ikke har oplevet partnervold i 2012, men i 2016, (3) har oplevet partnervold i 2012, men ikke i 2016 eller (4) har oplevet partnervold i begge år. På grund af et begrænset antal observationer er det ikke muligt at gennemføre analyser, der tilsvarende kan belyse sandsynligheden for at lide af angst hhv. depression.

Blandt kvinderne (n = 5.697) har 94,0 pct. hverken oplevet partnervold i 2012 eller 2016; 1,9 pct. oplevede ikke partnervold i 2012, men var partnervoldsudsatte i 2016; 3,5 pct. var udsatte for partnervold i 2012, men ikke i 2016; og 0,5 pct. har oplevet partnervold begge år. Partnervold er i mindre udbredt blandt mænd, men ellers finder vi en lignende fordeling i udviklingen henover årene.

Tabel 5.3 viser sammenhængen mellem erfaringer med partnervold og udviklingen i trivsel. Et fald i livstilfredshed kan hænge sammen med mange aspekter af tilværelsen, men her koncentrerer vi os om, hvorvidt introduktionen af partnervold kan være en af dem. Blandt kvinder, der hverken oplevede partnervold i 2012 eller 2016, har 9,2 pct. fået en forringet livstilfredshed mellem de to år. Dette fald i livstilfredshed hænger angiveligt ikke sammen med partnervold, men med andre forhold i deres liv.

Blandt kvinder, der ikke var udsat for partnervold i 2012, men var det i 2016, oplever 30,2 pct. en forringet livstilfredshed. I forhold til personer uden erfaringer med partnervold, er andelen, der oplever forringet livstidtilfredshed, således signifikant større blandt dem, der blev introduceret for vold i 2016 ($p > 0,001$). Vores analyse tyder dermed på, at introduktion til partnervold kan hænge sammen med en faldende livstilfredshed. Samtidig er der blandt denne gruppering signifikant flere med lav livstilfredshed begge år (22,1 pct.) (set i forhold til kvinder, der ikke har været udsat for partnervold (6,8 pct.)), også selvom de kun har oplevet partnervold det ene af årene. Altså hænger den lave livstilfredshed i denne gruppe også sammen med andre forhold i deres liv. For mænd ses tilsvarende mønstre, men her er forskellene ikke statistisk signifikante.

Den gruppering, hvor den største andel kvinder har lav livstilfredshed begge år, finder vi imidlertid blandt de få, der har oplevet partnervold i både 2012 og 2016. Her er 33,0 pct. i mindre grad tilfredse med livet.

¹⁹ Det er af datatekniske grunde ikke muligt at gennemføre valide, adskilte analyser af psykisk hhv. fysisk partnervold i 2016.

Tabel 5.3 Procentandele med udvikling i livstilfredshed, opdelt efter erfaringer med at have været udsat for partnervold i 2012 og 2016. Rækkeprocent.

Fysisk og/eller psykisk partnervold i 2012 og 2016	Livstilfredshed i 2012 og 2016					Antal pers.
	Tilfreds begge år	Falder i tilfredshed	Stiger i tilfredshed	Utilfreds begge år	I alt	
<i>Mænd</i>						
Ingen partnervold i 2012 og 2016	75,9	9,3	7,7	7,1	100	4.633
Ikke partnervold i 2012, men oplever det i 2016	38,6	28,3	16,2	16,9	100	34
<i>Kvinde</i>						
Ingen partnervold i 2012 og 2016	74,5	9,2	9,5	6,8	100	5.390
Ikke partnervold i 2012, men oplever det i 2016	40,7	30,2	7,0	22,1	100	99
Partnervold i 2012, men ikke i 2016	57,1	9,9	18,7	14,4	100	180
Oplever partnervold begge år	48,5	u	u	33,0	100	28

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012 og 2016.

5.5 Konklusion

Kapitlet har belyst, om der er helbreds- og trivselsmæssige forskelle mellem dem, der er udsat for partnervold, og dem, der ikke har været udsat for partnervold. Vores analyser har vist, at der på næsten alle de trivselsparametre, som vi har valgt at inddrage, er betydelige forskelle. Partnervoldsudsatte trives hyppigere dårligt end dem, der ikke har oplevet partnervold.

Kapitlets første analyse satte desuden fokus på, om der var forskelle i udfald blandt dem, der var udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold. Ud fra gennemgangen er der ikke grundlag for at konkludere, at trivselsbillederne tegner sig væsensforskelligt. Personer, der er udsat for psykisk vold, synes i store træk at være lige så dårligt trivselsmæssigt stillet, som dem, der er udsat for fysisk partnervold. Vi belyste også, om det gjorde en forskel, om man var udsat for en eller flere former for partnervold, og fandt, at kvinder, der var udsatte for polyvictimisering, havde en højere risiko for at have lavere livstilfredshed i forhold til dem, der kun var udsat for én partnervoldsform.

Vi har også belyst, om der er trivselsmæssige forskelle blandt voldsudsatte mænd og kvinder. Generelt er det et problem, at vi flere steder ikke kan gennemføre analyser for voldsudsatte mænd, fordi datagrundlaget er for spinkelt. Men hvor det er muligt, har resultaterne efterladt et blandet billede. På nogle områder er der mindre forskelle i voldsudsatte mænds og kvinders trivsel, på andre er områder de større. Fx finder vi det påfaldende, at mens voldsudsatte kvinder hyppigere oplyser, at de har en psykisk lidelse, rapporterer mændene oftere om lav livskvalitet. Kan det skyldes, at kvinderne i højere grad end mændene opsøger hjælp og får sat en diagnose på deres problemer?

Et væsentligt spørgsmål er imidlertid, om det forhøjede mistrivselsniveau, som vi har observeret blandt de voldsudsatte, alene er et resultat af volden? I analysen har vi sandsynliggjort, at livstilfredsheden falder, når man introduceres for partnervold. Samtidig er det også sandsynligt, at mistrivsel eller helbredsveskkeligheder kan gøre en person sårbar eller mindre resiliens over for vold. Fx har vi konstateret, at kvinder med et fysisk handicap hyppigere er udsat for partnervold. Damgaard m.fl. (2013) har ud fra analyser af samme datasæt tilsvarende vist, at personer, særligt kvinder, med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser har øget risiko for at være udsat for vold i nære relationer. Den pågældende undersøgelse peger på, at kvinder med funktionsnedsættelse kan have sværere ved at bryde ud af et voldeligt forhold, fordi de oftere end andre lever mere isoleret og desuden kan være psykologisk eller funktionelt afhængige af manden.

6 UDØVERE AF PSYKISK OG FYSISK PARTNERVOLD

6.1 Indledning

I dette sidste korte kapitel er formålet at tilvejebringe et billede af, hvad der karakteriserer personer, som udøver psykisk partnervold, herunder om disse adskiller sig fra eller ligner udøvere af fysisk partnervold. SHILD-data afgrænser os imidlertid fra at lave en udtømmende analyse, idet vi kun har informationer om partnere fra de respondenter, som rent faktisk boede sammen med en voldelig samlever eller ægtefælle på undersøgelsestidspunktet. Det drejer sig om 163 kvinder og 62 mænd. Vi har således ingen viden om de voldsudøvere, der måtte være en (ikke-samlevende) kæreste med respondenterne eller en tidligere partner. Som vist i kapitel 3 bliver over halvdelen af den partnervold, som kvinder udsættes for, udøvet af en tidligere partner. Som også diskuteret tidligere danner nogle forskningsresultater grundlag for at antage, at noget af den partnervold, der foregår i ubrudte parforhold, gennemgående har en mindre alvorlig karakter (Johnson, Leone & Xu, 2014). Vi kan derfor ikke udelukke, at der er selektionsbias i analysen nedenfor, og derfor må vi betragte indkredsningen af udøverkarakteristika som tentativ.

6.2 Partnerkarakteristika

Som i nogle af de foregående analyser har vi opdelt data efter, om respondenterne ikke er partnervoldsudsatte, om de kun er udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold, eller om de er udsat for begge dele. Også her laver vi kønsopdelte analyser. Da antallet af observationer er begrænset, er vi nødt til at anvende logistiske regressionsmodeller, der beskriver sammenhænge mellem partnerkarakteristika og risikoen for at være partnervoldsudsat. De informationer, som findes om partneren, hidrører fra de voldsudsatte respondenter. Vi har mulighed for at undersøge, om partnerens uddannelse, beskæftigelse, almene helbredstilstand, fysiske eller psykiske lidelse øger risikoen for partnervold. Derudover har vi også information om, hvor lang tid parterne har boet sammen. Med den viden, som findes fra andre studier, kunne vi have ønsket, at der fandtes flere tilgængelige oplysninger, herunder bl.a. om partnerens rusmiddelforbrug, kriminalitetserfaringer, oplevelser gennem barndommen samt holdninger til kønsroller og vold (Costa m.fl., 2015; Hester m.fl., 2015).

Resultaterne er præsenteret i tabel 6.1 (den fulde model findes i bilagstabellerne). I modellerne har vi allerede taget højde for en række sociale karakteristika hos den voldsudsatte interviewperson selv, dvs. alder, etnisk baggrund, uddannelse, beskæftigelse, økonomi, og om denne har børn (jf. afsnit 4.7).

For partnervoldsudsatte af begge køn gælder, at de har en forøget risiko for at have en partner med en psykisk lidelse i forhold til personer, der ikke bliver udsat for partnervold. Sammenhængen findes uanset, om man bliver udsat for psykisk eller fysisk partnervold, og for kvinders vedkommende også, hvis de er udsat for begge dele. For kvinder er risikoen mindre, hvis de "kun" er udsat for psykisk vold, og størst, når de både er udsat for psykisk og fysisk vold; for mænd er den størst, når der er tale om psykisk vold. Psykisk sygdom hos partneren er således en risikofaktor for at blive udsat for partnervold. Vi har ingen informationer om, hvilke psykiske lidelser hos partneren der er tale om, men andre studier (reviews og metaanalyser), der har fundet tilsvarende sammenhænge, har relateret (fysisk) partnervoldsudøvelse til depression og PTSD samt til personlighedsforstyrrelser (Riggs, Caulfield & Street, 2000; Stith m.fl., 2004).

For kvindelige voldsudsatte finder vi i øvrigt, at de alt andet lige har en noget forøget risiko for at blive udsat for fysisk vold, hvis partneren har et fysisk handicap, og en meget større risiko for både at være udsat for både psykisk og fysisk vold, hvis partneren – iflg. kvindens vurdering – har et dårligt eller et virkelig dårligt helbred. Desuden mindskes sandsynligheden for at blive udsat for fysisk vold, jo længere tid, parforholdet har varet. Endelig ses som ikke-signifikante tendenser, at socioøkonomiske faktorer spiller en mindre rolle: Kvinder har tendentielt en øget risiko for at blive udsat for fysisk partnervold af en partner, der er arbejdsløs (i forhold til at være i beskæftigelse), og en let formindsket risiko for at være udsat for psykisk vold, hvis partneren har en mellemlang videregående uddannelse (i forhold til partnere, der højst har en grundskoleuddannelse). Det ser således som helhed ud til, at manglende ressourcer hos partneren spiller en rolle for, om kvinder udsættes for vold.

For voldsudsatte mænd finder vi kun én anden supplerende sammenhæng: I forhold til ikke-voldsudsatte mænd forøges risikoen for at være udsat for psykisk vold betydeligt, hvis deres partner har en erhvervsfaglig grunduddannelse (set i forhold til kun en grundskoleuddannelse). Vi har ingen god teoretisk forklaring på, hvorfor kvinder med en erhvervsfaglig uddannelse i højere grad end andre udøver mere psykisk vold over for deres partner, men vi minder – trods den statistisk signifikante sammenhæng – om, at datagrundlaget for analysen om de voldsudsattes mænds partnere er spinkelt. Vi kan derfor ikke udelukke, at der er tale om "datastøj".

Tablet 6.1 Karakteristika hos den nuværende partner, der estimerer sandsynligheden for at være udsat for psykisk eller fysisk partnervold eller begge dele. Opgjort særskilt for kvinder og mænd.

	Den voldsudsatte er en kvinde				Den voldsudsatte er en mand			
	Ingen partner-vold	Kun psykisk partner-vold	Kun fysisk partner-vold	Både psykisk og fysisk partnervold	Ingen partner-vold	Kun psykisk partnervold	Kun fysisk partnervold	Både psykisk og fysisk partnervold
Antal personer:	6.722	116	25	22	5.931	33	17	12
<i>Partnerkarakteristika</i>		RRR P<	RRR P<	RRR P<		RRR P<	RRR P<	RRR P<
Antal år i partforholdet	.	0,952	0,412 **	0,589 (*)		0,880	0,645	1,030
Partners helbred er (virkeligt) dårligt	.	0,688	1,069	9,606 ***		0,841	0,666	3,090
Partner har fysisk handicap	.	1,560 *	1,695	0,377		0,786	0,786	2,115
Partner har psykisk lidelse	.	2,019 *	3,905 *	4,691 **		5,299 ***	3,982 *	0,503
Partner er arbejdsløs	.	0,930	2,478 (*)	0,637		1,688	1,191	1,145
<i>Grundskole/gymn.(ref)</i>								
Erhvervsfaglig	.	1,140	1,233	0,667		6,673 **	0,472	4,886
KVU	.	1,017	1,256	0,406		2,837	0,735	1,266
MVU	.	0,557 (*)	0,391	1,288		2,565	0,288	2,921
LVU	.	0,727	1,694	0,496		0,842	0,773	3,254
Konstant	.	0,013 ***	0,055 *	0,001 (*)		0,000 ***	0,043	0,000 ***

Anm.: N (mænd) = 5.993; N (kvinder) = 6.885.

*** p < 0,001, ** p > 0,01, * p > 0,05, (*) p > 0,1.

Note: Modellerne er kontrolleret for egen alder, indvandrer- og efterkommerbaggrund, om man har videregående uddannelse, er arbejdsløs, selv vurderet dårlig økonomi, månedlig indkomst før skat (hvor der er taget logaritmen) og om man har børn.

Kilde: VIVEs data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark), 2012.

6.3 Konklusion

Alt i alt har analysen vist, at mænd og kvinder har forøget risiko for at blive udsat for psykisk og fysisk partnervold, hvis deres nuværende partner har en psykisk lidelse. Uafhængigt af dette øges kvinders risiko for psykisk partnervold, når partneren har et fysisk handicap, og for både psykisk og fysisk vold, hvis partneren har et dårligt alment helbred. Analysen omhandler alene voldsudsatte, der levede sammen med en voldsudøver på undersøgelsestidspunktet.

7 KONKLUSION OG PERSPEKTIVER

Med de målingsinstrumenter, som har været til rådighed for denne analyse, har undersøgelsen vist, at psykisk partnervold forekommer hyppigere end både fysisk, økonomisk og seksuel partnervold. Rent omfangsmæssigt er partnervold – uanset hvilken type vold der er tale om – et kønnet fænomen, som kvinder hyppigere bliver udsat for end mænd. 3,5 gange så mange kvinder som mænd oplever årligt at blive udsat for psykisk partnervold. Kvinder er også hyppigere udsat for flere slags vold (poly-victimisering), hvilket indikerer, at de udsættes for grovere eller mere omfattende partnervold.

Gennem analyserne har vi konsekvent sammenstillet undersøgelsesfund for personer, der er udsat for psykisk partnervold, med fund for dem, der udsættes for fysisk partnervold, og hvor det har været muligt, også med dem, der udsættes for begge dele. Undersøgelsen giver i det store og hele ikke anledning til at konkludere, at udsatte for psykisk partnervold adskiller sig væsentligt fra dem, der bliver udsat for fysisk partnervold, hverken i forhold til sociodemografiske karakteristika, de voldsudsattes trivsel eller i forhold til partnerkarakteristika. Det tyder på, at psykisk og fysisk vold hører til på samme dimension. Uanset voldstype har analyserne fremvist et billede, der peger på, at risikoen for at blive udsat for partnervold er større blandt personer, som er økonomisk udsatte, som selv har helbredsmæssige problemer eller psykiske lidelser, eller som har en nuværende, voldsudøvende partner, der er psykisk syg. Undersøgelsen efterlader dermed det indtryk, at partnervold ofte er forbundet med det at have begrænsede ressourcer.

Undersøgelsen har tillige haft en hensigt om at sammenstille voldsudsatte kvinder og mænds erfaringer og karakteristika. Da datagrundlaget for mænd, det store datasæt til trods, er begrænset, har det ikke været muligt at virkeliggøre denne ambition fuldt ud. Det betyder, at resultaterne står stærkere og mere nuanceret for kvinder, end de tilsvarende gør for mænd. Men hvor sammenligning er muligt, efterlader undersøgelsesfundene et blandet billede. På flere områder er der kun mindre forskelle i voldsudsatte mænds og kvinders trivsel, på andre er områder er de større. Vi skal dog gøre opmærksom på, at undersøgelsesgrundlaget ikke har givet os mulighed for at vurdere voldshændelsernes hyppighed og alvor, lige som vi heller ikke har haft information om de direkte skadesvirkninger ved at være udsat for partnervold.

Som det er fremgået gennem rapporten, er analysen baseret på en allerede indsamlet survey-undersøgelse om befolkningens helbred, hvori spørgsmål om (partner)vold kun udgjorde en mindre del. Derved deler den vilkår med andre tidligere danske undersøgelser, som har beskæftiget sig med partnervold. Denne type undersøgelser kan identificere en række overordnede mønstre og grove sammenhænge, men har ikke mulighed for at tilvejebringe en dybere forståelse af partnervoldens dynamikker. Selvom vi med denne analyse har taget et første spadestik for at sætte tal på den psykiske partnervold i Danmark, har vi med andre ord kun haft mulighed for at kratte i overfladen. Undersøgelsen har givet en indikation på, hvor udbredt psykisk partnervold er i den danske befolkning, men vi kunne have ønsket, at målingsinstrumenterne var mere sofistikerede, jf. vores litteraturgennemgang i kapitel 2. Analysen har rejst nogle spørgsmål, som peger på behovet for yderligere systematisk viden, hvis vi skal opnå en mere fuldstændig forståelse af partnervoldens mekanismer. Vi vil derfor anbefale, at der iværksættes en undersøgelse, der grundlæggende designes til at udforske partnervold. Nogle af de ubesvarede spørgsmål, som fremtidigt bør besvares, er:

- Hvordan kan man give fænomenet psykisk partnervold en bedre konceptuel forankring og udvikle valide måleredskaber, der bl.a. inkluderer kontrollerende adfærd og andre herskertechnikker?
- Hvordan kan man forklare, at nogle danske parrelationer udvikler sig til partnervold?

- Hvordan kan man forstå og sandsynliggøre, at parforhold i visse tilfælde "kun" udvikler sig til psykisk partnervold, mens andre tillige rummer fysisk partnervold?
- Perciperer mænd og kvinder partnervold forskelligt?
- Er det muligt at udvikle mere præcise beskrivelser af udøver- og offerprofiler?
- Hvordan kan man på en valid måde indkredse, om partnervold udøves ensidigt eller gensidigt?
- Hvordan kan man etablere undersøgelsesdesign og analyser, som på en præcis måde optæller voldshændelser og disses konsekvenser i form af alvor og skader?
- Hvordan kan man på empirisk grundlag etablere analyser, der kvalificerer eksisterende antagelser om partnervoldstypologier?
- Hvordan er det muligt at frembringe viden om voldserfaringer i befolkningssegmenter, der erfaringsmæssigt ikke deltager i befolkningsundersøgelser?

LITTERATUR

- Abajobir, A.A., S. Kisely, G.M. Williams, A.M. Clavarino & J.M. Najman (2017): "Substantiated Childhood Maltreatment and Intimate Partner Violence Victimization in Young Adulthood: A Birth Cohort Study". *Journal of Youth and Adolescence*, 46(1), s. 165-179.
- Amilon, A., L.B. Larsen, S.V. Østergaard & A.H. Rasmussen (2017): *Personer med handicap: Hverdagsliv og levevilkår 2016*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Anderson, K.L. (2010): "Conflict, Power, and Violence in Families". *Journal of Marriage and Family*, 72(3), s. 726-742.
- Andersson, T., G. Heimer & S. Lucas (2014): *Våld och Hälsa – En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns voldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Rapport 01/2014 Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid.
- Archer, J. (2000): "Sex Differences in Aggression between Heterosexual Partners: A Meta-Analytic Review". *Psychological Bulletin*, 126(5), s. 651.
- Balvig, F. (1998): *Vold på gaden, i hjemmet og på arbejdet: Oversigt over resultater fra voldsofferundersøgelsen 1995/1996*. København: Rigspolitichefen.
- Balvig, F. & B. Kyvsgaard (2006): *Vold og overgreb mod kvinder*. Dansk rapport vedrørende deltagelse i International Violence Against Women Survey (IVAWS). Violence and abuse against women. The Danish report on participation in the International Violence against Women Survey (IVAWS)]. Copenhagen: University of Copenhagen and the Ministry of Justice Research Unit.
- Balvig, F., B. Kyvsgaard & A.-J.B. Pedersen (2013): *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 1995-96 og 2005-12*. København: Justitsministeriet.
- Beck, C.J., E.R. Anderson, K.L. O'hara & G.A.H. Benjamin (2013): "Patterns of Intimate Partner Violence in a large, Epidemiological Sample of Divorcing Couples". *Journal of Family Psychology*, 27(5), s. 743.
- Björnberg, U. & M.H. Ottosen (2013): *Challenges for Future Family Policies in the Nordic Countries*. Copenhagen: SFI – The Danish National Centre for Social Research.
- Breiding, M.J., K.C. Basile, S.G. Smith, M.C. Black & R.R. Mahendra (2015): *Intimate Partner Violence Surveillance: Uniform Definitions and Recommended Data Elements, Version 2.0*. Atlanta (GA): National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Buchbinder, E. & T. Winterstein (2003): "'Like a Wounded Bird': Older Battered Women's Life Experiences with Intimate Violence". *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 15(2), s. 23-44.
- Bååk, L. (2013): *Kartläggning av våld i nära relationer i Stockholms stad*. Socialförvaltningen: Stockholms stad.
- Campbell, J.C. (2002): "Health Consequences of Intimate Partner Violence". *The Lancet*, 359(9314), s. 1331-1336.

- Campbell, J.C. & K.A. Kendall-Tackett (2004): "Intimate Partner Violence: Implications for Women's Physical and Mental Health". In K. Kendall-Tackett (Ed.), *Handbook of women, stress and trauma* (p. 256). New York: Brunner/Routledge.
- Capaldi, D.M., N.B. Knoble, J.W. Shortt & H.K. Kim (2012): "A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence". *Partner Abuse*, 3(2), s. 231-280. <http://doi.org/10.1891/1946-6560.3.2.231>
- Costa, B.M., C.E. Kaestle, A. Walker, A. Curtis, A. Day, J.W. Toumbourou & P. Miller (2015): "Longitudinal Predictors of Domestic Violence Perpetration and Victimization: A Systematic Review". *Aggression and Violent Behavior*, 24, s. 261-272.
- Damgaard, M., T. Steffensen & S. Bengtsson (2013): *Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse: En analyse af sammenhængen mellem hverdagsliv, samliv, udsathed, og type og grad af funktionsnedsættelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- DeKeseredy, W. & M. Schwartz (2011): "Theoretical and Definitional Issues in Violence against Women". In C.M. Renzetti, J.L. Edleson & R.K. Bergen: *Sourcebook on Violence against women* (pp. 3-22). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. doi: 10.4135/9781452224916.n1
- Deen, L., K.B.H. Johansen, S.P. Møller & B. Laursen (2018): *Vold og seksuelle krænkelser*. København: Statens Institut for folkesundhed. SDU.
- Dobash, R.P., R.E. Dobash, K. Cavanagh & R. Lewis (1998): "Separate and Intersecting Realities: A Comparison of Men's and Women's Accounts of Violence against Women". *Violence against Women*, 4, s. 382-414.
- Dutton, M.A. & L.A. Goodman (2005): "Coercion in Intimate Partner Violence: Toward a New Conceptualization". *Sex Roles*, 52(11-12), s. 743-756.
- Europarådet (2011): *Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet*. Istanbul: Europarådet.
- Finkelhor, D., R.K. Ormrod & H.A. Turner (2007): "Poly-victimization: A Neglected Component in Child Victimization". *Child abuse & neglect*, 31(1), s. 7-26.
- Follingstad, D.R. (2007): "Rethinking Current Approaches to Psychological Abuse: Conceptual and Methodological Issues". *Aggression and Violent Behavior*, 12(4), s. 439-458.
- Follingstad, D.R. (2009): "The Impact of Psychological Aggression on Women's Mental Health and Behavior: The Status of the Field". *Trauma, Violence, & Abuse*, 10(3), s. 271-289.
- Follingstad, D.R. & M.J. Rogers (2014): "The Nature and Prevalence of Partner Psychological Abuse in a National Sample of Adults". *Violence and Victims*, 29(1), s. 3-23(21).
- Follingstad, D.R., L.L. Rutledge, B.J. Berg, E.S. Hause & D.S. Polek (1990): "The Role of Emotional Abuse in Physically Abusive Relationships". *J Fam Violence*;5(2): s. 107-120.
- FRA (2014): *Vold mod kvinder – en EU undersøgelse*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. European Union Agency for Fundamental Rights.

- Frenzel, A. (2014): *Brott i nära relationer – en kartläggning*. Rapport 8/2014. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Guedes, A., S. Bott, C. Garcia-Moreno & M. Colombini (2016): "Bridging the Gaps: A Global Review of Intersections of Violence against Women and Violence against Children". *Global Health Action*, 9:1, DOI: [10.3402/gha.v9.31516](https://doi.org/10.3402/gha.v9.31516)
- Haaland, T., S.-E. Clausen & B. Schei (2005): *Vold i parforhold – ulike perspektiver: Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. (Rapport 3/2005). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Hamby, S. & J. Grych (2012): *The Web of Violence: Exploring Connections among Different Forms of Interpersonal Violence and Abuse*. Springer Science & Business Media.
- Heiskanen, M. & M. Piispa (2008): "Violence against Women in Finland. Results from two National Victimization Surveys". In: Aromaa K. & M. Heiskanen (editors): *Victimization Surveys in Comparative Perspective*. Helsinki: HEUNI, s. 136-59.
- Helweg-Larsen, K. (2012): *Vold i nære relationer. Omfanget, karakteren og utviklingen samt innsatsen mod partnervold blandt kvinder og mænd – 2010*. Statens Institut for Folkesundhed.
- Helweg-Larsen, K. & M.L. Frederiksen (2007): *Mænds vold mod kvinder: Omfang, karakter og innsats mod vold 2007*. Syddansk Universitet. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Hester, M., G. Ferrari, S.K. Jones, E. Williamson, L.J. Bacchus, T.J. Peters & G. Feder (2015): "Occurrence and Impact of Negative Behaviour, including Domestic Violence and Abuse, in Men Attending UK Primary Care Health Clinics: A Cross-Sectional Survey". *BMJ open*, 5(5), e007141.
- Isdal, P. (2000): *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Isdal, P. (2015): "Helt frem til kvelertaket". *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 52(11), s. 984-986.
- Johnson, M.P. (2006): "Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence." *Violence against Women*, 12(11), s. 1003-1018.
- Johnson, M.P., J.M. Leone & Y. Xu (2014): "Intimate Terrorism and Situational Couple Violence in General Surveys: Ex-spouses Required". *Violence against Women*, 20(2), s. 186-207.
- Justitsministeriet (2015): *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2014 med særligt afsnit om vold og reviktimisering*. København: Justitsministeriet.
- Jørgensen, T.T. (2013): *Omfanget og karakteren af stalking. En befolkningsundersøgelse*. København: Justitsministeriets forskningskontor.
- Kimmel, M.S. (2002): "'Gender Symmetry' in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review". *Violence against Women*, 8(11), s. 1332-1363.
- Kirkwood, K. (1993): *Leaving Abusive Partners*. London: Sage.
- Koch-Nielsen, I. (1983): *Skilsmisser*. København: Socialforskningsinstituttet.

- Lawrence, E., J. Yoon, J., A. Langer & E. Ro (2009): "Is Psychological Aggression as Detrimental as Physical Aggression? The Independent Effects of Psychological Aggression on Depression and Anxiety Symptoms". *Violence and Victims*, 24(1).
- Lövestad, S. & G. Krantz (2012): "Men's and Women's Exposure and Perpetration of Partner Violence: An Epidemiological Study from Sweden". *BMC Public Health* 12:945 Open Access.
- Mackay, K. (2018): "Child Contact as a Weapon of Control". In: Lombard, N. (Ed.). (2018). *The Routledge Handbook of Gender and Violence*. Routledge.
- Maiuro, R. (Ed.). (2015): *Perspectives on Verbal and Psychological Abuse*. Springer Publishing Company.
- Micallef, L. & P. Rodgers (2014): EulerAPE: Drawing Area-Proportional 3-Venn Diagrams Using Ellipses. *PLoS ONE* 9(7): e101717. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0101717>
- Murphy, C.M. & K.D. O'Leary (1989): "Psychological Aggression Predicts Physical Aggression in Early Marriage". *J Consult Clin Psychol*, 57(5): s. 579-582.
- Myhill, A. (2017): "Measuring Domestic Violence: Context is Everything". *Journal of Gender-based Violence*, 1(1), s. 33-44.
- Myhill, A. (2015): "Measuring Coercive Control: What can we Learn from National Population Surveys?". *Violence against Women*, 21(3), s. 355-375.
- Nevala, S. (2017): "Coercive Control and its Impact on Intimate Partner Violence through the Lens of an EU-wide Survey on Violence against Women". *Journal of Interpersonal Violence*, 32(12), s. 1792-1820.
- Nybergh, L., C. Taft, V. Enander & G. Krantz (2013): "Self-reported Exposure to Intimate Partner Violence among Women and Men in Sweden: Results from a Population-based Survey". *BMC Public Health*, s. 845.
- O'Leary, K.D. (1999): "Developmental and Affective Issues in Assessing and Treating Partner Aggression". *Clinical Psychology: Science and Practice*, 6, s. 400-414.
- Ottosen, M.H. & S. Stage (2011): *Dom til fælles forældremyndighed. Evaluering af forældreansvarsloven*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H., K.M. Dahl & B. Boserup (2017): *Forældrekonflikter efter samlivsbruddet. Karakteristika og risikofaktorer i komplekse forældreansvarssager*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Pape, H. & K. Stefansen (2004): *Den skjulte volden? En undersøgelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Plauborg, R. & K. Helweg-Larsen (2012): *Partnervold mod mænd i Danmark*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Plauborg, R., K.B.H. Johansen & K. Helweg-Larsen (2012): *Kærestevold i Danmark: en undersøgelse af omfang, karakter og konsekvenser af volden blandt unge og udviklingen 2007-2011*. København: Syddansk Universitet. Statens Institut for Folkesundhed

- Rambøll (2015): *Vold i Danmark 2014 – Belyst ved tal fra skadestuerne*. København: Rambøll.
- Riggs, D.S., M.B. Caulfield & A.E. Street (2000): "Risk for Domestic Violence: Factors Associated with Perpetration and Victimization". *Journal of Clinical Psychology*, 56(10), s. 1289-1316.
- Sabina, C. & M.A. Straus (2008): "Polyvictimization by Dating Partners and Mental Health among US College Students". *Violence and Victims*, 23(6), s. 667-682.
- Schandorph, S. & A. Elklit (2013): *Med barnet som gidsel – stalking af mødre*. Odense: Videnscenter for Psykotraumatologi, Syddansk Universitet.
- Selin, K.H. (2009): *Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Våldet karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväendet*. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.
- Stark, E. (2007): *Coercive control: The entrapment of women in personal life*. Oxford University Press.
- Stark, E. (2009): "Rethinking Coercive Control". *Violence against Women*, 15(12), s. 1509-1525.
- Stark, E. (2018): "Coercive Control as a Framework for Responding to Male Partner Abuse in the UK: Opportunities and Challenges". In: Lombard, N. (Ed.). (2018). *The Routledge Handbook of Gender and Violence*. Routledge.
- Stith, S.M., D.B. Smith, C.E. Penn, D.B. Ward & D. Tritt (2004): "Intimate Partner Physical Abuse Perpetration and Victimization Risk Factors: A Meta-Analytic Review". *Aggression and Violent Behavior*, 10(1), s. 65-98.
- Straus, M.A. (2010): "Thirty Years of Denying the Evidence on Gender Symmetry in Partner Violence: Implications for Prevention and Treatment". *Partner Abuse*, 1(3), s. 332-362.
- Straus, M.A., S.L. Hamby, S. Boney-McCoy & D.B. Sugarman (1996): "The Revised Conflict Tactics Scales (CTS2) Development and Preliminary Psychometric Data". *Journal of Family Issues*, 17(3), s. 283-316.
- Sørensen, B.W. (2013): "Voldens kontinuum og kvinders voldserfaringer". *Sociologi i dag*, 43(4).
- Thoresen, S. & O.K. Hjemdal (Red.) (2014): *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Tjaden, P.G. & N. Thoennes (2000): *Full report of the prevalence, incidence, and consequences of violence against women: Findings from the National Violence Against Women Survey*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice.
- Tolman, R.M. (1989): "The Development of a Measure of Psychological Maltreatment of Women by their Male Partners". *Violence and Victims*, 4, s. 159-178.
- Walby, S. & J. Towers (2018): "Untangling the Concept of Coercive Control: Theorizing Domestic Violent Crime". *Criminology & Criminal Justice*, 1748895817743541.
- Walby, S., J. Towers, S. Balderston, C. Corradi, B. Francis, M. Heiskanen & H. Stöckl (2017): *The Concept and Measurement of Violence against Women and Men* (p. 192). Policy Press.

Walklate, S., K. Fitz-Gibbon & J. McCulloch (2017): "Is more Law the Answer? Seeking Justice for Victims of Intimate Partner Violence through the Reform of Legal Categories". *Criminology & Criminal Justice*, 1748895817728561.

WHO (World Health Organization) (2012): *Understanding and Addressing Violence Against Women: Intimate Partner Violence*. Geneva: WHO.

Widom, C.S., S. Czaja & M.A. Dutton (2014): "Child Abuse and Neglect and Intimate Partner Violence Victimization and Perpetration: A Prospective Investigation. *Child Abuse & Neglect*, 38(4), s. 650-663.

Winstok, Z. & W. Sowan-Basheer (2015): "Does Psychological Violence Contribute to Partner Violence Research? A Historical, Conceptual and Critical Review". *Aggression and Violent Behavior*, 21, s. 5-16.

BILAGSTABELLER

Bilagstabel 1.1 Skandinaviske undersøgelser operationalisering af fænomenet psykisk vold.

Studie	Antal items	Anvendte indikatorer på psykisk partner-vold	Spørges til udøvers hensigt?	Oplevet som krænkelse?	Vedvarende mønstre?
Pape & Stefansen, 2004	3	Kontrol/isolation: nægtet social kontakt; Gentagne beskyldninger om utroskab; Kuet/fornedret over lang tid	Nej	Nej	Ja
Haaland, Clausen & Schei, 2005	9 (CTS-inspireret)	Kontrolstrategier: Jalousi Begrænser omgang til slægt/venner Vil vide, hvor IP er/sammen med Benævnelser for at kue/ydmyge Må ikke tage økonomiske beslutninger Forbud mod at arbejde uden for hjemmet Trusler om at skade børn Har forsætligt skadet fælles ejendele Trusler om selvskade, hvis IP forlader	Ja	Nej	Nej
Thoresen & Hjemdal, 2014	4	Kontrol med IP's tidsforbrug Vedvarende kontrol med, hvor IP har været Jalousi Generaliseret kontrol	Nej	Nej	Ja
Lövestad & Krantz, 2012	5 (CTS2)	Kontrol: Begrænsning af IP's sociale kontakter kontrol med IP's tidsforbrug Begrænsning af IP's aktiviteter Jalousi Kontrol, generaliseret	Nej	Nej	Nej
Nybergh m.fl., 2013	4 (VaWI)	Nedværdigelse (fornærmende) Ydmygelse Forsætlig terrorisering Trusler	Ja	Ja	Nej
Bååk, 2013	4	Gentagne verbale krænkelse Isolation/kontrol: nægtet social kontakt Trusler Forfølgelse (stalking)	Nej	Ja	Ja
Andersson, Heimer & Lucas, 2014	3	Gentagne nedværdigelser/fornedrelser Kontrolleret/domineret Trusler om skade	Nej	Nej	Ja
Frenzel, 2014	3	Nedværdiget/ydmyget gentagne gange Kontrol/isolation fra sociale kontakter Forfølgelse/stalking	Nej	Nej	Ja
Balvig & Kyvs-gaard, 2006	6	6 items om kontrol, jalousi, begrænsning af kontakt, stalking, og krænkelse; NB: Der spørges til tidligere partner! Afrapporteres ikke på spm. i forhold til nuværende partner.	Nej	Nej	Ja
Plauborg m.fl., 2012	2	Udsat for trusler Generet/mobbet	Nej	Nej	Nej

Studie	Antal items	Anvendte indikatorer på psykisk partner-vold	Spørges til udøvers hensigt?	Oplevet som krænkelse?	Vedvarende mønstre?
FRA, 2014	17	Hyppighed hvormed IP har oplevet: Isolation fra venner hhv. familie Kontrol med, hvor IP er Jalousi Isoleret fra arbejde Begrænsning af bevægelsesfrihed Krænkelser/ydmygelser Trusler om skade på børn eller IP Er bevidst/forsættligt blevet skræmt	Ja	Nej	Ja

Bilagstabel 1.2 Omfang af partnervold i 12 nyere skandinaviske forekomststudier.

Titel	Population	Metode	Fysisk partnervold som helhed				Grovt fysisk partnervold				Psykisk partnervold (eller kontrollerende adfærd)				Seksuel partnervold			
			Sidste år		Livstid		Sidste år		Livstid		Sidste år		Livstid		Sidste år		Livstid	
			M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Norge																		
Pape & Stefansen, 2004	24-55 år Ca. 4.000 deltog Oslo	Postal Svarprocent: 56	11	9			3	2	3	12	3	3	7	15				
Haaland, Clausen & Schei, 2005	20-54 år. 4.618 deltog Landsdækkende	Postal Svar procent: 60	5,6	5,7	21,8	27,1			2,6	9,3				5,6				
Thoresen & Hjemdal, 2014	18-75 år 2.435 kvinder og 2.092 mænd deltog Landsdækkende	Telefonisk Svar procent: K: 45 M: 41			16,3	14,4			1,9	8,2							0,1	3,8
Sverige																		
Lövestad & Krantz, 2012	18-65 år Udvalg: ca. 1.000 Landsdækkende	Svarprocent: 50 CTS2	11	8	11	16							37	41	0,6	3,2	3,5	9,6
Nybergh m.fl., 2013	16-65 år Udvalg: ca. 2.000 Landsdækkende	Postal Svarprocent: 54 VAWI	8	8	7	14					24	24	14	24	2,3	3	2,5	9
Bååk, 2013	16-79 år Udvalg: 7.000 Stockholm	Web/postal Svarprocent: 52			15	27							23	37				
Andersson, Heimer & Lucas, 2014	18-75 år Udvalg: 20.000 Landsdækkende	Web/postal Svarprocent: 52			5	14					2,5	4,8	8	20			1	7

Titel	Population	Metode	Fysisk partnervold som helhed				Grov fysisk partnervold				Psykisk partnervold (eller kontrollerende adfærd)				Seksuel partnervold			
			Sidste år		Livstid		Sidste år		Livstid		Sidste år		Livstid		Sidste år		Livstid	
			M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Frenzel, 2014	16-79 år Udvalg: 2.000 Landsdækkende	Tlf/postal Opnåelse?	2	2,2	8	15	0,4	0,6			6,2	6,8	15	24				
Danmark																		
Balvig & Kyvs- gaard, 2006	18-70 år 3.552 kvinder del- tog Landsdækkende	Telefonisk Svarprocent: 55		1,1		18												2
Helweg-Larsen, 2012	16-74 år Udvalg: 25.000 Ca. 14.000 deltog Landsdækkende	Postal ²⁰ Svarprocent: K: 65, M: 56	0,5	1,5			0,3	0,7							0,1	0,5		
Plauborg m.fl., 2012	16-24 år Stratificeret Udvalg: 8.000	Web/postal Svarprocent: 36	1,7	3,2							1,5	2,5			1,2	2,7		
FRA, 2014 (Nevala, 2017)	15-74 år 1.500 kvinder fra DK deltog	Telefonisk Svarprocent: 33		3		29				10				31+4		1		11
I alt antal stu- dier			7	9	7	9	3	3	3	4	5	5	6	8	4	5	4	6

²⁰ Spørgsmål om udsættelse for fysisk vold, trusler om vold og seksuelle overgreb er baseret på en nordisk standard udformet i overensstemmelse med den internationale standard for afdækning af fysisk voldsudsættelse, betegnet Straus' konflikt taktik-skala (10).

Bilagstabel 1.3 Oversigt over sociodemografiske variable, der indgår i analyse med tilhørende randfordelinger, opdelt på køn.

Variabel	Spørgsmålsformulering /Variabelnavn	Oprindelige kategorier	Omkodede kategorier	Mænd	Kvinder	Begge køn	
Køn (Kilde: register)	Variabel koen			50,5	49,5	100	
Har indvandrer- eller efterkommerbaggrund (Kilde: register)	Variabel IETYPE	Indvandrere	Har indvandrer- eller efterkommerbaggrund	11,1	13,3	12,2	
		Efterkommere					
		Dansk	Har dansk baggrund (ref.)	88,9	86,7	87,8	
			I alt	100	100	100	
Uddannelse (Kilde: survey)	Hvad er din højeste fuldførte uddannelse?	Folkeskole 7 år eller kortere	Grundskole (ref.)	24,2	20,7	22,5	
		Folkeskole 8., 9. eller 10. klasse					
		Mellemskole/Realeksamen/Præliminæreksamen					
		Studentereksamen STX/HF/HHX/HG/HTX-eksamen	Gymnasial udd.	12,7	15	13,8	
		Faglært	Erhvervsfaglig udd.	24,3	11,3	17,9	
		Kort videregående uddannelse (under 3 år)	KVU	9,2	15,5	12,3	
		Mellemlang videregående uddannelse (3 til 4 år)	MVU	17,4	26,9	22,1	
Lang videregående uddannelse (5 år og derover)			LVU	12,3	10,5	11,4	
			I alt	100	100	100	
Beskæftigelse (Kilde: survey)	Hvad er din hovedbeskæftigelse?	Topledelse (fx. adm. dir./kontorchef)	I job (ref.)	68,2	59,2	63,7	
		Liberale erhverv (fx. prakt. læge/advokat/revisor)					
		Selvstændig erhvervsdrivende eller medhj. ægtefælle					
		Lønmodtager uden ledelsesansvar					
		Lønmodtager med ledelsesansvar					
		Under uddannelse, inkl. skoleelev	Under uddannelse	16,4	23,8	20,1	
		Arbejdsløs/ledig på dagpenge	Arbejdsløs	15,4	17	16,2	

Variabel	Spørgsmaalsformulering /Variabelnavn	Oprindelige kategorier	Omkodede kategorier	Mænd	Kvinder	Begge køn
		Arbejdsløs/ledig på kontanthjælp				
		Ansæt i fleksjob/skånejob				
		Førtidspensionist				
		Sygedagpengemodtager				
		Hjemmegående husfar/husmor				
		Efterlønsmodtager				
		Folkepensionist				
		Andet				
			I alt	100	100	100
Selvvurderet dårlig økonomi	Hvordan synes du, at din økonomi er i dag?	Virkelig god	God eller nogenlunde (ref.)	87,7	87,4	87,5
(Kilde: survey)		God				
		Nogenlunde				
		Dårlig	Dårlig økonomi	12,4	12,6	12,5
		Meget dårlig				
			I alt	100	100	100
Har børn	Har du børn? (inkl. adoptivbørn og børn, der bor mindst halvdelen af tiden hos dig)	Ja	Har børn	43,3	36,8	40,1
(Kilde: survey)		Nej	Har ikke børn (ref.)	56,8	63,2	59,9
			I alt	100	100	100
Har været anbragt som barn	Har du på noget tidspunkt som barn været anbragt på børnehjem o. lign. eller på andre måder været anbragt uden for hjemmet?	Ja	Har været anbragt som barn	96,0	96,1	96,0
(Kilde: survey)		Nej	Har ikke været anbragt som barn (ref.)	4,0	4,0	4,0
			I alt	100	100	100

Bilagstabel 1.4 Spørgsmål om indkomst.

Variabel	Spørgsmaalsformulering/Variabelnavn	Min	Max	Gennemsnit (std.fejl)		
				Mænd	Kvinder	Begge køn
Alder	Variabel ALDER	16	64	40,3 (0,2)	40,5 (0,2)	40,2 (0,1)
(Kilde: register)						
Månedlig indkomst (log)	Hvor stor er din månedlige indkomst før skat? (medtag ikke indkomst fra aktier, obligationer og lign.). Hvis din indtægt er over 200.000 hver måned, indtast da beløbet 200.000.	log(0(+1))	log(200000(+1))	9,7 (0,0)	9,3 (0,0)	9,5 (0,0)
(Kilde: survey)						

Bilagstabel 1.5 Oversigt over variable om trivsel og helbred, som indgår i analysen med tilhørende randfordelinger, opdelt på køn.

Variabel	Spørgsmålsformulering/Variabelnavn	Oprindelige kategorier	Omkodede kategorier	Mænd	Kvinder	Begge køn
(Meget) utilfreds med livet for tiden	Alt taget i betragtning – hvor tilfreds eller utilfreds er du for tiden med dit liv?	Meget tilfreds	(Meget) tilfreds eller hverken eller	94,2	93,6	93,9
		Tilfreds				
		Hverken tilfreds eller utilfreds				
		Utilfreds				
		Meget utilfreds				
Har et dårligt eller virkelig dårligt helbred	Hvordan synes du, dit helbred er alt i alt?	Virkelig godt	Har et nogenlunde, godt eller virkelig godt helbred	100	100	100
		Godt				
		Nogenlunde				
		Dårligt				
		Meget dårligt				
Selvrapporteret fysisk handicap	Har du et længerevarende <u>fysisk</u> helbredsproblem eller handicap?	Ja	Ja	23,7	27,2	25,4
		Nej				
		I alt				
Selvrapporteret psykisk lidelse	Har du én eller flere psykiske lidelser?	Ja	Ja	6,9	11,5	9,2
		Nej				
		I alt				
Har depression, mani, bipolar	Hvad er din alvorligste psykiske lidelse?	Depression, mani og bipolar lidelse (manio-depressiv)	Har depression, mani, bipolar	2,2	4,6	3,4
		Årsagen til lidelsen er opstået ved brug af alkohol eller euforiserende stoffer				
		Stemmehøring, skizofreni og psykose				
		Stress, fobier, forskellige former for angst, OCD og posttraumatisk stressyndrom (PTSD)				
		Ikke depressiv lidelse		97,8	95,4	96,6

Variabel	Spørgsmålsformulering/Variabelnavn	Oprindelige kategorier	Omkodede kategorier	Mænd	Kvinder	Begge køn
		Personlighedsforstyrrelse, herunder Borderline				
		Autisme, Aspergers Syndrom o. lign.				
		ADHD, ADD o. lign				
		Spiseforstyrrelse				
		Anden psykisk lidelse				
		Har ingen psykisk lidelse				
			I alt	100	100	100
Har stress, angst, OCD, PTSD	Hvad er din alvorligste psykiske lidelse?	Stress, fobier, forskellige former for angst, OCD og posttraumatisk stress-syndrom (PTSD)	Har stress, angst, OCD, PTSD	2,3	4,3	3,3
		Årsagen til lidelsen er opstået ved brug af alkohol eller euforiserende stoffer	Ikke stress, angst, OCD, PTSD	97,7	95,7	96,7
		Stemmehøring, skizofreni og psykose				
		Depression, mani, og bipolar lidelse (manio-depressiv)				
		Personlighedsforstyrrelse, herunder Borderline				
		Autisme, Aspergers Syndrom o. lign.				
		ADHD, ADD o. lign				
		Spiseforstyrrelse				
		Anden psykisk lidelse				
		Har ingen psykisk lidelse				
			I alt	100	100	100
Oplever koncentrationsbesvær	Kan du koncentrere dig og huske, fx nylige hændelser, aftaler, medicintagning og lign.	... uden besvær	Ingen koncentrationsbesvær	84,5	83,1	83,8
		... med lidt besvær	Oplever koncentrationsbesvær	15,5	16,9	16,2
		... med meget besvær				
		Slet ikke				
			I alt	100	100	100
Ser venner < end månedligt	Hvor ofte har du tilbragt tid med venner inden for det sidste år?	Dagligt	Ser venner månedligt eller oftere	90,1	91	90,5

Variabel	Spørgsmaalsformulering/Variabelnavn	Oprindelige kategorier	Omkodede kategorier	Mænd	Kvinder	Begge køn
		Flere gange om ugen				
		Én gang om ugen				
		Flere gange om måneden				
		Èn gang om måneden				
		Sjældnere	Ser venner < end månedligt	9,9	9,1	9,5
		Aldrig				
		Har ikke venner				
			I alt	100	100	100
Lav forventning om fremtidigt parforhold	Når du tænker på de næste 3 år i dit liv, hvor stor er sandsynligheden for, at du bor sammen med en partner?	0	Lav forventning om fremtidigt parforhold	24,9	25,0	24,9
		10				
		20				
		30				
		40				
		50				
		60	Høj forventning om fremtidigt parforhold	75,1	75,0	75,1
		70				
		80				
		90				
		100				
			I alt	100	100	100
Drikker alkohol ugentligt	Hvor ofte drikker du alkohol?	Hver dag	Drikker alkohol ugentligt	57,2	38,9	48,1
		Næsten hver dag				
		2-3 gange om ugen				
		1 gang om ugen				
		1 gang hver 14. dag	Drikker alkohol sjældnere end ugentligt	42,8	61,1	51,9
		1 gang om måneden				
		Mindre end 1 gang om måneden, men flere gange om året				

Variabel	Spørgsmålsformulering/Variabelnavn	Oprindelige kategorier	Omkodede kategorier	Mænd	Kvinder	Begge køn
		Sjældnere				
		Aldrig				
			I alt	100	100	100
Røget hash det seneste år	Har du nogensinde røget hash? Hvornår har du senest røget hash?	Inden for den seneste uge	Røget hash det seneste år	10,4	4,3	7,4
		For 1-3 uger siden				
		For 1-2 måneder siden				
		For 3-12 måneder siden				
		For mere end et år siden	Længere tid siden	89,6	95,7	32,6
		Nej				
			I alt	100	100	100
Andet euforiserende stof seneste år	Har du nogensinde taget euforiserende stoffer? Hvornår har du senest taget euforiserende stoffer? (Ecstasy, Kokain, Amfetamin/speed, LSD, Heroin, Opium)	Inden for den seneste uge	Andet euforiserende stof seneste år	2,7	0,5	1,6
		For 1-3 uger siden				
		For 1-2 måneder siden				
		For 3-12 måneder siden				
		For mere end et år siden	Længere tid siden	97,3	99,5	98,4
		Nej				
			I alt	100	100	100
Kontakt til Socialforvaltningen seneste år	Hvor mange gange har du eller din eventuelle partner haft kontakt med socialforvaltningen i kommunen i forbindelse med din, din partners eller dine børns sygdom eller jeres økonomi inden for det sidste år?	Ingen gange	Ingen kontakt	12,8	14,4	13,6
		1-2 gange	Kontakt til Socialforvaltningen seneste år	87,2	85,6	86,4
		3-5 gange				
		6-10 gange				
		Mere end 10 gange				
			I alt	100	100	100

Bilagstabel 1.6 Sociodemografiske faktorer, der øger sandsynligheden for at være udsat for psykisk hhv. fysisk partnervold eller begge dele. Opgjort for mænd og kvinder.

	Kvinder										Mænd									
	Ingen part- nervold (Baseline)	Kun psykisk partnervold			Kun fysisk partnervold			Både psykisk og fysisk partnervold			Ingen part- nervold Baseline)	Kun psykisk partner vold			Kun fysisk partnervold			Både psykisk og fysisk partnervold		
	N = 9.527	N = 259			N = 44			N = 81			N = 8.679	N = 74			N = 31			N = 22		
	RRR	SE	P<	RRR	SE	P<	RRR	SE	P<		RRR	SE	P<	RRR	SE	P<	RRR	SE	P<	
Alder	-	0,971	0,006	***	0,956	0,017	**	0,941	0,011	***	-	0,979	0,011	i	0,932	0,018	***	0,938	0,022	**
Har indvandrer- eller efterkommerbaggrund	-	0,910	0,231		0,960	0,519		1,963	0,639	*	-	1,250	0,516		0,000	0,001		1,042	0,793	
<i>Uddannelse</i>																				
Grundskole(ref.)	-	-	-		-	-		-	-		-	-	-		-	-		-	-	
Gymnasial udd.	-	0,812	0,201		1,324	0,599		0,532	0,212		-	0,713	0,375		0,674	0,426		0,867	0,769	
Erhvervsfaglig udd.	-	1,002	0,260		0,864	0,610		1,443	0,581		-	1,067	0,398		1,081	0,585		1,146	0,848	
KVU	-	1,360	0,304		0,608	0,431		1,272	0,498		-	1,830	0,768		0,934	0,684		0,679	0,788	
MVU	-	0,958	0,203		0,902	0,477		0,847	0,310		-	1,182	0,458		0,704	0,448		0,935	0,769	
LVU	-	0,832	0,225		1,802	1,025		0,507	0,273		-	1,124	0,489		0,175	0,196		3,009	2,160	
<i>Beskæftigelse</i>																				
I job (ref.)	-	-	-		-	-		-	-		-	-	-		-	-		-	-	
Arbejdsløs	-	1,145	0,198		1,178	0,551		1,932	0,581	*	-	1,530	0,483		2,565	1,398	i	1,140	0,746	
Under uddannelse	-	0,638	0,163	i	1,314	0,651		1,123	0,425		-	0,381	0,215	i	1,106	0,763		0,304	0,283	
Selvurderet dårlig økonomi	-	2,900	0,470	***	2,017	0,775	i	2,032	0,563	*	-	3,033	0,886	***	2,029	0,985		4,175	2,107	**
Månedlig indkomst (log)	-	1,053	0,046		0,941	0,060		1,115	0,080		-	0,950	0,057		1,609	0,500		0,992	0,121	
Har børn	-	1,427	0,245	*	1,363	0,607		1,290	0,394		-	1,776	0,554	i	1,534	0,763		2,587	1,569	
Har været anbragt som barn	-	1,874	0,494	*	2,281	1,401		3,720	1,334	***	-	1,957	0,863		0,820	0,844		2,714	2,084	
Konstant	-	0,038	0,019	***	0,028	0,023	***	0,020	0,015	***	-	0,017	0,013	***	0,000	0,001	***	0,012	0,017	**

Anm.: *** p < 0,001, ** p > 0,01, * p > 0,05, i p > 0,1.

Bilagstabel 1.7 Sociodemografiske faktorer, der øger sandsynligheden for polyvictimisering. Opgjort for kvinder og mænd.

	Kvinder									Mænd				
	Ingen partnervold (baseline, N = 9.484)	1 form for partnervold, N = 306			2-4 former for partnervold, N = 120			Ingen partnervold, (baseline) N = 8.644	1 form for partnervold, N = 129			2-4 former for partnervold, N = 32		
		RRR	Std.fejl	Sig	RRR	Std.fejl	Sig		RRR	Std.fejl	Sig	RRR	Std.fejl	Sig
Alder	-	0,970	0,006	***	0,941	0,009	***	-	0,960	0,008	***	0,941	0,017	***
Har indvandrere eller efterkommer baggrund	-	1,053	0,234		1,255	0,385		-	0,928	0,332		0,683	0,510	
Uddannelse														
Grundskole(ref.)	-	-	-		-	-		-	-	-		-	-	
Gymnasial uddannelse	-	1,046	0,226		0,534	0,175	i	-	0,542	0,201	i	1,677	1,094	
Erhvervsfaglig uddannelse	-	1,265	0,300		1,184	0,404		-	0,949	0,257		1,328	0,813	
KVU	-	1,280	0,279		1,174	0,373		-	1,263	0,414		0,990	0,858	
MVU	-	1,076	0,215		0,703	0,215		-	0,887	0,260		0,924	0,655	
LVU	-	0,981	0,245		0,581	0,241		-	0,609	0,221		2,498	1,573	
Beskæftigelse														
I job (ref.)	-	-	-		-	-		-	-	-		-	-	
Arbejdsløs	-	1,133	0,187		1,659	0,411	*	-	1,439	0,369		1,550	0,790	
Under uddannelse	-	0,951	0,207		0,851	0,272		-	0,513	0,183	i	0,200	0,169	i
Selvurderet dårlig økonomi	-	2,258	0,352	***	2,868	0,627	***	-	2,681	0,604	***	3,399	1,465	**
Månedlig indkomst (log)	-	1,048	0,041		1,052	0,054		-	1,032	0,058		1,066	0,137	
Har børn	-	1,443	0,232	*	1,526	0,393		-	1,635	0,390	*	1,795	0,848	
Har været anbragt som barn	-	2,159	0,515	***	3,681	1,095	***	-	1,768	0,635		2,870	1,808	i
Konstant	-	0,043	0,018	***	0,052	0,030	***	-	0,042	0,025	***	0,010	0,013	***

Anm.: *** p < 0,001, ** p > 0,01, * p > 0,05, i p > 0,1. u - udfaldet er udeladt af modellen pga. for få observationer.

Bilagstabel 1.8 Model, der estimerer, om en hhv. flere partnervoldsformer (polyvictimisering) øger sandsynligheden for stress, depression og utilfredshed med livet. Opgjort særskilt for kvinder og mænd.

	Kvinder						Mænd					
	Stress		Depression		Utilfreds m. livet		Stress		Depression		Utilfreds m. livet	
	OR	Std.fejl	OR	Std.fejl	OR	Std.fejl	OR	Std.fejl	OR	Std.fejl	OR	Std.fejl
Oplever ingen former for partnervold (ref.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oplever en form for partnervold	3,547 ***	0,697	2,214 ***	0,482	2,198 ***	0,417	1,720	0,817	2,220	1,041	5,334 ***	1,214
Oplever to, tre eller fire former for partnervold	2,809 **	0,952	3,546 ***	1,017	5,164 ***	1,213	u	u	4,129	3,216	11,898 ***	4,699
Udøver fysisk partnervold	1,203	0,518	2,302 *	0,794	1,049	0,379	5,147 **	3,059	0,549	0,598	1,574	0,661
Konstant	0,033 ***	0,002	0,038 ***	0,002	0,056 ***	0,003	0,020 ***	0,002	0,019 ***	0,002	0,049 ***	0,002
Antal personer		10.036		10.036		10.030		8.850		8.882		8.884

Anm.: *** p < 0.001, ** p < 0.01, * p < 0.05. u - udfaldet er udeladt af modellen pga. for få observationer.

Bilagstabel 1.9 Karakteristika hos den nuværende partner, der estimerer sandsynligheden for, at kvinder hhv. mænd er udsat for psykisk eller fysisk partnervold eller begge dele.

	Interviewpersonen er en kvinde										Interviewpersonen er en mænd															
	Ingen partnervold			Kun psykisk partner vold			Kun fysisk partner vold			Både psykisk og fysisk partnervold			Ingen partnervold			Kun psykisk partner vold			Kun fysisk partner vold			Både psykisk og fysisk partnervold				
	N = 672			N = 116			N = 25			N = 22			N = 5.931			N = 33			N = 17			N = 12				
Partnerkarakteristika																										
		RRR	SE	P<		RRR	SE	P<		RRR	SE	P<		RRR	SE	P<		RRR	SE	P<		RRR	SE	P<		
Antal år været i partforholdet	.	0,952	0,148		0,412	0,116	**		0,589	0,185	(*)		0,880	0,264		0,645	0,203		1,030	0,576						
Vurderer at partners helbred er dårligt eller virkelig dårligt	.	0,688	0,296		1,069	0,899			9,606	6,394	***		0,841	0,523		0,666	0,835		3,090	3,807						
Partner har fysisk handicap	.	1,560	0,349	*	1,695	0,857			0,377	0,250			0,786	0,533		0,786	0,643		2,115	1,545						
Partner har psykisk lidelse	.	2,019	0,680	*	3,905	2,157	*		4,691	2,660	**		5,299	2,248	***	3,982	2,254	*	0,503	0,554						
Partner er arbejdsløs	.	0,930	0,244		2,478	1,190	(*)		0,637	0,384			1,688	0,861		1,191	0,976		1,145	0,963						
Partners uddannelse																										
Grundskole eller gymnasial (ref)																										
Erhvervsfaglig	.	1,140	0,290		1,233	0,717			0,667	0,407			6,673	4,621	**	0,472	0,411		4,886	6,409						
KVU	.	1,017	0,360		1,256	0,942			0,406	0,446			2,837	2,083		0,735	0,555		1,266	1,881						
MVU	.	0,557	0,183	(*)	0,391	0,333			1,288	0,780			2,565	2,027		0,288	0,263		2,921	3,490						
LVU	.	0,727	0,242		1,694	1,102			0,496	0,433			0,842	0,931		0,773	0,655		3,254	3,733						
Konstant	.	0,013	0,010	***	0,055	0,075	*		0,001	0,005	(*)		0,000	0,000	***	0,043	0,059		0,000	0,000	***					

Anm.: *** p < 0,001, ** p > 0,01, * p > 0,05, (*) p > 0,1.

Note: Modellerne er kontrolleret for egen alder, indvandrer- og efterkommerbaggrund, om man har videregående uddannelse, er arbejdsløs, selv vurderet dårlig økonomi, månedlig indkomst før skat (hvor der er taget logaritmen) og om man har børn.

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD